

525-ci qəzet

4 avqust 2012-ci il, şənbə, №139 (3695). Qiyməti 40 qəpik

www.525.az

İrandan azərbaycanlı jurnalistlərə qadağa

RƏSMİ TEHRAN HƏBS EDİLMİŞ ŞAİRLƏRİN MƏHKƏMƏSİNDƏ İŞTİRAK ETMƏK İSTƏYƏN MƏTBUAT NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ VİZA VERMƏK İSTƏMİR

"Səfirliyə viza üçün müraciət edən jurnalistlərin sənədləri tərcümə olunaraq İranın Xarici İşlər Nazirliyinə göndərilib. Biz də ordan cavab gözləyirik. Cavabın nə vaxt gələcəyi isə bəlli deyil". Bu sözləri Lent.az-a açıqlamasında İranın Azərbaycandakı səfirliyinin müşaviri Məhəmməd Əli Şəmsipur deyib.

Xatırladaq ki, Azərbaycan jurnalistləri İranda həbs olunan azərbaycanlı gənc şairlər Fərid Hüseyn və Şəhriyar Del Gerani (Hacızadə) barədə ətraflı məlumat almaq üçün İrana getmək niyyətindədirlər. Səfər Lent.az-ın təşəbbüsü ilə həyata keçirilir. Lent.az-dan Səbuhi Məmmədli, APA-dan Ramil Məmmədli, "Salamnews"dan Fərdin İsayadə, "Yeni Müsavat"dan Fərahim İlqaroglu, "Mərkəz.az" saytıdan Mahir Məmmədov, habelə müstəqil jurnalist Cəmil Məmmədli-dən ibarət jurnalist heyəti İrana getmək üçün səfirliyə müraciət ediblər. Həmçinin, "İnsan Haqları Uğrunda" İctimai Birliyin sədri, jurnalist Eynulla Fətullayev də bu təşəbbüsayə qoşulub. 20 gün əvvəl, iyulun 13-dən viza üçün İranın Azərbaycandakı səfirliyinin konsulluq idarəsinə müraciət edən jurnalistlərə hələ də viza verilməsi gecikdirilir.

Həbs olunan şairlərin Təbrizdə keçiriləsi məhkəməsi isə avqustun 7-nə təyin edilib. Qarşıda iki gün istirahət günləri olduğundan bazar ertəsi viza verilsə belə jurnalistlərin səfəri texniki cəhətdən mümkün deyil.

Şəmsipur onu da deyib ki, Tehrandan cavab gələn kimi jurnalistlər məlumatlandırılacaq.

Zakir Qaralov bu il cəzalandırılan prokurorların sayını açıqladı

BAŞ PROKURORLUQDA GENİŞ ƏMƏLIYYAT MÜŞAVİRƏSİ KEÇİRİLDİ

Səh.4

1956-cı il Macar üsyanının azərbaycanlı qurbanları

Səh.10-11

Gənc yazar Zərdüşt Şəfini itirdik!

Səh.16

"İnternet mediada peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yığmaq yarışı gedir"

"AZƏRBAYCAN TƏDRİS AKADEMİYASI" JURNALİSTİKA MƏKTƏBİNİN RƏHBƏRİ İLHAMƏ NOVRUZOVANIN FİKRİNCƏ, MƏTBUATDAN TELEVİZİYAYA GETMİŞ JURNALİSTLƏRİN PEŞƏKARLIĞI DAHA YÜKSƏK, SÖZ EHTİYATI DAHA GENİŞ OLUR"

Səh.22

ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 2200-dən çox xəstə və yaralı daşıyıb

Səh.6

Xamnei "Qarabağ fətva"sı verib

Səh.6

Azərbaycanda 40 dərəcə isti olacaq

Səh.6

Türk diplomatlar erməni siyasətçilərlə görüşüb?

Səh.6

Belarusda parlament seçkilərinin tarixi məlum olub

Səh.6

Ermənilərin əli ilə "xilas ediləcək" Urmiya

İRAN HÖKUMƏTİ GÖLƏ SU VURULMASI ÜÇÜN ERMƏNİSTANLA RAZILAŞMA ƏLDƏ EDİB

Səh.4

Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov Böyük Britaniyada görüşlər keçirib

Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov Böyük Britaniyaya işgüzar səfər edib. Bakı Ali Neft Məktəbindən verilən məlumata görə, səfərdə məqsəd Bakı Ali Neft Məktəbində ingilis dilinin tədris proqramına dair razılıq əldə edilməsi, eləcə də məktəbin inzibati və professor-müəllim heyətinin gələcək fəaliyyətinə dair əsas məsələlərin müzakirəsi olub. İki günlük səfər çərçivəsində keçirilmiş görüşlərdə Heriot-Vatt Universiteti ilə Bakı Ali Neft Məktəbinin işçi heyətinin birgə fəaliyyətinə dair məsələlər, mühəndis hazırlığı proqramlarının baza tələbləri, metodiki və texniki təminatı, virtual təhsil mühiti, biliklərin qiymətləndirilməsi, keyfiyyətin təminatı, proqramın strukturu, müəllimlərin treninqi və sair kimi akademik və inzibati məsələlərin həlli ilə əlaqədar əməkdaşlıq tədbirləri konkretləşdirilib. Müzakirələr nəticəsində Bakı Ali Neft Məktəbinə qəbul olmuş tələbələrə ilk tədris ilində Heriot-Vatt Universitetinin proqramı əsasında ingilis dilinin tədrisinin təşkili ilə bağlı kompleks məsələlərin həlli mexanizmini əks etdirən müqavilə imzalanıb.

S.QARAYEVA

"Kənd təsərrüfatı, ekologiya ilə bağlı ixtisaslara daha çox diqqət verilməlidir"

"Son iki ildə xaricdə təhsillə bağlı ixtisaslar seçilərkən Prezident yanında Təhsil üzrə Komissiyanın tövsiyəsi ilə yalnız müəyyən edilmiş ixtisaslar prioritet götürülür. Bunlar əsasən, fundamental elmlər, mühəndislik, kənd təsərrüfatı və turizm sektoru ilə bağlı ixtisaslardır". Bunu jurnalistlərə təhsil nazirinin müavini Qulu Novruzov deyib. Nazir müavini bildirib ki, kənd təsərrüfatı, ekologiya, ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı ixtisaslara daha çox diqqət verilməlidir: "Gənclərin biznes və iqtisadiyyat sahəsində olan elmlərə marağı artır, halbuki cəmiyyətin inkişafı daha çox fundamental elmlərin inkişafı ilə bağlıdır. Ötən 4 il ərzində "2007-2015-ci illərdə xaricdə təhsillə bağlı Dövlət Proqramı"nın təqəüdümlərinin ixtisaslar üzrə göstəricilərini araşdıranda görürük ki, müraciət edənlərin 80 faizi iqtisadiyyat və idarəetmə elmlərini seçib. Bu il kənd təsərrüfatı üzrə cəmi bir neçə nəfər müraciət edib. Halbuki Azərbaycanda işləyən əhalinin 1/3-i aqrar sektorda çalışır. Azərbaycanda aqrar sektor inkişaf etməli, biz idxal ölkəsindən ixrac ölkəsinə çevrilməliyik. Təhsil Komissiyasının bu qərarı gənclərin həmin sahələrə marağını artırır, bu il yalnız Kanada universitetlərinə mikrobiologiya, gen mühəndisliyi, genetika ixtisasları üzrə onlarla tələbə göndərilib".

S.QARAYEVA

Uşaqların distant təhsilə cəlb olunması işinin genişləndirilməsinə ehtiyac var

20 nömrəli məktəb-liseyde fəaliyyət göstərən Distant Təhsil Mərkəzi xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilə cəlb olunması baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təhsil naziri Misir Mərdanovun sözlərinə görə, layihənin daha da genişləndirilməsinə ehtiyac var: "2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı" çərçivəsində həyata keçirilən "Elektron Təlimləndirən Sistemlər" layihəsinin əsas komponentlərindən biri olan Distant Təhsil Mərkəzi xüsusi qayğı-

ya ehtiyacı olan şagirdlərin distant tədris metodları vasitəsilə orta təhsilini təmin edir. "Elektron Təlimləndirən Sistemlər" layihəsinin əsas məqsədi evdə təhsil alan sağlamlıq imkanları məhdud uşaqları distant təhsilə cəlb etməklə onların cəmiyyətə inteqrasiya olunmasına dəstək vermək və elektron resurslardan istifadə bacarıqlarının artırılmasını təmin etməkdən ibarətdir".

M. Mərdanov bildirib ki, layihə çərçivəsində 30 şagird və 7 müəllimə heyəti "Apple" şirkətinin istehsalı olan "Macbook" noutbukları verilib və şa-

girdlərin evlərdən Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinə qoşulması təmin olunub. Şagirdlərin dərş prosesinin idarə edilməsi məqsədi ilə 20 nömrəli məktəb-liseyin seçilmiş sinif otaqları yüksək sürətli fiberoptik internet bağlantıları ilə təchiz olunub. Eyni zamanda, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilinin icrasını təmin etmək məqsədilə müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün informasiya-kommunikasiya texnologiyaları avadanlığından və texniki vasitələrdən istifadəyə dair metodik vəsait hazırlanıb.

S.QARAYEVA

Xaricdə təhsil alanların növbəti yay forumu olacaq

Avqustun 18-də xaricdə təhsil alan və məzun olmuş gənclərin beynəlxalq forumu – "Xaricdə Təhsil Alan və Məzun Olmuş Azərbaycanlı Gənclərin Beynəlxalq Forumu" – ASAIF-in X ənənəvi yay forumu baş tutacaq.

ASAIF-in mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, tədbirdə 40 ölkədən 500 azərbaycanlı gəncin iştirakı nəzərdə tutulub. Forumun birinci günü, gənclər və idman naziri Azad Rəhimov, təhsil naziri Misir Mərdanov, xarici işlər naziri Elmar

Məmmədov, Prezident Administrasiyasının şöbə müdiri Elnur Aslanov, Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru Şahmar Mövsümovun çıxışları planlaşdırılır. Daha sonra işçi qrupları üzrə müzakirələr aparılacaq və səsləndiriləcək təkliflər təşkilatın illik fəaliyyət planına daxil ediləcək. Forum zamanı təşkilatın strukturu təsdiqlənəcək, təşkilatın yeni sədrliyi üçün seçkilər keçiriləcək və ölkələr üzrə nümayəndələr təyin ediləcək. Forumun rəsmi hissəsi bitdikdən sonra isə iki böyük panel üzrə

qrup müzakirələri baş tutacaq və təkliflər irəli sürüləcək. Panel müzakirələrinin yekun nəticələrinə uyğun səslənən təkliflər ASAIF-in illik planına daxil ediləcəkdir. Forumun sonunda tədbir iştirakçıları üçün qapalı ziyafət təşkil olunacaq. Forumun ikinci günü, avqustun 20-də iştirakçıların Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan İsmayilli rayonuna səfəri nəzərdə tutulur. Forumun rəsmi tərəfdaşı Gənclər və İdman Nazirliyi.

S.QARAYEVA

"Liderlik Məktəbi" layihəsinin ikinci mərhələsi tamamlanıb

Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqının (ATGTİ) həyata keçirdiyi ənənəvi "Liderlik Məktəbi" layihəsinin ikinci mərhələsi – ilkin seçimlər yekunlaşıb. Gənclər və İdman Nazirliyinin dəstəyi ilə keçirilən layihənin birinci mərhələsində ATGTİ-nin <http://leadership.az/> saytında 875-dən çox tələbə qeydiyyatdan keçib.

ATGTİ-nin mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, birinci seçim mərhələsi layihədə iştirak etmək istəyən gənclərin motivevasiyaları əsasında aparılıb. Növbəti müsahibə mərhələsində uğurlu

motivevasiya sahibi olan gənclər "Yay Liderlik Məktəbi"nin ikinci seçim mərhələsinə sms sistemi vasitəsi ilə dəvət olunacaqlar. Bu mərhələdə gənclərin motivevasiyalarının düzgün və dəqiqliyi yoxlanacaq, onlara dünyagörüşlərini, psixoloji durumlarını yoxlamaq üçün suallar ünvanlanacaq. Son olaraq, müsahibə mərhələsindən uğurla keçmiş gənclər ATGTİ-nin "5-ci element" – "Yay Liderlik Məktəbi"nin iştirakçıları olacaqlar. Ümumilikdə "Liderlik Məktəbi"ndə iştirak edəcək 110 nəfər gənc 5 komandaya bölünərək öz aralarındakı

da yarışacaqlar. Komandalar dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin "Xəmsə"sini təşkil edən əsərlərinin adlarını ("Sirlər xəzinəsi", "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", "Yeddi gözəl", "İsgəndərnamə") daşıyacaqlar. ATGTİ-nin "5-ci element" "Yay Liderlik Məktəbi"nin qalib komandasının üzvləri isə "Embawood" şirkəti tərəfindən hədiyyələr qazanacaqlar.

Qeyd edək ki, sayca 5-ci olan və simvolik olaraq "5-ci element" adı almış "Liderlik Məktəbi" 9-15 avqust tarixlərində keçiriləcək.

S.QARAYEVA

"Unibank"-da əhalinin əmanətləri yeni tarixi maksimuma çatıb

"Unibank" tərəfindən cəlb olunan fərdi əmanətlərin həcmi son bir ildə 65,6 milyon AZN və ya 48,38% artıb. Əhalinin əmanətləri Bankın fəaliyyət göstəriyi 20 illik dövr üçün yeni tarixi maksimuma çatıb və ilk dəfə 201,2 milyon manat təşkil edib. "Unibank" tərəfindən cəlb olunan fərdi əmanətlərin həcmi son bir ildə 65,6 milyon AZN və ya 48,38% artıb.

Yalnız bu ilin əvvəlindən fərdi əmanətlər portfeli 32,18 milyon manat artım nümayiş etdirərək, bank xidmətləri bazarında oxşar orta göstəricisinin dinamikasını üstələyib. Depozit portfelinin genişlənməsi ilk növbədə əmanətçilər sayının artımı hesabına baş verir. Maraqlıdır ki, əmanətlərin artımı onlar üzrə təklif olunan faiz dərəcələrin aşağı endirilməsi zamanı da davam edir. Belə ki, ötən ilin iyul ayının 31-dən "Unibank"-a əmanətlərini etibar edən fiziki şəxslərin sayı, demək olar ki, 50% artıb. Onların Bankla bağladığı

ları depozit sövdələşmələrin sayı isə cari ilin yanvar-iyul aylarında ötən ilin müvafiq göstəricisindən 1,6 dəfə çox olub. Bakı və Sumqayıtla yanaşı, "Unibank"-ın yeddi regional filiallarında da (Lənkəran, Şəki, Mingəçevir, Quba, Gəncə və Şəmkirdə) fərdi əmanətçilərin sayı 70% artmışdır. Qeyd edək ki, ABŞ dollarında olan bütün növ əmanətlər üzrə ("Müddətli", "Progressiv", "Yığım", "Faizlər əvvəlcədən") faiz dərəcələri optimallaşdırılaraq milli valyutada açılan əmanətlərlə bərabərləşdirilib. Nəticədə Bankın fərdi əmanətçilərə təklif etdiyi maksimal faiz dərəcəsi illik 12,4% təşkil etdi.

"Fərdi əmanətlər portfelinin genişlənməsi adətən etibar qazanan banklarda baş verir və "Unibank"-da bu artım sabit faiz dərəcələri şəraitində davam etdiyinə görə, biz artıq əhali arasında işimizlə fəxr edə bilirik", – deyərək Bankın Satışlara dəstək və nəzarət bölməsinin Baş meneceri

Müstəqim Abdullayev qeyd edir. Onun sözlərinə görə, Bank hər ay orta hesabla əmanətçilərlə 1,5 milyon manatdan çox faiz gəliri ödəyir. Eyni zamanda, M.Abdullayev hesab edir ki, əmanətlərin artımı Bankın pərə-kəndə kreditlərin verilməsində daimi fəallığı ilə bağlıdır. "Depozit proqramlarının reklamını aparmasaq da, müştərilər bizi keyfiyyətli və sabit işlə, risklərin minimuma endirilməsi ilə tanıyırlar", – deyərək fikrini tamamladı.

Xatırladaq ki, 2007-ci ilin 30 iyun tarixindən "Unibank" Azərbaycan Əmanətlərin Sığortalanması Fondunun ilk üzvlərindədir. Bakı ilə bərabər ölkənin 9 şəhərində fəaliyyət göstərən 28 filial və şöbələri vasitəsi ilə Bank 223 minə yaxın özəl və korporativ müştərilərə xidmət göstərir. Onlardan 119 mindən artıq müştəri Fondun sığortalanma şərtlərinə uyğun depozit hesablarının sahibləridir.

Baş redaktor: Rəşad Məcid

Redaktor: Yaşar Əliyev

Baş redaktor müavini:

Yusif Rzayev, Seyfəddin Hüseynli

Redaktor müavini:

Aydın Bağirov, Mirhacib Məcid, İsgəndər Həsənov

Qəzet bazar və bazar ertəsindən başqa hər gün çıxır

Ünvan: AZ1033,

Bakı, Ş.Mustafayev küçəsi-27/121

Telefon: 566-67-98, 566-93-40

Faks: 566-25-20

İnternet ünvanı: www.525.az

E-mail: qezet525@mail.ru

Qəzet "Azərbaycan" nəşriyyatının mətbəəsində çap olunub.

Təsisçi: "525" şirkəti

İndeks: 0046, tiraj: 3525, sifariş: 2592

"TURAN", AzərTAc, "TREND", APA

və "OLAYLAR"ın informasiyalarından istifadə olunub.

Dərc olunan reklamların mətninə görə redaksiya məsuliyyət daşımır.

© işarəsi altında dərc olunan materiallar reklam xarakterlidir.

Qəzet 1992-ci il noyabrın 17-dən çıxır.

ЗОЛОТОЙ ДЕПОЗИТ

Новая услуга от Международного Банка Азербайджана

Не доверяете бумажным деньгам?
Предпочитаете вкладывать деньги в золото?
В таком случае Золотой Депозит, объединяющий в себе традиционное доверие золоту и стабильность самого крупного банка страны, создан именно для Вас!

Золото всегда в моде.

Тел.: *2265 или [012] 437 7900 / www.ibar.az

Rauf Mərdiyev: "İnsanlar konkret nəticələri əsas tutur, müxalifətin söz-söhbətlərinə inanmırlar"

"İrəli" təşkilatı Azərbaycan gəncliyinin əsas problemlərinin həllinə xidmət edən dialoqa, əməkdaşlığa və birgə layihələrin icrasına hər zaman hazırdır. Biz müxtəlif gənclər təşkilatları ilə diskussiyalar aparır, birgə tədbirlər keçiririk. Ancaq bir çox səbəblərə görə biz bəzi müxalifət təşkilatları ilə bu kimi işləri görə bilmərik. Birincisi, bizi debata çağırmaqla hansısa müxalifət təşkilatı özünü reklam etmək istəyir. İkincisi, müxalif düşərgədə özünün əhəmiyyətli olduğunu göstərməyə çalışır. Onlarla hər hansı debatda iştirak etmək dialoqa cəhd imitətiyasıdır. Biz isə onlara əhəmiyyət vermək və onların maliyyələşməsinin dolayısı ilə səbəbkarı olmaq istəmirik". Bu fikirləri "İrəli" İctimai Birliyinin sədri Rauf Mərdiyev "525"-in müxbiri ilə söhbətində dilə gətirib.

Onun sözlərinə görə, müxalif gənclər təşkilatlarının yaradılması və fəaliyyəti ilk baxışda müstəqil iş kimi görünə bilər: "Ancaq həqiqətdə isə bu təşkilatlar müxalif partiyaların fəaliyyətinin yeni platformasıdır. Məhiyyət eynidi, dəyişən sadəcə formadır. Azərbaycandakı radikal müxalifət partiyalarının 20 il ərzindəki fəaliyyəti "müxalifət" anlayışını hörmətdən salıb. Bu partiyalar – "Müsavat" və AXCP – Azərbaycanda bu meydanda monopoliya yaratmaq istəyirlər".

R.Mərdiyev bildirib ki, iqtidara obyektiv yanaşan gənc insanlar – onlar heç müxalifət partiyalarının üzvləri deyillər – həmin partiyaların nəzarətin-

də olan sayt və qəzetlərdə amansız tənqidlərə məruz qalıblar: "Yeni, köhnə müxalifətçilər müxalif düşərgədə özlərinin bütün alternativlərini sıxışdırırlar. Bundan başqa, əgər əvvəllər bu təşkilatlara həmin partiyaların liderləri ilə heç bir əlaqəsi olmayan gənclər rəhbərlik edirdilərsə, bu gün insan çatışmazlığı ucbatından, o təşkilatlara qeyd etdiyim partiyaların sədr və başqanlarının ilə üzvləri rəhbərlik edirlər. Bununla da görürük ki, artıq "döyüşə qocalar gedir". Daha bir xoşagəlməz fakt odur ki, bu cür təşkilatlar, adətən, seçkilər öncəsi yaradılır və əsas məqsədləri də Avropa və Amerika fondlarının qrantlarını mənimsəmək olur. Bu düşərgədə grant bölgüsü üstündə amansız mübarizə gedir və həmin radikal müxalifət partiyalarının hər biri bu cür "müstəqil" təşkilatlar yaradaraq pullara sahib çıxmaq istəyirlər. Yaxın keçmişdə onlar fəaliyyətləri ilə Azərbaycanı hörmətdən salmağa çalışırdılar".

R.Mərdiyevin dediyinə görə, "Eurovision-2012" zamanı müxalifət təşkilatlarının üzvü olan bəzi gənclər bütün fikiri ayrılıqlarını bir kənara qoyub ölkəmizi ən yaxşı cəhətlərlə təqdim etmək əvəzinə, xarici mətbuatda Azərbaycanı ləkələyirdilər. Halbuki çoxları üçün bu, Azərbaycan mədəniyyəti ilə ilk tanışlıq fürsəti idi: "Şübhə etməm ki, həmin gənclər öz donorlarından dəstək almaq istəyirdilər – ilk növbədə, özlərinin mənafehləri, məqsədləri üçün. Onların çoxu sonradan xaricdə yaşamaq imkan

əldə etdilər və Azərbaycandan köçüdlər".

R.Mərdiyev vurğulayıb, XXI əsrdə siyasi mübarizə real həyatdan çıxaraq virtual məkana keçib. Müxtəlif qruplar, səhifələr yaradılır: "Doğrudan da, internet müasir insanın həyatının ayrılmaz hissəsinə çevrilib. Və siyasət televiziyadan, çap mətbuatı çərçivəsindən çıxaraq sosial şəbəkələrdə özünə yer edib. Ancaq ilk baxışdan diqqət çəkən virtual diskussiyaların bəzi nüanslarını işıqlandırməyə dəyməz. Sosial şəbəkələrdə yaradılmış bəzi qruplarda üzvlərin sayının çox olması həmin müxalif təşkilatın populyarlığının göstəricisi sayılmamalıdır. Əminliklə deyə bilərəm ki, bəzi insanlar heç özlərinin də xəbəri olmadan həmin qruplara üzv edirlər. Ötən il "facebook" özünün xidmət imkanlarını genişləndirdikdən sonra qrup yaratmaq və oraya insanları heç özlərinin xəbərləri olmadan üzv qəbul etmək asanlaşıb. Bundan başqa, "facebook" qrupları birləşdirmək və saxta profillər hesabına qrup üzvlərinin sayını artırmaq imkanı da yaradır. Bəziləri də bu yollarla özlərinə siyasi xal qazanır və Qərbdəki qrantverənlərin gözündə effektiv təşkilat, aktiv siyasətçi kimi görünmək istəyirlər. Bir sözlə, bu kimi qruplarda üzvlərin çoxluğunun səbəbləri yuxarıda sadaladıqlarımdır və sabun köpüyünə bənzəyir. Radikal müxalifətin icazəli mitinqlərinə 2-3 min nəfər gəlirsə, hansı çoxsaylı dəstəkdə söhbət gedə bilər? Belə çıxır ki, bu adam-

ların hesablarında nəse qaydasında deyil. R.Mərdiyevin sözlərinə görə, bu gün cəmiyyətimizin böyük hissəsi sosial şəbəkələrdən mütəmadi və aktiv istifadə edir: "Biz bu və ya digər qrupların, səhifələrin haqda orada yazılan şərhlərin sayına, "bəyənmələrə" və müxtəlif xəbərlərin paylaşımına əsaslanaraq danışa bilərik. Müxalif partiyaların səhifələrinə gəlcə, açıq-aşkar görünür ki, bu qruplarda faktiki olaraq diskussiyalar aparılmır və aktiv üzvlərinin sayı da 30-40 nəfərdir. Bu isə ondan qaynaqlanır ki, xalq zamanın tələbinə və ölkənin hazırkı durumuna uyğun olaraq dəyişməyən müxalifət təmsilçilərinin bəyanatlarına, vədlərinə inanmaqdan çoxdan vaz keçib. Təəsüf ki, real siyasi səhnədə bacarıqsızlığını açıq-aşkar ortaya qoyan bəzi adamlar özlərini virtual məkanda tapmaq istəyirlər. Nə demək olar, etsinlər! Bundan başqa, dəfələrlə şahidi olmuşuq ki, sosial şəbəkələrdə saxta profillər açan müxalifət funksionerləri bir-biri ilə söz müharibəsinə çıxır, bir-birini ləkələyir və bir-birinin sirlərini açaraq cəmiyyət qarşısında ifşa olunurlar. Hətta belə təəsüfat yaranıb ki, onlar bütün günü bu işlə məşğul olurlar. Bu cür siyasi səbətsizlikləri gördükdən sonra aydın olur ki, əhali radikalın gurultulu bəyanatlarına və fəaliyyətinə niyə reaksiya vermir. İnsanlar konkret nəticələri əsas tutur, müxalifətin boş söz-söhbətlərinə inanmırlar".

S.QARAYEVA

Zakir Qaralov bu il cəzalandırılan prokurorların sayını açıqladı

BAŞ PROKURORLUQDA GENİŞ ƏMƏLIYYAT MÜŞAVİRƏSİ KEÇİRİLDİ

Baş Prokurorluqda prokurorluq orqanları tərəfindən 2012-ci ilin birinci yarımilində fəaliyyət istiqamətləri üzrə görülən işlərin vəziyyəti və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirələrinin nəticələrinə həsr olunan geniş əməliyyat müşavirəsi keçirilib.

Modern.az Baş Prokurorluğun mətbuat xidmətinə istinadən xəbər verir ki, əməliyyat müşavirəsində Baş prokuror Zakir Qaralov çıxış edib.

Bildirib ki, Daxili İşlər və Milli Təhlükəsizlik orqanları ilə əlaqəli birgə fəaliyyətinin nəticəsi olaraq, 2012-ci ilin birinci yarısında kriminogen stabilizasiya nail olunub və cinayətkarlığın dinamikasında mənfi təzahürlərin qarşısı alınıb.

Belə ki, əvvəlki hesabat dövrü ilə müqayisədə respublika üzrə qeydə alınan ümumi və az ağır, o cümlədən qəsdən adam öldürmə, qəsdən adam öldürməyə cəhd və zorlama, quldurluq, soyğunçuluq və oğurluq, yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin sayı əhəmiyyətli dərəcədə azalıb, banditizm və cinayətkar birlik yaratma, adamları girov götürmə kimi cinayətlər ümumiyyətlə qeydə alınmayıb, törədilən 11953 cinayətin 87,0 faizinin açılması təmin edilib.

Qeyd edilib ki, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən 2012-ci ilin birinci yarımilində rüşvətlə bağlı, vəzifədən sui-istifadə etmə, vəzifə səlahiyyətlərini aşma və bu xarakterli digər faktlar üzrə 160 şəxs barəsində 82 cinayət işinin istintaqı tamamlanaraq aidiyyəti üzrə baxılması üçün müvafiq məhkəmələrə göndərilib. Hazırda idarənin icraatında 102 cinayət işi üzrə ibtidai araşdırmalar davam etdirilir. "161 – Qaynar xətt" əlaqə mərkəzinə daxil olan vətəndaş müraciətləri üzrə operativ tədbirlər görülməklə vəzifəli şəxslərin korrupsioner fəaliyyətləri ilə bağlı 20 cinayət işi başlanılıb.

Əməliyyat müşavirəsində xüsusi olaraq qeyd edilmişdir ki, hesabat dövründə xidməti, icra və əmək intizamının daha da möhkəmləndirilməsi, fəaliyyətlərində qanunsuzluq hallarına və prokurorluq işçisinə yaraşmayan hərəkətlərə yol verən işçilərə münasibətdə prinsipiallığın yüksəldilməsi təmin olunub. Belə ki, 2012-ci ilin birinci yarımilində müxtəlif xətərlər törətdiklərinə görə 45 prokurorluq əməkdaşı cəzalandırılmaqla, onlardan 9 nəfəri prokuror və müstəntiq vəzifəsi ilə bir araya sığmayan hərəkətlərə yol verdiklərinə və "Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu işçilərinin Etik davranış Kodeksi"nin tələblərini kobud şəkildə pozduqlarına görə prokurorluq orqanlarından xaric edilib, 3 nəfər tutduğu vəzifədən azad olunub, 37 əməkdaş şiddətli töhmət, töhmət və irad növündə intizam məsuliyyətinə cəlb edilib. Eyni zamanda, təcəllikdə olan əməkdaşlara münasibətdə tələbkarlıqları zəruri səviyyədə olmayan, fəaliyyətlərində cəza tətbiqi üçün əsas olan qanunsuzluqlara yol verən 20 rayon prokuroru intizam məsuliyyətinə cəlb edilib. Tələb edilib ki, bütün struktur qurumlarda, tabe rayon və şəhər prokurorluqlarında, ilk növbədə xidməti, icra və əmək intizamının möhkəmləndirilməsi, tapşırılan işə görə əməkdaşların məsuliyyət hissəsinin və neqativ təzahürlərə münasibətdə prinsipiallığın artırılması üçün ən qəti tədbirlər görülsün.

2012-ci ilin birinci yarımilində prokurorluq orqanlarında 23,8 mindən çox, o cümlədən Baş Prokurorluqda 17 min ərizə və şikayətə baxılıb, prokurorluq orqanlarında 12,5 mindən çox, o cümlədən Baş Prokurorluqda isə 1535 vətəndaş qəbul edilib.

Eyni zamanda, müraciətlər üzrə natamam və qeyri-obyektiv yoxlamalar aparılması, süründürməçilik hallarına yol verilməsi, əsassız qərarlar qə-

bul edilməsi, vətəndaşlara müraciətləri üzrə formal və səthi cavabların verilməsi, qəbullarının keçirilməsi qaydalarının pozulması kimi çatışmazlıqların hələ də mövcud olduğu nəzərə alınmaqla, bütün struktur qurumların rəhbərləri və tabe prokurorlardan müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin daha da təkmilləşdirilməsi, bu sahədə bütün neqativ halların tərxisə alınmadan aradan qaldırılması, yeni informasiya texnologiyalarının imkanlarından daha geniş istifadə edilməsi tələb olunub.

Əməliyyat müşavirəsində 2012-ci ilin birinci yarımilində prokurorluq orqanları tərəfindən görülmüş işlər və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirə nəticələri barədə Baş prokurorun birinci müavini Rüstəm Usbov məruzə edib.

Müzakirələrdə çıxış edən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin rəisi Kamran Əliyev rəhbərlik etdiyi qurumun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və korrupsiya hallarına qarşı mübarizə sahəsində görülən işlər, Hüquqi təminat və informasiya idarəsinin rəisi Natiq Hüseynov yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlər barədə müşavirə iştirakçılarına məlumat veriblər.

Ermənilərin əli ilə "xilas ediləcək" Urmiya

İRAN HÖKUMƏTİ GÖLƏ SU VURULMASI ÜÇÜN ERMƏNİSTANLA RAZILAŞMA ƏLDƏ EDİB

İslam Respublikasının rəhbərliyi bütün imkanlardan yararlanaraq Ermənistanla əlaqələrini inkişaf etdirməyə çalışır. Rejim bu fəaliyyəti həm Güney, həm də Quzey Azərbaycan türklərinin milli hissiyyatlarını da sınağa çəkir. Lent.az-ın "UM-MA.info"-ya istinadən məlumatına görə, İran-Ermənistan birgə komissiyasının iclasında Urmiya gölünün qurumasının qarşısının alınması üçün əməkdaşlıq edilməsi ilə bağlı razılaşma əldə edilib.

İran ətraf mühit və ekologiya təşkilatının başçısı Məhəmmədcaavad Məhəmmədzadənin sözlərinə görə, tərəflər Ermənistandan suyun nasosla İrana vurulması istiqamətində razılıq əldə ediblər. Təşkilat başçısı Müqəddəs Ramazan ayında ağ yalan danışmaqdan da özünü saxlamayaraq deyib: "Urmiya gölü isti və quraqlı ucbatından qurumaq ərəfəsindədir". O, gölə əlavə su tökülməsi üçün ölkəsinin başqa dövlətlərlə danışıqlar apardığını da söyləyib.

Xatırladaq ki, çoxsaylı vədlərə baxmayaraq, Tehran hakimiyyəti Urmiya gölünün qurumasının qarşısını almaq üçün əməli addım atmır. Heç şübhəsiz ermənilərlə danışıqlar da daha çox indiyə qədər hakimiyyət rəsmilərinin etdiyi boş-boğazlığın bir hissəsidir.

Güney Azərbaycanın Urmiya mahalını İran parlamentində təmsil edən deputat Nadir Qazipur növbəti dəfə Urmiya gölü faciəsindən danışdı. Bu həftənin əvvəlində N.Qazipur parlamentdəki çıxışında bunları

deyib: "Urmiya gölü probleminin həlli üçün yetərincə maliyyəyə, habelə hökumətlə parlamentin birgə tədbir həyata keçirməsinə ehtiyacı var. Bu göl ölkənin başlıca və böyük su hövzələrindəndir. Ancaq bu göl hazırda məhv olmaqdadır. Əgər bir az da yubansa, onda Urmiya gölündən əsər-əlamət qalmayacaq".

Qazipur, gölün quruyacağı təqdirdə duz sunamisi ilə bağlı xəbərdarlıq edərək deyib ki, ora Arazdan mütləq su gətirilməlidir. Xatırladaq ki, o, bir müddət öncə də Urmiya gölündə "duz fırtınasının baş verdiyi xəbəri həqiqətdir" kimi bəyanat vermişdi.

Qazipur "Fars" xəbər agentliyinin müxbirinin Urmiyada baş verən duz fırtınası ilə bağlı sualını belə cavablandırmışdı: "Urmiya gölü məntəqəsində əsən küləklər təbii olaraq özü ilə duz gətirir. Ona görə də Urmiyada duz fırtınasının olduğunu demək olar". Onun sözlərinə əsasən, göl üzərindən əsən külək daha çox Şərqi Azərbaycan əyalətinə tərəf əsir – Təbriz, Şəbüstər, Əcəbşəhr və başqa şəhərlər təhlükə qarşısındadır. O, Urmiya gölünün 70 faizə qədər qurduğunu xatırladaraq bəyan edib: "Urmiya gölü böhranla üz-üzədir. Ona görə də böhrandan çıxmaq üçün lazımı tədbirlər görülməlidir".

Onu da qeyd edək ki, İran prezidenti Mahmud Əhmədiyəjad ölkənin ən böyük və dünyanın iri duzlu göllərindən olan Urmiya gölünün qurumasının qarşısının alınması üçün

Araz çayının suyundan istifadə edilməsi haqqında göstəriş verib.

Yeri gəlmişkən, İranda çıxan "Kəlimə" qəzeti də Urmiya gölünün qurumaq üzrə olmasından yazıb: "...Gerçəklikdə duzlu Urmiya gölü duzlu səhraya çevrilir, xəritədə artıq onu mavi rəngdən ağa çevirməyin vaxtı çatıb. Bu gölün məhvindən sonra 13 milyon İran vətəndaşı duz sunamisi ilə üz-üzə qalacaq. Yəllər bütün ölkəyə 10 milyard ton duz səpələyəcək. Gölün vəziyyəti o qədər ağırdır ki, İranın təbiət mühiti və biologiya üzrə ekologiya idarəsinin rəhbərinin müavini Əsgər Məhəmmədi Fazil həyəcan təbili çalır: "Artıq gölün səthinin 65 faizi quruyub". O, "İRNA" informasiya agentliyinə bildirib ki, gölün akvatoriyasının yalnız 35 faizində su var".

Halbuki, Qərbi Azərbaycan əyaləti ekologiya idarəsinin baş direktoru bir ay öncə yağışların artırılması üçün buludların sıxlaşdırılması və Araz çayının bir qolunun istiqamətinin gölə tərəf dəyişməsi planlarından danışmışdı və vəd etmişdi ki 20 iyun 2012-ci il günündən Urmiya gölünün durumu yaxşılaşacaq, su axını artacaq və gölün duzluluq səviyyəsi aşağı düşəcək. Gölün akvatoriyasının yalnız 35 faizinin su ilə dolu olması göstərir ki, artıq göl mövcudluğunu dayandırır.

Məhəmmədi Fazil daha sonra deyib: "Urmiyanın bəzi hissələri uzun çox yığılmasından qızarıb, bu, durumun böhranlı olması deməkdir". O, İran energetika nazirliyini tənqid

edib ki, gölə lazım olan illik suyu verməyib: "Energetika nazirliyi keçən il su mövsümünün əvvəlindən Urmiya gölünə 18 milyard su göndərmiş, halbuki hazırda Urmiya gölünün 24 milyard kubmetr suya ehtiyacı var".

Regionun su resurslarının 90 faizinin kənd təsərrüfatı işləri üçün istifadə edilməsi, havanın isti olmasından buxarlanmanın güclü getməsi, axıntı quyularının qazılması üzündən yeraltı sulara zərərli maddələrin qarışması üzündən İranın bu ən iri daxili gölü qurumaq üzrədir. Ekoloqlar artıq dəfələrlə bildiriblər ki, gölün quruması üzündən bölgənin mülayim iqlimi duzlu yellərin üstünlük təşkil edəcəyi tropik iqlimə çevrilecək və bölgənin bütün ekosistemi dəyişəcək.

Son illərdə Urmiya gölü rayonunda 17 su bəndi tikilib, həmçinin gölün şərqindən qərbinə uzanan və gölü iki yerə bölən torpaq keçid tikilib. Mütəxəssis ekoloqların sözlərinə görə, bu, gölün qurumasının əsas səbəbidir, nəticədə, göl bəzi yerlərdə on kilometrə quruyub və səviyyəsi 6 metr düşüb.

Həmçinin BMT ətraf mühit proqramı 2012-ci il martın 19-da Urmiya gölünün qurumasının ekoloji sonucları barədə xəbərdarlıq edərək, bildirib ki, 1995-ci ildən 2011-ci ilə kimi göldə suyun səviyyəsi 7 metr düşüb, kosmosdan çəkilmiş şəkillərdə gölün səthi sahəsinin 6100 kv. km-dən 2366 kv. km-ə qədər azaldığı görünür.

Milli Kino Günündə “Dolu”nun təqdimatı keçirilib

Avqustun 2-də Nizami Kino Mərkəzində Milli Kino Günü münasibətilə təntənəli tədbir olub. APA-nın məlumatına görə, tədbirin açılış mərasimində çıxış edən mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev Azərbaycanda Kino Gününün qeyd olunması ilə bağlı ənənənin formalaşdığını bildirib: “Hər il Kino Günü qeyd olunan zaman bir filmin təqdimatını keçiririk. Bu gün də hamımızın ağırlı yeri olan Qarabağdan bəhs edən “Dolu” filmi təqdim olunur. İnanıram ki, bu film hər kəsin ürəyində əks-səda doğuracaq”.

Nazir bir qrup kino xadiminin yeni yaratdığı Azərbaycan Respublikası Kinematografçılar İttifaqının fəaliyyətinə də toxunub. O bu qurumun təzə yaradılmasına baxmayaraq uğurlu fəaliyyət göstərəcəyinin hiss olunduğunu qeyd edib: “Dövlət olaraq biz bu İttifaqın fəaliyyətinə dəstək verəcəyik”.

Sonra Azərbaycan Prezi-

denti İlham Əliyevin sərəncamı ilə təltif olunmuş bir qrup mədəniyyət xadiminə medallar verilib.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Kinematografçılar İttifaqının sədri Şəfiqə Məmmədova bir neçə gün əvvəl rəhbərlik etdiyi təşkilatın yaranmasının 1 ayının tamam olduğunu bildirdi: “Bu qısa müddətdə İttifaqa üzvlüklə bağlı 270-dən artıq ərizə daxil olub”.

Azərbaycan Respublikası Kinematografçılar İttifaqının təsis etdiyi mükafatlar kino xadimlərinə təqdim olunub. İttifaqın təsis etdiyi “Milli kinonun inkişafına verdiyi töhfələrə görə” mükafatı isə bu il xalq artisti Yaşar Nuriyə təqdim edib. Qeyd edək ki, bu mükafat hər il bir kino xadiminə təqdim olunacaq.

Rəsmi hissədən sonra “Dolu” filminin təqdimatı olub. Film Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin sifariş

ilə Cəfər Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında çəkilib.

Çəkilişlərinə ötən ilin yayından başlanan filmin sənari müəllifi Aqil Abbas, quruluşçu rejissoru Elxan Cəfərov, operatoru Nadir Mehdiyev, rəssamı Rafiq Nəsirov, bəstəkarı Polad Bülbüloğludur.

Filmə həm tanınmış, həm də kinoda ilk addımlarını atan aktyorlar yer alıb. Xalq artisti Fuad Poladov

(katib), əməkdar artist Məmməd Səfa (komandir), əməkdar artist Fərhad İsmayılov (rəis) və digərləri rol alıblar. Əsərdəki əsas obrazlardan Pələng və Drakon obrazları tamaşaçıların marağına səbəb olub.

Film Ağdama yağan güclü dolunun yaratdığı dağıntılarla başlayır. Daha sonra bu səs-küyü düşmənin atdığı top-tüfəngin səsi əvəz edir. Yüksək vətənpərvərlik, döyüş əhval-ruhiyyəsi ilə çəkilən filmə ermənilərin Ağdamı işğal etməsi, dinc əhaliyə divan tutmaları, həmin dövrdə Azərbaycan ordusundakı pərkəndəlik lentə alınıb.

Ekran əsəri Ağdam uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olanların ruhlarının ermənilər tərəfindən işğal olunan Ağdam ərazisinə keçərək, doğma torpaqlara doğru addımlaması ilə başa çatır.

“Dolu” tamaşaçıların davamlı alqışları ilə yekunlaşdı.

II ixtisas qrupu üzrə ali məktəblərə qəbul imtahanı keçirilib

Dünən Azərbaycanda 2012-2013-cü tədris ili üçün ali təhsil müəssisələrinə və tam orta təhsil bazasından (11 illik) orta ixtisas təhsili müəssisələrinə II ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanı olub. İmtahan Bakıda 22, Naxçıvanda 2, Gəncədə 5, Sumqayıtda 4, Şəkiddə 3, Lənkəranda 3 binaada keçirilib. Orta ümumtəhsil müəssisələrindən 1723 nəzarətçi-müəllimin iştirak etdiyi imtahan 166 imtahan rəhbəri cəlb olunub.

Bunu dünən jurnalistlər üçün keçirdiyi mətbuat konfransında Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının (TQDK) sədri Məleykə Abbaszadə deyib. Onun sözlərinə görə, II qrup üzrə 22867 abituriyent ərizə təqdim edib. Sənəd verənlərin 20177 nəfəri Azərbaycan bölməsinin, 2690 nəfəri isə rus bölməsinin məzundur. Abituriyentlərin 14611 nəfərini oğlanlar, 8256 nəfərini isə qızlar təşkil edir. 14521 nəfər orta ümumtəhsil məktəblərinin bu ilki məzundur. 7393 nəfər orta ümumtəhsil məktəblərini əvvəlki illərdə bitirən məzundur. Bu ixtisas qrupu üzrə təhsil almaq istəyən 124 abituriyent xarici ölkələrin vətəndaşıdır. 73 abituriyent ali təhsillidir və II ixtisas qrupu üzrə ikinci ali təhsil almaq arzusundadır. 880 abituriyent orta ixtisas təhsili müəssisələrinin məzundur. Ən yaşlı abituriyent 1955-ci ildən, ən gənc isə 1997-ci ildən: “Bakı şəhərində 13794 abituriyent, Naxçıvanda 1008 abituriyent, Gəncədə 2692, Sumqayıtda 2600 abituriyent, Şəkiddə 1385 abituriyent, Lənkəranda isə 1388 abituriyent imtahan verib. İmtahan bütün binalarda eyni vaxtda – saat 11:00-da başlandı və 3 saat ərzində aparıldı”.

M.Abbaszadə bildirib ki, rezid-

dentura pilləsi üzrə sənəd qəbulunun tarixi açıqlanıb. Sənəd qəbulu avqustun 15-dək 24-dək aparılacaq. Qəbul imtahanı iki mərhələdə keçiriləcək. Birinci mərhələ sentyabrın 8-də, ikinci mərhələ isə sentyabrın 9-da olacaq. Rezidentura ilə bağlı bir sınaq imtahanının keçiriləcəyini deyən komissiya sədri bunun məcburi olmadığını deyib: “Məlumat üçün bildirim ki, rezidentura ilə bağlı plan yerləri haqqında və digər məlumatlar “Rezidentura” jurnalının 2-ci sayında dərc olunub”. M.Abbaszadənin sözlərinə görə, “Rezidentura” jurnalının 2-ci sayında Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının 2012-2013-cü tədris ili üçün Rezidenturaya qəbul elanı, rezidenturaya ərizə verən namizəd üçün təlimat, “Namizədin Elektron Ərzəsi”ni doldurulma qaydası, “Namizədin Elektron Ərzəsi”nin nümunəsi, 2012-2013-cü tədris ili üçün rezidenturaya qəbul aparılan ixtisasların siyahısı dərc edilib: “Rezidenturaya qəbul olunmaq hüququna baza ali tıbb təhsili olan şəxslər malikdirlər. Qəbul imtahanında iştirak etmək üçün ərizə qəbulu internet vasitəsi ilə aparılacaq. Namizəd şəxsiyyət vəsiqəsindən və “TQDK-nin virtual ödəmə kartı”ndan daxil olmalı və oradakı “Namizədin elektron ərzəsi” formasını doldurmalıdır. Namizəd virtual ödəmə kartını internet ödəmə və ya 7725 SMS xidmətindən istifadə etməklə əldə edə bilər. Qəbul imtahanı test üsulu ilə iki mərhələdə keçiriləcək. İmtahanın birinci mərhələsi sentyabrın 8-də, ikinci mərhələsi sentyabrın 9-da keçiriləcəkdir. İmtahanda iştirak etmək üçün namizəd sentyabrın 5-dən 7-dək olan müddətdə öz elektron ərizəsinə daxil olaraq, imtahanın

hər bir mərhələsi üçün ayrılıqda “Namizədin imtahana buraxılış vəərəəsi”ni çap edib götürülməlidir. Birinci mərhələdə namizədin baza ali tıbb təhsili istiqamətinə müvafiq olaraq qəbul proqramı əsasında baza fənləri üzrə bilikləri, ikinci mərhələdə isə ixtisas fənləri üzrə bilikləri yoxlanılacaq. Namizədlərə baza və ixtisas fənlərinin hər birindən ayrılıqda 100 test tapşırığı təqdim olunacaq. Hər iki mərhələdə namizədin hər bir test tapşırığına düzgün cavabı 1 (bir) balla qiymətləndirilir. Səhv cavablar namizədin imtahan nəticəsinə (yekun balına) təsir göstərmir”. M.Abbaszadə qeyd edib ki, ali təhsil müəssisələrinin I və III ixtisas qrupuna daxil olan ixtisaslar üzrə qabiliyyət imtahanları başa çatıb. III ixtisas qrupu üzrə xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qabiliyyət imtahanlarında iştirak etmək üçün komissiya tərəfindən keçirilmiş seçmə turundan 3225 abituriyent müvəffəqiyyətlə keçərək qeydiyyatda alınıb. Onlardan 1417 nəfəri test imtahanında müvafiq müsabiqə şərtini ödəyərək qabiliyyət imtahanına qatılıb. Qabiliyyət imtahanından 998 nəfər müvəffəq qiymət alaraq ixtisas seçiminə buraxılıb. I ixtisas qrupu üzrə xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qabiliyyət imtahanlarında iştirak üçün 1089 abituriyent komissiya tərəfindən keçirilən seçmə turunda qeydiyyatdan keçib. Onlardan 635 nəfəri test imtahanında müvafiq müsabiqə şərtini ödəyərək qabiliyyət imtahanına qatılıb. 446 nəfər qabiliyyət imtahanını uğurla verərək ixtisas seçiminə buraxılıb. Bütün qruplar üzrə ixtisas seçimi avqustun 7-dən 16-dək internet vasitəsi ilə aparılacaq. M.Abbaszadənin dediyinə görə, Türkiyə

Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasına qəbul olmaq istəyən abituriyentlər üçün müsabiqə keçirilib. Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunların Baş İdarəsi ilə Türkiyənin Baş Qərargahı arasında razılaşdırılmış 2012-2013-cü təlim-tədris ili üzrə kurs planına əsasən, 2012-2013-cü tədris ili üçün Türkiyənin Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasının ali tıbb fakültəsinə müdavimlərin qəbulu üçün müsabiqə elan olunub. Müsabiqədə 2012-ci ildə mülki ali məktəblərin IV ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanlarında 600-dən yuxarı bal toplamış, 19 yaşınadək olan oğlan abituriyentlər iştirak edə bilərlər. Müsabiqə əsasında 3 nəfərin siyahısı müəyyən edilərək seçim üçün Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunların Baş İdarəsinə təqdim olunacaq: “Müsahibənin nəticələri bəlli olduqdan sonra ən uğurlu göstərici əldə etmiş 1 nəfər namizəd Türkiyənin Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasına təhsil almağa göndəriləcək. Türkiyənin Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasının ali tıbb fakültəsində təhsil müddəti 6 ildir. Kursantlar təhsil müddəti ərzində tam dövlət təminatındadırlar, pulsuz yemək, geyim forması və yataqxana, eləcə də xərclik ilə təmin olunurlar. Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasının müvəffəqiyyətlə bitirmiş şəxslər Azərbaycanın Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarında müvafiq vəzifələrə təyin olunacaq və yaşayış yeri ilə təmin ediləcəklər. 1-ci kursda kursantlar hərbi and içir və Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları sırasına daxil edirlər. Fakültədən xaric edilən kursantlar geri qaytarılır və qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırılırlar. Müsabiqədə

iştirak etmək istəyənlər iyulun 31-dən avqustun 7-dək TQDK-ya müraciət edə bilərlər”.

Komissiya sədri əlavə edib ki, avqustun 1-dən orta ixtisas təhsili müəssisələrinə ümumi orta təhsil bazasında (9 illik) ərizə qəbuluna başlanılıb. Orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul imtahanlarında iştirak etmək üçün abituriyentlər sabahdan avqustun 24-dək internet vasitəsi ilə elektron ərizələrini doldura bilərlər. Abituriyentlər tələb olunan sənədləri təhsil aldıkları tədris müəssisəsinin yerləşdiyi rayonda fəaliyyət göstərən sənəd qəbulu komissiyalarına (SQK) təqdim edərək ərizələrini təsdiq edirlər. SQK-lar hər gün (şənbə və bazar günü istisna olmaqla) saat 09:00-dan 17:00-dək fəaliyyət göstərəcək. Abituriyentlər tələb olunan sənədləri təyin olunan SQK-lara təqdim etməklə ərizələrini təsdiq etməklə yanaşı, hər bir abituriyent eyni zamanda müxtəlif təhsil müəssisələrinin təhsili dövlət hesabına və ödənişli əsaslarla olan 12-dək ixtisas kodunu seçə bilər.

M.Abbaszadə vurğulayıb ki, Azərbaycanda xarici təhsil müəssisələrinə qəbulla bağlı aqressiv kampaniya aparılır: “Gündə telefonlara Ukrayna və digər ölkələrdə müxtəlif ali təhsil müəssisələrinə imtahansız, attestatsız tələbə qəbulu elanı göndərilir. Şəhərin hər yerində bununla bağlı reklamlar yayılır”. TQDK sədri deyib ki, bu kampaniyanın arxasında biznes maraqları durur: “Biz istəməzdik uşaqlarımız, onların valideynləri həmin reklamları yayınlardan biznes maraqlarının toruna düşsün. Biz təklif edirik ki, leqal yolla TQDK imtahanlarında ən azı 150 bal toplayaraq ödənişli əsasla Azərbaycanda təhsil alsınlar”.

Səvinc QARAYEVA

ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 2200-dən çox xəstə və yaralı daşıyıb

AZƏRBAYCANIN ÖZ HAVA MƏKANINI ABŞ TƏYYARƏLƏRİNƏ AÇMASI TİBBİ TƏXLIYƏ UÇUŞLARININ VAXTINI 105 DƏQIQƏ AZALDIR

Azərbaycanın öz hava məkanını ABŞ təyyarələrinə açması Əfqanıstandan tibbi məqsədlə təxliyə uçuşunun vaxtını 105 dəqiqə azaldır. APA-nın məlumatına görə, bu barədə ABŞ Silahlı Qüvvələrinin Hava Daşımaları Komandanlığının saytında bildirilib. Azərbaycanın ABŞ-dəki səfiri Elin Süleymanov ABŞ-ın Hava Daşımaları Komandanlığı və

618-ci Hava və Kosmik Əməliyyatlar Mərkəzində olub. Azərbaycan səfirinə Azərbaycanın öz hava məkanını ABŞ təyyarələrinə açmasına görə minnətdarlıq edilib. Qeyd olunub ki, Azərbaycan hökumətinin uçuş üçün verdiyi icazə insanların xilasına çox kömək edir.

Qurumun Aeromedikal Evakuasiya Əməliyyatları bölmə-

sinin rəhbəri polkovnik Cennifer Kimmet bildirib ki, bu müddət zərər çəkənlərin həyatını xilas edilməsində böyük önəm kəsb edir. Görüşdə həmçinin bildirilib ki, 2012-ci ilin yanvar ayından bu günədək ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 150-dən çox aeromedikal təxliyə uçuşu həyata keçirib. Bu uçuşlar zamanı 2200-dən çox xəstə və yaralı daşınıb.

Nurəddin Məmmədli:

"Bu, təxribat xarakteri daşıyır"

"Prezident seçkisində iştirak etmək üçün vahid namizədin müəyyənləşdirilməsi məsələsi ilə bağlı İctimai Palatada baş verənlər süni şəkildə şişirdilmişdi. Bu təklif gözlənilmədən İctimai Palatanın Koordinasiya Şurasının üzvü Pənah Hüseyn tərəfindən irəli sürülmüşdü. Bu təklif hazırlıqsız, ilkin müzakirələr olmadan sessiyanın gündəliyinə təqdim olunduğuna görə, qurum daxilində çox böyük ojiatəja səbəb oldu".

Bu açıqlamanı APA-ya AXCP sədrinin müavini Nurəddin Məmmədli verib. O deyib ki, sonradan bu ideyanın meydana çıxmasına və genişləndirilməsinə qarşı çox ciddi etirazlar olub: "İctimai Pala-

tada daxili müzakirələrdə müəyyən olundu ki, bu məsələ heç də qurum üçün aktual mövzu deyil. Xüsusilə də bu məsələnin indiki mərhələdə müzakirəyə çıxarılması səhvdir. Ölkədə demokratik seçki mühiti olduğu zaman Azərbaycan müxalifətinin vahid namizəd məsələsi aktuallaşar".

N. Məmmədli qeyd edib ki, indiki mərhələdə vahid namizəd məsələsinin İctimai Palatada gündəmə gətirilməsi bir növ təxribat xarakteri daşıyır: "Yəni burada məqsəd diqqəti əsas problemlərdən yayındırmaq, müxalifət-daxili ziddiyyətləri qabartmaq, münaqişə yaratmağa xidmət edir. Hesab edirəm ki, İctimai

Palatada hazırkı "status-kvo"-nun saxlanması sabitliyi təmin edə bilər".

Qeyd edək ki, Müsavat Partiyası Mərkəzi İcra Aparatının rəhbəri Arif Hacı İctimai Palatada vahid namizəd məsələsinin indidən müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı məsələnin qurumun əsas mövzular sırasından çıxarıldığını deyib.

Xatırladaq ki, bir müddət əvvəl İctimai Palatada 2013-cü ildə keçiriləcək prezident seçkisində iştirak edəcək namizədin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı ciddi fikir ayrılığı və qarşıdurma yaranmışdı.

Xamnei "Qarabağ fətva"sı verib

ƏRDƏBİLLİ DEPUTAT: "İRAN PARLAMENTİ QARABAĞIN AZƏRBAYCANA AİD OLMASINI DƏSTƏKLƏYƏCƏK"

İran İslam Respublikasının İslam Şurası Məclisinin Ərdəbil şəhəri üzrə deputatı Mənsur Həqiqətpur bu ölkənin dini rəhbəri Xamneinin işğal olunmuş Qarabağla bağlı fətva verdiyini bəyan edib. Modern.az bildirir ki, deputat bu barədə "Səhər" TV-yə müsahibəsi zamanı bildirib.

"Ermənistanla Azərbaycan arasında savaşa bağlı biz Ayə-

tullah Xamneyə müraciət etdik ki, ermənilər Qarabağı tutublar. Vəzifə nədir? O Həzrət isə buyurmuşdur ki, Qarabağ İslam torpağıdır və hər kəs oranın azadlığı uğrunda və qeyri-müsəlmanların ora hökmran olmağına qarşı hərəkətdə canını itirsə, şəhid hesab olunur"-deyə Həqiqətpur deyib.

Ərdəbilli deputat vurğulayıb ki, onlar İran parlamentində Qa-

rabağı və oranın Azərbaycana, İslama aid olmasını möhkəm müdafiə edəcəklər: "Biz ermənilərin və yəhudilərin Qarabağdakı hərəkətlərini qətiyyətlə pisləyirik. Əcnəbilər gəlib Qarabağda seçki keçirib, onu müşahidə edirlər ki, buranın Azərbaycana və İslam torpağına aid olması yaddan çıxarılınsın. Amma vurğulamalıyam ki, nə qədər zaman keçsə də, nə qədər il ötsə də, bu həqiqəti yaddan çıxarmayacağıq ki, Qarabağ İslam torpağıdır. Qarabağı müsəlman Azərbaycan xalqı azad edəcək".

Azərbaycanda 40 dərəcə isti olacaq

Həftəsonu ölkə ərazisində hava şəraitinin isti, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Departamentindən APA-ya verilən məlumata görə, sabah Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Şimal-qərb küləyi gündüz cənub-şərq küləyi ilə əvəz olunacaq. Havanın temperaturu gecə 21-26, gündüz 32-37 dərəcə isti təşkil edəcək.

Abşeronun çimərliklərində dəniz suyunun temperaturu Sumqayıt, Novxanı, Pırşağı, Nardaran, Bilgəh, Zaqubada 25-26, Buzovna, Mərdəkan, Şüvəlanda 26-27, Türkan, Hövsan, Şıx, Sahildə 27-28 dərəcə isti olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında sabah hava şəraitinin əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Şərq küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 20-25, gündüz 33-38, bəzi yerlərdə 40, dağlarda gecə 13-18, gündüz 25-30 dərəcə isti olacaq.

Türk diplomatlar erməni siyasətçilərlə görüşüb?

Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliyinin Mətbuat Müşavirliyi bu ölkənin Böyük Britaniyadakı səfirliyinin iki əməkdaşının İrəvanda İrs Partiyasının baş katibi ilə görüşməsinə dair yayılan xəbərləri təkzib edib. Səfirlikdən APA-ya verilən məlumatda bildirilir ki, İrs Partiyasının baş katibi Styopa Səfəryanla görüşdüyü iddia olunan Koray Balkaya və Sera Çetin Böyük Britaniyanın Ankaradakı səfirliyində işləyirlər və Türkiyənin heç bir rəsmi qurumunda təmsil olunmurlar. Səfirlik görüşlə bağlı İrs Partiyasının rəsmi saytında yerləşdirilmiş məlumatda da Sera Çetinin Britaniyanın Türkiyədəki səfirliyinin proqram direktoru olduğu, Koray Balkayanın isə səfirlikdə ictimai əlaqələr üzrə müşavir vəzifəsində çalışdığı barədə qeydlərin yer aldığını deyib.

Qeyd edək ki, Britaniya səfirliyinin əməkdaşlarının Səfəryanla görüşündə bölgədə gedən proseslər, Ermənistan-Türkiyə münasibətlərinin normallaşması məsələləri əks olunub.

Belarusda parlament seçkilərinin tarixi məlum olub

Belarus prezidenti Viktor Lukaşenko parlamenti aşağı palatasına seçkilərin keçirilməsi barədə fərman imzalayıb. Belarusun Azərbaycandakı səfirliyindən bildiriblər ki, Nümayəndələr Palatasına seçkilər sentyabrın 23-də keçiriləcək.

Qeyd edək ki, Nümayəndələr Palatası 110 deputatdan formalaşır, üst palata – Respublika Şurası isə 64 üzvdən ibarətdir. Belarus parlamenti dörd ilə seçilir.

Şəmkirdə əhalini vahimədə saxlayan şəxslər həbs olundu

DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ MÜXTƏLİF ŞAYİƏLƏRİN YARANMASINA SƏBƏB OLMUŞ ŞƏXSLƏR BARƏDƏ AÇIQLAMA VERDİ

Daxili İşlər Nazirliyi Şəmkir rayonunda əhalini vahiməyə salan şəxslərin həbs olunduğu barədə məlumat yayıb. Modern.az-ın məlumatına görə, DİN bildirib ki, cari ilin iyun ayının 28-dən avqust ayının 1-dək olan müddət ərzində Şəmkir rayonunda müxtəlif vaxtlarda rayon ərazisində ayrı-ayrı şəxslərə məxsus evlərə daş ataraq sakinlər arasında müxtəlif şayiələrin yaranmasına səbəb olmuş rayon sakinləri Arzu Rzayev və Samir Mürşüdoğ polis əməkdaşları tərəfindən saxlanılıblar.

Bir müddət idi ki, Şəmkir rayonunda naməlum şəxslərin gecələr evlərə hücum etməsi barədə xəbərlər yayılmışdı. Xəbərlərdə bildirilirdi ki, bu hücumlar nəticəsində xəsarət alanlar da olub. Nəticədə bütün Qərb bölgəsindəki rayonlarda vahimə-təlaş yaranmışdı. Xüsusən də qadınların gecələr evdə tək qala bilmədikləri vurğulanır. Çünki naməlum şəxslərin daha çox qadınlara hücum etdiyi bildirilir. Vahimə yaradan şəxslərin isə vəhabilər olduğu söylenebilir.

"Yehovanın Şahidləri"nin Dövlət Komitəsinə qarşı şikayəti təmin edilmədi

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə "Yehovanın Şahidləri" dini icmasının Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə qarşı apellyasiya şikayəti əsasında məhkəmə prosesi başa çatıb. APA-nın məlumatına görə, prosesdə məhkəmənin qərarı elan olunub. Qərara əsasən, apellyasiya şikayəti təmin olunmayıb.

Qeyd edək ki, dini icma özlərinə məxsus dini ədəbiyyatın idxalına məhdudiyət qoyulması barədə komitənin verdiyi qərarın ləğvi, ədəbiyyatların məhdudiyətsiz idxalına icazə verilməsi barədə iddia ərizəsi ilə 2 sayılı Bakı Yerli İnzibati – İqtisad Məhkəməsinə müraciət edib. Lakin məhkəmə iddianı təmin etməyib.

Ermənilər bir neçə istiqamətdə atəşkəsi pozublar

Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsini işğal altında saxlayan Ermənistan Silahlı Qüvvələri qoşunların temas xəttində atəşkəs rejimini pozmaqda davam edir.

Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən APA-ya verilən məlumata görə, erməni silahlı bölmələri dünən və bu gecə Xocavənd rayonunun Kuropatkino, Füzuli rayonunun Horadiz, Ağdam rayonunun Sarıcalı kəndləri yaxınlığında, Gədəbəy, Goranboy və Cəbrayıl rayonlarının ərazisindəki ad-sız yüksəkliklərdə yerləşən mövqelərdən atəşkəs rejimini pozublar. Düşmənin cavab atəşi ilə susdurulub.

Elmar Məmmədyyarov Peruda bir sıra görüşlər keçirib

XARİCİ İŞLƏR NAZİRİNİN SƏFƏRLƏRİ LATİN AMERİKASI MƏTBUATINDA GENİŞ İŞIQLANDIRILIR

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov Peruya səfəri çərçivəsində bu ölkənin Konqresinin sədri Viktor İsla Rojas ilə görüşüb. Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən qəzetimizə verilən məlumata görə, görüşdə V. Rojas E. Məmmədyyarovu Peru parlamentində görməkdən məmnun olduğunu deyərək bu səfərin ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə edib. Peru konqresmenlərinin keçən il Azərbaycana səfərdən xoş təəssüratlarla qayıtdığını xatırladan V. Rojas nümayəndə heyəti tərəfindən Peru parlamentində Azərbaycan ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təklifin verildiyini deyib. E. Məmmədyyarov səfərin əsas məqsədlərindən birinin ölkələrimiz arasında iqtisadi, ticarət, enerji, mədəniyyət və digər sahələrdə əməkdaşlığın qurulması imkanlarının müzakirəsi olduğunu vurğulayıb. Nazir bu istiqamətdə parlamentlərarası əməkdaşlığın önəmli rol oynaya biləcəyinə əminliyini bildirib. Peru parlamentində ölkəmiz ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təklifi alqışlayan E. Məmmədyyarov Azərbaycanın qanunverici orqanında da Peru ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təkliflə çıxış edəcəyini qeyd edib.

E. Məmmədyyarov Peruda həmkarı Rafael Roncagliolo ilə də görüşüb. Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən daxil olan məlumata görə, R. Roncagliolo azərbaycanlı həmkarının səfərindən məmnunluğunu və Qafqaz regionunda dinamik inkişaf edən ölkəmiz ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduqlarını bildirib. Azərbaycanı regionun "qapısı" adlandıran peru nazir ikitərəfli münasibətlərin genişləndirilməsi üçün hüquq-müqavilə bazasının möhkəmləndirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Nazir E. Məmmədyyarov Latın Amerikasının ölkələrinə səfəri çərçivəsində keçirdiyi görüşlər barədə qısa məlumat verərək Azərbaycanın qitənin digər ölkələrlə yanaşı Peru ilə də əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduğunu diqqətə çatdırıb.

E. Məmmədyyarov Azərbaycan Prezi-

denti İlham Əliyevin Peru prezidentinə ünvanladığı məktubu peru lu həmkarından ölkə başçısına çatdırılmasını xahiş edib. Ölkələrimiz arasında siyasi əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin iqtisadi sahədə əməkdaşlıq üçün möhkəm zəmin yaradacağını qeyd edən E. Məmmədyyarov bunun üçün qarşılıqlı rəsmi səfərlərin, biznes forumların təşkil olunmasının və mədəniyyət tədbirlərinin keçirilməsinin vacibliyini nəzərə çatdırıb. Azərbaycanın xarici siyasət idarəsinin rəhbəri, həmçinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və onun həlli istiqamətində aparılan danışıqlar barədə ətraflı məlumat verib. Sonda nazir peru lu həmkarını Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət edib.

Azərbaycanlı nazir səfər çərçivəsində Perunun xarici ticarət və turizm naziri Jose Luis Silva Martinot ilə də görüşü baş tutub.

XİN-nin mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, görüşdə J. Martinot ölkəsinin iqtisadiyyatı və ticarət əlaqələri barədə məlumat verərək Azərbaycan ilə iqtisadi sahədə əməkdaşlıq etməkdə maraqlı olduqlarını bildirib. Turizm sahəsində həm Avropa, həm də

Latın Amerikasının ölkələri ilə geniş əməkdaşlıq əlaqələrinin olduğunu deyən peru lu nazir ölkəsinin əlverişli investisiya mühitindən danışdı. O, həmçinin Azərbaycandan investisiyaların cəlb edilməsi üçün müvafiq imkanların yaradılmasına hazır olduqlarını bəyan edib.

E. Məmmədyyarov ölkələrimiz arasında iqtisadi əməkdaşlığın səviyyəsinin yüksəldilməsi və Azərbaycan-Peru iqtisadi-ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi üçün müxtəlif səviyyəli səfərlərin təşkilinin, biznes forumların keçirilməsinin əhəmiyyətini önə çəkib. Azərbaycanın energetika sahəsində bir sıra ölkələrlə, o cümlədən Latın Amerikasının dövlətləri ilə əməkdaşlıq təcrübəsinin olduğunu diqqətə çatdıran E. Məmmədyyarov bu sahədə əlaqələrin yaradılmasının hər iki tərəf üçün faydalı olacağını əminliyini bildirib.

Sonda E. Məmmədyyarov J. Martinotu Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət edib. Peru lu nazir dəvəti qəbul edərək iş adamlarından ibarət nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana səfər etmək niyyətində olduğunu açıqlayıb.

XİN-in mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə E. Məmmədyyarovun Ar-

gentina, Uruqvay və Peruya səfəri ilə əlaqədar, Latın Amerikasının ölkələrinin KİV-lərində çoxsaylı məqalələr dərc olunub. Belə ki, Argentina prezidenti Administrasiyasının "Prensa Argentina" rəsmi informasiya portalı bu səfərə böyük diqqət yetirərək bu haqda bir sıra məqalələr dərc edib. Həmin məqalələrdə Argentina prezidenti Kristina Fernandez de Kirşnerin Azərbaycan XİN başçısını qəbul etməsi, Argentinanın xarici işlər naziri Hektor Timmermanın Azərbaycanlı həmkarı ilə görüşü, iqtisadiyyat və ticarət sahəsində hökumətlərarası saziş imzalanması barədə məlumatlar oxuculara təqdim olunub. "Argentina Azərbaycana süd məhsulları ixrac etməyə hazırlaşır" sərlovhəli məqalədə Azərbaycan şirkətlərinin nümayəndələrinin Argentinada süd emalı üzrə iri komplekslərdən olan "Serenissima" şirkəti ilə tanışlığı barədə məlumat verilib. Argentinanın TELAM Dövlət İnformasiya Agentliyi "Bu gün Timmerman Azərbaycan XİN başçısı ilə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalamışdır" adlı məqalə çap edib. Ölkənin "Noticias Terra" aparıcı informasiya portalında Azərbaycan və Argentina arasında ticari-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında məqalə yer alıb. Bundan əlavə, "Pagina 12" qəzetində, "Prensa Latina", "Iprofesional", "La voz" və digər informasiya portallarında da səfər barədə materiallar öz əksini tapıb. Azərbaycan nümayəndə heyətinin Uruqvaya səfəri dövründə bu ölkənin Prezident Administrasiyasının və XİN-in saytında müvafiq informasiya yerləşdirilib. Dərc edilmiş materiallarda Uruqvay prezidentinin E. Məmmədyyarovla görüşü, həmin görüşdə müzakirə edilən məsələlər, həmçinin iki ölkə arasında əməkdaşlığın perspektivləri barədə informasiya yer alıb. Uruqvayın UYPRESS informasiya agentliyi öz saytında Azərbaycanın kənd təsərrüfatı və energetika sektorlarına həsr edilmiş məqalə işıq üzü görüb. UPI, "Prensa Latina" informasiya portallarında və bir sıra başqa KİV-lərdə Azərbaycan haqqında məqalələr verilib.

S.MÜRƏTQIZI

Yevda Abramov: "Yaxın illərdə Latın Amerikasının digər ölkələrinin də Xocalı soyqırımını tanımasının şahidi olacağıq"

"Azərbaycanın xarici siyasəti dünyanın bütün ölkələri üçün açıqdır. Azərbaycan bütün ölkələrlə qarşılıqlı etimad və bir-birinin ərazi bütövlüyünə dəstək göstərilməsi əsasında yüksək münasibətlər yaratmağı arzulayır və buna səy göstərir". Bu açıqlama ilə Azərbaycanın Latın Amerikasının ölkələri, o cümlədən Argentina ilə münasibətlərini genişləndirməsi barədə danışan Azərbaycan-Argentina parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvü, millət vəkili Yevda Abramov çıxış edib. O xatırladı ki, Latın Amerikasının ölkələri ilə belə münasibətlər son 1-1,5 il ərzində daha da güclü şəkildə yaradılmağa və inkişaf etməyə başlayıb: "Qısa zaman kəsiyi ərzində Azərbaycanla Latın Amerikasının ölkələri arasında mehriban və dostluğa dayanan münasibətlər qurulub. Bu, Azərbaycan prezidentinin həyata keçirdiyi xarici siyasətin uğuru kimi qəbul olunmalıdır". Latın Amerikasının ölkələrində Azərbaycanla əməkdaşlıq etməyə marağın müşahidə olunmasına gəlincə, millət vəkili deyib ki, söhbət ondan

gedir ki, Azərbaycanın Latın Amerikasının ölkələri ilə münasibətlər yaratmaq və bu münasibətləri inkişaf etdirmək səyləri birtərəfli qaydada aparılır: "Latın Amerikasının ölkələri özləri Azərbaycanla əməkdaşlıq etməyə maraqlı göstərilir. Latın Amerikasının ölkələrinin Azərbaycanla əməkdaşlıq etmək maraqları Azərbaycan tərəfinin Amerika qitəsinin ölkələri ilə əməkdaşlıq yaratmaq maraqlarını üstələyir. Axı bu ölkələri uzun müddət ərzində ABŞ-ı yeganə müttəfiq kimi nəzərdən keçirirdilər. İndi isə bu dövlətlər dünyanın nüfuzlu ölkələri arasında tərəfdaşlar axtarmağa başlayıblar. Bu bölgədə belə ölkələrdən biri də məhz Azərbaycandır". Azərbaycanın Latın Amerikasının ölkələri ilə parlamentlərarası əlaqələrində danışan Y. Abramov deyib ki, son bir il yarım ərzində Argentina, Meksika və Kolumbiyadan parlament və hökumət nümayəndə heyətlərinin Azərbaycana səfər etmələrinə baxmayaraq, Azərbaycan parlamentariləri hələ Latın Amerikasının ölkələrinə səfərlər etməyiblər: "Bu ölkələrin

nümayəndə heyətləri Bakıya səfərləri zamanı Azərbaycanın inkişaf tempini heyranlıqla qarşılayıblar. Azərbaycan Latın Amerikasının ölkələri üçün inkişaf etməkdə olan ölkə modelidir. Ona görə, bu ölkələr Azərbaycanın inkişaf modelini öyrənmək istəyirlər. Bütün bunlar qanunvericilərin əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi prosesinə daha çox cəlbini zəruri edir. Bundan əlavə, bu proses ölkə parlamentlərini hərəkətə gətirir. Bu baxımdan Azərbaycan Parlamenti deputatların Latın Amerikasının ölkələrinə səfərlərini təşkil edəcək". Latın Amerikasının ölkələrində erməni lobbisinin təsirinə, erməni diasporunun geniş təmsil olunmasına münasibət bildirən millət vəkili bu ölkələrdə erməni diasporunun nüfuzunun zəiflədiyini deyib: "Belə bir proses ABŞ-ın bir sıra ştatlarında da baş verir. Çünki prezident Barak Obama seçkiqabağı prosesdə erməni diasporuna verdiyi vədlərin heç birini yerinə yetirmədi. Bu o səbəbdən baş verir ki, Amerika qitəsində ermənilərin özləri haqqında yay-

dıqlarının yalan və zərərli olduqlarını anlamağa başlayıblar. Erməni diasporu öz növbəsində sonsuz olaraq Ermənistanı maliyyələşdirməkdən yorulub. Göndərilən vəsait də oğurluğa məruz qalır. Dünya azərbaycanlıların ermənilərə qarşı nifrətinin olmamasını artıq başa düşməyə başlayıb. Erməni tərəfi dünyada məhz belə bir obraz yaratmağa səy göstərir. Dünyada həmçinin aydın olur ki, ermənilərin müharibə etmək istəkləri, iddiaları olmasa Azərbaycan tərəfindən reallaşdırılan global layihələrin əməli olaraq hamısı Ermənistan ərazisindən keçmiş olardı". Meksika və Kolumbiyanın qanunverici orqanlarından sonra Latın Amerikasının başqa hansı ölkələrinin Xocalı soyqırımını tanıya bilməsinə də toxunan Y. Abramov deyib ki, Latın Amerikasının bir sıra ölkələri Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı öz qəti mövqelərini bildiriblər, öz parlamentlərində azərbaycanlıların soyqırımının tanınmasına dair qətnamələr qəbul ediblər. "Bu çox müsbət tendensiyadır. Biz 1-2 il ərzində Latın Amerikasının daha 4-5 ölkəsinin Qarabağ münaqişəsi üzrə sənəd qəbul etməsi və Xocalı soyqırımını tanımasının şahidi olacağıq".

PƏRVANƏ

“Gələcəkdə bu kitablardan tarixi mənbə kimi istifadə edəcəklər”

Bütün zamanlar boyu tarixə, dövrlərin mədəni və mənəvi abidələrinə, zamanın yetişdirdiyi şəxsiyyət və tarixi soykökə, adət – ənənələrə müəyyən nöqtələrdən incələmələr, təhlil və araşdırmalar mövcud olmuş, tədqiqatlar aparılmışdır. Tarixi keçmişin ədəbiyyata verdiyi töhfələr qədər, ədəbiyyatın da keçmişə töhfələri böyük və misilsiz olmuşdur. Bu baxımdan elmi nöqtədən aparılan araşdırmalar, tədqiqatlar müxtəlif dövrlərdə olduğu kimi davam etdirilməkdədir. Tarixin öyrənilməsi nə qədər zəruri əhəmiyyətə malik olsa da, bir o qədər də xalqın milli oyanış ruhunda daim ucalmasına xidmət etməkdədir. Bununla belə tədqiqat obyektini olan tarix və onun yetişdirdiyi dahi mütəfəkkirləri elmə bədiilik gətirilməklə öyrənilməsi işini davam etdirən şəxsiyyətlər fonunda müasir dövrümüzdə bu işi davam etdirən yaradıcı elm adamı kimi Rafael Hüseynovun adını qeyd etmək yerinə düşər. 2012 – ci ildə görkəmli ədəbiyyatşünas, tanınmış ictimai – siyasi xadim, yazıçı, publisist, tərcüməçi, mətnşünas, AMEA – nın müxbir üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, millət vəkili, Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü, Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin direktoru, Filologiya elmləri doktoru, professor Rafael Hüseynovun tarixi araşdırmalar mövzusunda ədəbi və bədii incəliklərlə müəllifi olduğu və nəşr etdirilən silsilə kitabları barədə söhbəti diqqətinizə çatdırmaq istəyirik.

— **Rafael müəllim, heç kəsə sirt deyil ki, siz ictimai – siyasi xadim olmaqdan öncə ədəbiyyata, musiqiyə, ümumiyyətlə tarixi mədəniyyətə bağlı insanınız. Bir qədər yeni nəşrləriniz, oxucularınıza təqdim edəcəyiniz kitablar haqda söz açərdiniz.**

— Görüləsi işlər həmişə çoxdur, təəssüf ki, niyyətlərin hamısını gerçəkləşdirməyə vaxt darlığı imkan vermir. Hər halda artıq yarısını arxada qoyduğumuz 2012-ci ildə bir neçə kitabımızın işıq üzü görməsinə nail olmuşuq. Bu kitabların hər biri Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, tarixinin müxtəlif dəyərli şəxsiyyətlərini və çeşidli mühüm hadisələrini əks etdirir. Həmin kitablar silsiləsindən birincisi “Şirvan şairləri” adlanır. Bu kitabda Azərbaycanın orta əsrlərdən başlamış 20-ci əsrə qədər müxtəlif bölgələrində mövcud olmuş ədəbi məktəblər və ədəbi məclislər haqqında məlumat verilir.

Azərbaycanda ədəbi məclislər həmişə mövcud olmuşdur. Yurdu-muzda bütöv bir Azərbaycan ədəbiyyatı olmaqla yanaşı, ədəbiyyatımızın ayrı-ayrı şəhərlərdə formalaşan mədəni mərkəzləri ətrafında müəyyən musiqi, ədəbi yığıncaqlar daimi fəaliyyət göstərmişdir. Həm də bu mərkəzlərin hər birində müəyyən üslub, ifadə tərzini özünəməxsuslaşdırıb hər zaman duyulmuşdur. Orta əsrlərdə Təbrizdə, Ərdəbildə, Xoyda, Marağada, Beyləqanda, Gəncədə, Şirvanda, Abşeronda ədəbi mərkəzlər olmuş və həmin mərkəzlərdə o dövrün çox böyük şairləri, mədəniyyət, elm xadimləri yetişmişlər. Lakin bu ədəbi məclislərin bütün tarixi içərisindəki varlığını göz önünə gətirəndə onu da müşahidə edirik ki, müəyyən əsrlərdə hansısa şəhərdə, hansısa bölgədə olan ədəbi məclislər çox fəaldır, daha bəhrəlidir, öndəgedəndir, müəyyən bir əsr içərisində isə sanki həmin ətraflarda səngimə gedir, seçkin simaların sayı da azalır. Və

daha parlaq özünü göstərmə növbəsi ayrı bir şəhərdə olan məclisə çatır. Yəni elə məhsul verən torpaq kimi. Sanki təbiət, tarixin özü bu yüksəlmə, tərəqqi, parlaqlıq mərhələlərini növbələşdirir. Təbii ki, XII əsrdə Gəncə, Təbriz çox fəal idi. Amma XIII əsrdə onların fəallıqları bir o qədər azalan kimi olur. Baxmayaraq ki, orada yenə ədəbi və mədəni həyat davam edir, amma birincilik, əsas mərkəz olmaq şansı başqa məkana keçir. XIII əsrdə Marağa Azərbaycanın əsas elm və ədəbiyyat mərkəzlərindən birinə çevrilir. O dövrdə Marağada Nəsrəddin Tusinin rəhbərliyi ilə Marağa Rəsədxanasının yanında Marağa elm mərkəzi fəaliyyət göstərirdi. Buraya dünyanın ən müxtəlif ölkələrindən dəvət edilmiş universal bilikli alimlər toplaşmışdı. Bu baxımdan da orada ədəbiyyat və mədəniyyət çox sürətlə inkişaf edirdi. XV-XVI əsrlərdə Səfəvilər İmperiyasının güclənməsi ilə Şah İsmayılın ədəbi həyata əhəmiyyətli şəkildə təkən verməsilə bu fəallıq artır. Sözümlən canı odur ki, müxtəlif dövrlərdə müxtəlif şəhərlərdə fəallıq olub. Bir dövrdə bir yerdə artıb, başqa əsrdə başqa bölgədə. Amma istisnasız olaraq bütün əsrlər içərisində daim fəal olan, heç vaxt sönməyən bir ədəbi məclis, bir ədəbi mərkəz vardır ki, o da Şirvandır.

Şirvanda ədəbi həyat həmişə qaynayıb. Ona görə də “Şirvan şairləri” kitabında XII əsrdən başlayaraq XX əsrə qədər Şirvanda mövcud olmuş şairlər, mədəni həyat, o mühitin aparıcı simaları haqqında məlumat vermişik. Eyni zamanda əyaniyyət, kitabın cazibədarlığı üçün Azərbaycan rəssamlığında və Azərbaycan heykəltaraşlığında onillər boyu bu bölgədə yetişmiş yaradıcılara və onların əsərlərinə həsr edilmiş müxtəlif illüstrasiyalar öz əksini tapmışdır. Düşünürəm ki, gələcəkdə Azərbaycanın ədəbi-mədəni məktəbləri ilə bağlı kitablarımız bir silsilə halını alsın. “Şir-

van şairləri”dən sonra “Təbriz şairləri”, “Gəncə şairləri”, “Abşeron şairləri”, Azərbaycan ədəbi məclisləri və Təbriz şairləri” adında ayrıca toplular buraxmaq arzusundayıq. Eyni zamanda “Şirvan şairləri” kitabı ingilis dilində də nəşr olunub və kitabın sonunda da həmin şairlərin şeirlərindən nümunələr ingiliscəyə yaxşı bədii tərcümələrdə verilib. Çünki biz Azərbaycanda onsuz da həmin şairləri gözəl tanıyırdıq, amma lazımdır ki, ölkəmizdən kənarda da onları tanısınlar, bilsinlər və yetərinəcə məlumata sahib olaraq ədəblərimizin yaradıcılığına, bütövlükdə milli kimliyimizə aşina olsunlar.

Diğər nəşr olunan kitabım isə “Sabirin saati” adlanır. Bu kitab böyük Azərbaycan satiriki Mirzə Ələkbər Sabirin həyat və yaradıcılığına həsr olunub. M. Ə. Sabirin 150 illiyi qeyd olunan ərəfədə, bununla bağlı müxtəlif tədqiqatlar, onun əsərlərinin nəşrləri işıq üzü görür və biz də öz töhfəmizi verməyə çalışdıq.

— **Maraqlıdır, nəyə görə kitabın adını məhs “Sabirin saati” adlandırmaq qərarına gəldiniz?**

— “Sabirin saati” iki mənada işlənilmiş bir ifadədir. Çünki Sabirin əsərlərində, ədəbi nümunələrdə onun məxsusi bir saati, özünün müəyyən etdiyi bir zaman vardır ki, həmin Əbədi Zaman arasıkəsilməz müasirlik duyğusu ilə doludur. Eyni zamanda Sabirin də hər insan kimi dəqiq vaxtı bilmək üçün evində, cibində, qolunda saati olub. Kitabda bir tarixi şahidliyin vasitəsilə buna da işarə var.

Salman Mümtaz Sabir haqqında yazmış və gələcək nəsillərə çox dəyərli məlumatlar ötürmüş insanlardan biridir. O vaxtilə Şamaxıya gedərək Sabirlə görüşmək istəyirdi. Görüşüb və həmin görüşdən son dərəcə maraqlı bir müsahibə də yadigar qalıb. Görüş əsnasında Sabir həmişə ara-sıra saatına baxırmış. Mümtaz özlüyündə narahat olur ki, bu davranış bəlkə Sabirin görüşü tez başa vurmaq istəyindən irəli gəlir və saata baxmaqla işarə edir ki, yekunlaşdırmaq lazımdır. Amma Sabir də həssas adam idi və Salman Mümtazın narahatlığını hiss edərək saata baxmağının səbəbini bəşirdiyi sabunun vaxtını qaçırmamaq səbəbindən olduğunu dilə gətirir.

Axi şeirləri ilə cəmiyyətin his-pasını təmizləmək istəyən Sabir həm də dolanışığını təmin etmək məqsədilə sabun bişirməklə məşğul olurdu.

Sabir çoxdan həyatda yoxdur. Onun ocaq üstündəki sabun qazanı ömrünü çoxdan başa vurub, ocaq da ləp çoxdan sönmüb, amma dahi şairin şeirlərinin ocağı sönməyib, onun saati da işləməkdə davam edir. Bu mülahizələrlə də kitabın adı “Sabirin saati” oldu.

— **Rafael müəllim, bildiyimizə görə sizin daha 3 kitabınız son günlərdə oxuculara təqdim olunub. Bu barədə də məlumat vermənizi xahiş edirəm.**

— Sonuncu 3 kitab həm iri həcmli olmaları, həm əhatə dairələri ilə seçilir. Onlardan biri “Hamısı ulduz” adlanır. Musiqi tariximizin səhifələrini əks etdirir. Digəri “İmzamız”dır. Bu, sənət düşüncələrindən ibarət əsərdir. Üçüncüsü isə ölməz tarixi şəxsiyyətlərimiz, misilsiz söz ustalarımız və qədim yazılı abidələrimizdən bəhs edən “Söz Heykəli” adlı kitabdır. Bu kitabların hər biri 50 çap vərəqindən artıq tutuma malikdir. Bu kitablarda Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, ziyalılığının son min ildəki, inkişaf yolu izlənilir. Lakin əslində kitablardakı zaman layları daha intəhasızdır. Təbii ki, “İmzamız” kitabında millətimizin tarixə atdığı ən mötəbər imzalandan olan Qobustandan da bəhs edilir. Qobustan qaya rəsmlərinin dünya mədəniyyətindəki yeri və Azərbaycan düşüncəsinin formalaşmasındakı əhəmiyyəti dərinlikləri ilə təhlil olunur. Lakin elə bunun ardınca əsərdə Azərbaycanın divar və kitab rəssamlığının enişli-yoxuşlu yolu, miniatürümüz və miniatürçülərimizin barəsində də bilgiler verən yazılar gəlir.

“Söz heykəli” ədəbiyyat xadimləri haqqında olan bir kitabdır. Burada XI əsrdə ömür sürmüş Qətran Təbrizi, XIII əsrdə hünərlər göstərmiş Nəsrəddin Tusi, XVI əsrdə Hindistanın idarəedicilərindən olmuş sərkerdə şair Məhəmməd Bayramxan, XVII əsrdə yeni üslub yaratmış Saib Təbrizi, XVIII əsrin övladı Şakir Şirvani, XIX əsrdə parlamaş Abbasqulu Ağa Bakıxanov, Mirzə Fətəli Axundzadə, XX əsrin simaları Abbas Səhhət, Seyid Hüseyn, Firudin bəy Kəçərli və digər

ədəblərimizin həyat, yaradıcılıq yolu araşdırılır, onlara yeni baxış bucağından yanaşılır, eyni zamanda həmin şəxsiyyətlərin həyatının bu günədək bəlli olmayan səhifələri təqdim edilir. Bu düşüncələrin hər biri uzun illərin axtarış və müşahidələri, zəngin arxiv materialları əsasında yazılmışdır.

— **Rafael müəllim, “Hamısı ulduz” kitabı hardasa sizin bundan xeyli öncəki “1002-ci gecə” kitabının davamı kimi qəbul olunur.**

— Doğru müşahidədir. Təsədüfi deyil ki, “1002-ci gecə” kitabındakı müəyyən materiallar da bir qədər işlənərək bu kitabda da daxil edilmişdir. Çünki “1002-ci gecə” 20 il əvvəl həmin kitab kiritilənlərlə nəşr edilmişdi və bu baxımdan da müasir nəslin bir çox nümayəndələri heç həmin kitabla tanış deyil. Digər tərəfdən o vaxta nisbətən indi söz demək imkanları da çoxalıb, yeni materiallar əldə edərək köhnə yazıları təkmilləşdirmək imkanımız da yaranıb. Yeni kitabda təbii ki, bir sıra başqa sənətkarlarımız haqqında ilk dəfə oxuyacağınız yazılar da var. Məsələn, Hacıbaba Hüseynov bizim böyük xanəndəmiş idi. Onun haqqında kitabda böyük yazı yer alır. Həmin yazı həm Hacıbaba Hüseynovun muğam dünyamızın klassiklərindən biri kimi, həm də şair olaraq xalqımız tərəfindən daha yaxşı tanınmasına bələdçi olacaqdır.

Amma onu da qeyd edim ki, bu silsilə davam edəcək. Mənim 4 cildlik “Axsam görüşləri” adlı kitabım da, zənnimcə, qarşıdakı 2-3 ildə işıq üzü görəcək. Orada “1002-ci gecə” də başlanmış “Hamısı ulduz”da davam edən yol daha dolğun bir şəkildə görünəcək.

— **Əksər kitablarmızda nisgil, həsrət dolu, insanlarda xatirələr oyadan mövzulara yer verirsiniz. Yaradıcılıq işi insanın daxilindən gələn istək, ürəyindəki həvəs qəbüllərləri ilə üzə çıxır. Bunun səbəbini daxili dünyanız ilə əlaqələndirmək olarmı?**

— Kitablarmızda haqqında bəhs etdiyim insanların əksəriyyəti indi həyatda yoxdur. Vaxtında mən hamısının səslərini yazmışam, onların arxivində işləmişəm, məktublarını, gündəliklərini oxumuşam, əksəriyyəti ilə də dostluq etmişəm, mehriban ünsiyyətdə olmuşam. Onların bir çoxu artıq həyatda yoxdur, amma həmin xatirələrin hamısı, onların yaddaşda olan səsləri, məktubları, gündəlikləri tarixdir, sənəddir. Bu sənədlər olmasa Azərbaycan tarixi bütöv görünməz. Mən də çalışmışam ki, bu kitabların içərisində həmin işıqlı insanların vasitəsilə tariximizin hansısa parçalarını əbədiləşdirək və elə edək ki, həm o insanlar həmişə göz önündə qalsınlar, həm də onların nuru ilə tarix içərisindəki yolumuz bugünkükilərə bir qədər də aydın görünsün.

Çünki məhz bu cür qəlpələr qovuşaraq bütöv bir tarixi formalaşdırır. Tarixi də zaman keçdikdən sonra, üstündən onillər, yüzillər ötəndən sonra dəqiq yazmaq istəyəndə məhz bu cür ilk mənbələrə ehtiyac duyulur. İndi də, gələcəkdə də. Ola bilsin ki, bu gün bu kitablara marağ xatirinə, mənəvi qida, zövq almaq üçün oxuyurlar, gələcəkdə isə bu kitablardan tarixi mənbə kimi istifadə edəcəklər.

Ceyhun ABASOV
ADMİU-nun 4-cü kurs
tələbəsi

1956-cı il Macar üsyanının

Vilayət QULİYEV

Macar üsyançılarının müqaviməti isə 1956-cı il noyabrın 8-də qırıldı. Daha iki gün şəhərin müxtəlif yerlərində, xüsusən də sənaye müəssisələrinin cəmləşdiyi fəhlə rayonlarında epizodik döyüşlər getdi. Osmanlı imperiyasının bir əsr yarımliq hakimiyyəti dövründə ölkənin mərkəzi sayılan Peç şəhəri də bir müddət dirəniş göstərdi. Lakin vəziyyətin çıxılmazlığını gören fəhlə şuraları və tələbə dəstələri noyabrın 10-da atəşi dayandırmaq xahişi ilə sovet komandanlığına müraciət etdilər. Sovet İttifaqı istəyinə nail oldu. Macarıstan yenidən sosializm sisteminin ağışuna qayıtdı.

Təbii ki, üsyanın ən böyük zərbəsi macarlara dəydi. İkinci Dünya müharibəsinin yaralarını sağaltmağa imkan tapmayan Budapeşt yeni dağıntılara məruz qaldı. 200 mindən çox macar (ölkə əhalisinin təxminən 5 faizi) vətəndən didərgin düşdü. Döyüşlərin gedişində üsyan iştirakçılarından 2652 nəfər öldürüldü, 19 226 nəfər yaralandı. Üsyan yatırıldıqdan sonra isə cəza məşini işə düşdü. Nəticədə dövlət cina-yetdə ittiham olunan 350 nəfər edam edildi. Məhkəmə önünə çıxarılan 26 000 şəxsdən 22 000 nəfərinə qarşı itti-hamlar irəli sürüldü, 13 000 nəfər müx-təlif müddətlərə həbsə məhkum olundu. Lakin ədalət naminə qeyd etmək lazımdır ki, Yanoş Kadarın həm öz ölkəsinin xalqı, həm də sovet rəhbərliyi ilə dil tapmaq məharəti sayəsində 1963-cü ildə dustaqxanalarda artıq üsyanda iştirakla bağlı cəza çəkən bir nəfər də yox idi. Onların əksəriyyəti vaxtından əvvəl azad olunmuş, yaxud əfv edilmişdi. Macarıstan öz kədərli, eyni zamanda da şərəfli keçmişinin daha bir səhifəsinə beləcə çevirmişdi.

Sovet tərəfinin itkiləri də az deyildi. 669 nəfər öldürülmüş, 51 nəfər itkin düşmüşdü. Yaralanan və kontuziya alanların sayı isə 1540 nəfərə çatırdı. Onların arasında keçmiş Azərbaycan SSR vətəndaşları da vardı. Əslində bu uzun, lakin zəruri müqəddimə də azərbaycanlıların nəyə görə və hansı şəraitdə macar üsyanının qurbanlarına çevrilmələri haqqında daha geniş təsəvvür yaratmağa xidmət edir.

Macarıstanda həlak olan azərbaycanlı döyüşçülər mövzusunda ilk dəfə professor Cəmil Həsənlinin "Azərbaycanda milli məsələ: siyasi rəhbərlik və ziyalılar" (2008) kitabında öteri toxunulmuşdur. Budapeşt üsyanının Sovet İttifaqında doğurduğu əks-sədadən, xüsusən də milli respublikalara təsirindən danışan müəllif SSRİ müdafiə naziri,

marşal G.Jukovun Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi İ.D.Mustafayevə göndərdiyi 8 yanvar 1957-ci il tarixli məktuba və əlavə olunan siyahıya da diqqət yetirmişdi.

Həmin məktubda marşal Jukov Azərbaycan rəhbərliyindən Sov.İKP MK və SSRİ Nazirlər Sovetinin Macarıstanda əksinqilabi qiyamın yatırılması zamanı həlak olmuş, yaralanmış və kontuziya almış döyüşçülərin ailələrinə güzəştli şərtlərin tətbiqi, diqqət və qayğının artırılması ilə bağlı qərarının icrasını ciddi nəzarətdə saxlamağı xahiş edirdi. Məktuba 1956-cı il oktyabr-noyabr aylarında Budapeştdə öldürülən 12 nəfər Azərbaycan SSR vətəndaşının adı da əlavə edilmişdi. Onlar serjant Kərimağa Bədirxanov, kiçik serjant Məmmədli Əkbərov, kiçik serjant Mirzəbəy Balabəyov, yefreytor Məhəməd Ramazanov, sırası əsgərlər Süleyman Rəzzaqov, Cəlal (əslində Cəlil – V.Q.) Cəlalov, İsmixan Quliyev, İltifat Əhmədov, İbadulla Axundov, Vladimir Qasımov, Mixail İqnatov və Boris Xosroyan idilər.

Hadisələrin isti izi ilə 1956-cı ilin noyabr ayında SSRİ Müdafiə Nazirliyinin 4-cü idarəsinin rəisi general-mayor V.Loboda tərəfindən hazırlanan bu siyahı dəqiq və tam deyildi. Bizim apardığımız araşdırmalar göstərdi ki, Macarıstanda həlak olan Azərbaycan vətəndaşlarının sayı güman edildiyi kimi, 12 deyil, 20 nəfərdir. Digər tərəfdən, həlak olanlar arasında göstərilən "Azərbaycan SSR Masallı rayon sakini İltifat Əhmədovun" adı öldürülən, yaxud kontuziya alan döyüşçülər sırasında yoxdur. Görünür, həmin dövrdə hələ bütün məlumatlar diqqətlə nəzərdən keçirilib saf-çürük edilmədiyindən, yaxud İ.Əhmədovun taleyi sona qədər aydınlaşmadığından SSRİ müdafiə nazirinin Azərbaycan rəhbərliyinə məktubunda belə qeyri-dəqiqliyə yol verilmişdi.

Beləliklə, keçmiş sovet ordusunun tərkibində Macarıstana göndərilən və burada xalq üsyanının yatırılması zamanı həm oktyabrın 24-dən 28-nə, həm də noyabrın 4-dən 8-nə kimi həlak olan Azərbaycan SSR vətəndaşlarının tam siyahısı (təvəllüd tarixləri, doğulduqları və hərbi xidmətə çağırıldıqları yer, rütbələri, qulluq etdikləri hərbi hissənin nömrəsi, vəzifələri, həlak olma tarixi və dəfn yeri göstərilməklə) aşağıdakı kimidir:

Abramyan Robert Avayucoviç – 1934-cü il təvəllüd. Azərbaycan SSR DQMV-nin Mardakert rayonunun Moxratal kəndində doğulmuşdur. Mardakert RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 33-cü mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyasının 1195-ci alayının minamyotçusu, noyabrın 5-də öldürülmüşdür. Budapeşt şəhərindəki Kerepeşi məzarlığında dəfn olunmuşdur.

Akopyan Şmovan Mirzəyeviç – 1934-cü il təvəllüd. Azərbaycan SSR DQMV-nin Mardakert rayonunun Aterk kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Mardakert RHK tərəfindən çağırılmışdır. Yefreytor, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyasının 106 alayının sürücüsü. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Kerepeşi məzarlığında basdırılmışdır.

Axundov İbadulla Əbdülkərim oğlu –

Budapeşt küçəsində vurulmuş sovet tankı

1935-ci il təvəllüd. Xilli RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 100-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının atıcısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Balabəyov Mirzəbəy Qarabəy oğlu – 1934-cü təvəllüd. Qusar rayonunun Uzun Qışlaq kəndində doğulmuş, Qusar RHK xətti ilə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 5-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının top komandiri. Oktyabrın 24-də həlak olmuşdur. Dəfn yeri Kerepeşi qəbiristanlığıdır.

Bədirxanov Kərimağa Bədirxanoviç – 1934-cü il təvəllüd. Qusar rayonunun Surud kəndində doğulmuşdur. Qusar RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Serjant, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 5-ci mexanikləşdirilmiş qvardiya alayında vızod komandirinin köməkçisi. Oktyabrın 24-də həlak olmuş, Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Cəlalov Cəlil İbrahimxəlil oğlu – 1935-ci il təvəllüd. İsmayilli rayonunun Qurdmeşəli kəndində doğulmuşdur. İsmayilli RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 106-cı qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının is-tehkaçısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Kerepeşi məzarlığında dəfn edilmişdir.

Əkbərov Məmmədli İsi oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Lənkəran rayonunun Vilvan kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Lənkəran RHK tərəfin-

dən çağırılmışdır. Kiçik serjant. 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 4-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının bölmə komandiri. Noyabrın 5-də həlak olmuşdur. Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Əmir Hacı Verdi oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Orconikidze PHK tərəfindən çağırılmışdır. Sırası, 17-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 56-cı qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının atıcısı. Noyabrın 4-də həlak olmuşdur. Məzarı Budapeştdəki "Çepel" zavodunun ərazisindədir.

İbayev Zabit Şirin oğlu – 1934-cü ildə Sabirabad rayonunun Qalaqayın kəndində anadan olmuşdur. Sabirabad RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 6-cı qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının avtomatçısı. Aldığı yaralardan noyabrın 11-də Ukrayna SSR Zakarpatye əyalətinin Muxaçevo şəhərində vəfat etmiş, şəhər qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

İqnatov Mixail Vasilyeviç – 1934-cü il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Keşlə RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyasının 1195-ci artilleriya alayının minamyot bölüyünün komandiri. Oktyabrın 25-də həlak olmuşdur. Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

İsmayılov Şəmsi Seyfəddin oğlu – 1935-ci il təvəllüd. İsmayilli rayonunda doğulmuş, Bakının Orconikidze RHK tərəfindən əsgərliyə çağırılmışdır. Sırası, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 71-ci tank alayının telefon-

azərbaycanlı qurbanları

çusu. Noyabrın 5-də həlak olmuşdur. Məzarı Kerepeşi qəbiristanlığındadır.

Qasımov Vladimir Dadaşoviç – 1935-ci il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuş, Caparidze PHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 33-cü mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyasının 100-cü qvardiya artilleriya alayının tuşlayıcısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Kerepeşi qəbiristanlığında torpağa verilmişdir.

Quliyev İsmixan Muradxan oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Zəngilan rayonunu Ətyeməzli kəndində doğulmuşdur. Zəngilan RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyasının 106-cı qvardiya alayının atıcısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Qəbri Kerepeşi məzarlığındadır.

Məmmədov Cavad Mirzəcənoviç – 1933-cü il təvəllüd. Yalama stansiyasında doğulmuşdur. Yalama RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant. 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 1195-ci artilleriya alayının top komandiri. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Dəfn yeri – Kerepeşi məzarlığıdır.

Mehdiyev Vəli Tapdıq oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Qazax rayonunun Kəmərlı kəndində doğulmuş, Qazax RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 7-ci qvardiya hava-desant diviziyasının 108-ci qvardiya paraşüt-desant alayının avtomatçısı. Noyabrın 7-də həlak olmuşdur. Budapeşt yaxınlığındakı Alşonemedi qəsəbəsində, qardaş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Orucov Yuri Tahiroviç – 1935-ci il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Caparidze RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası. 17-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 83-cü tank alayının dəftərxana işçisi. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Vespem şəhəri yaxınlığındakı Xaymaşker qəsəbəsindəki hərbi qəbiristanlıqda dəfn edilmişdir.

Rəzzaqov Süleyman İsaqoviç – 1935-ci ildə Bakı şəhərində doğulmuş, Şaumyan RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 407-ci artilleriya alayının anbardarı. Noyabrın 4-də həlak olmuşdur. Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Ramazanov Məhəmməd Ramazanoviç – 1934-cü il təvəllüd. Zaqatala rayonundakı eyni adlı stansiyada doğulmuşdur. Zaqatala RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Yefreytor, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 4-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının pulemyotçusu. Oktyabrın 24-də həlak olmuş, Budapeştəki Kerepeşi məzarlığında dəfn edilmişdir.

Tonyan Sarkis Ayrəpetoviç – 1936-cı il təvəllüd. Azərbaycan SSR Hadrut rayonunun Deskarab kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Sumqayıt ŞHK tərəfindən çağırılmışdır. Sırası. 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 5-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının pulemyotçusu. Noyabrın 8-də həlak olmuşdur. Dəfn yeri Budapeşt şəhərindəki Kerepeşi qəbiristanlığıdır.

Xosroyan Boris Artyomoviç – 1935-ci il təvəllüd. Keşlə RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sırası, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyasının 71-ci

Stalinin heykəlinin qopmuş başı

tank alayının avtomatçısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Kerepeşi qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Macar üsyanının yatırılması zamanı həlak olmuş sovet əsgərlərinin siyahısı ilə tanışlıq 1934-cü ildə Moskvada doğulan, paytaxtın Jeleznodorojnı rayon hərbi komissarlığından hərbi xidmətə çağırılan, oktyabrın 26-da həlak olan 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 233-cü qvardiya alayının sürcüsü Məmmədov Müyəssər İsmayıloviç və atasının adı, habelə doğum yeri göstərilməyən sırası, 97-ci qvardiya atıcı diviziyasının 289-cu qvardiya atıcı alayının avtomatçısı Sabir Sultanovun da azərbaycanlı olduqlarını ehtimal etməyə əsas verir.

Sovet döyüşçülərinin taleyi ilə bağlı diqqəti çəkən bir cəhət də vardır: müəyyən istisnalarla onların böyük əksəriyyəti Macarıstan ərazisində dəfn olunmuşdular. Həm də çox ehtimal ki, burada texniki və nəqliyyat çətinlikləri deyil, siyasi amil əsas rol oynayırdı. Əfqanıstanda öldürülən on mindən çox əsgər və zabitin hamısı Sovet İttifaqına gətirilərək öz vətənlərində torpağa tapşırılmışdı. 1956-cı ildə Macarıstanda, 1968-ci ildə isə Çexoslovakiyada isə fərqli variant seçilmişdi. Bu da mövcud şəraitdəki siyasi iradənin ifadəsi idi. Çünki həmin ölkələrin sosializm sisteminin bir hissəsi kimi qavranması və qəbul olunması həm də məzarlarla bağlı idi. Sovet döyüşçülərinin cənəzələrinin Vətənə göndərilməsi SSRİ-nin nə vaxtsa qan bahasına ələ keçirilmiş ərazilərdən çıxacağı anlamına gələ bilərdi. Ona görə də bu mühüm siyasi və psixoloji məqama diqqət yetirən rəhbərlik sovet əsgərlərinin vətənlərindən min kilometrə uzaqda, işğal üçün göndərildikləri torpaqlarda uyumalarını məqbul saymışdı.

Ədalət naminə qeyd edim ki, macarlar Sovet İttifaqına xüsusi rəğbət bəsləməsələr də, nə o zaman, nə də SSRİ-nin süqutundan sonra əsgər məzarlarından qisas almaq fikrinə düşməyiblər. Budapeştin mərkəzinə yaxın hissədə, 1956-cı ilin noyabrında qanlı döyüşlərin getdiyi 8-ci rayondakı Kerepeşi qəbiristanlığında macar xalqının bir sıra görkəmli şəxsiyyətləri ilə yanaşı

üsyanın yatırılması zamanı həlak olmuş rus, azərbaycanlı, qazax, gürcü və digər millətlərdən olan əsgərlər də dəfn olunublar. Budapeşt sakinləri bu məzarlarda uyuyanlara cinayətkar kimi deyil, sadəcə hərbi borcunu və komandirlərinin əmrini yerinə yetirən əsgərlər kimi baxırlar.

Komandirlər isə əksər savaşımlardan olduğu kimi 1956-cı il Macarıstan hadisələrindən də nəticə etibarilə siyasi kapital və mükafatla çıxmışdılar. Məhz üsyanın qanda boğulmasını yüksək səviyyədə hazırladığına və heyata keçirdiyinə görə marşal G.K.Jukov dördüncü dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdü...

1992-ci ildə Macarıstan Parlamentində çıxış edən Rusiya prezidenti B.Yeltsin sovet ordusunun dinc əhaliyə qarşı törətdiyi cinayətlər üçün macar xalqından üzr istəmişdi. Eyni xarakterli cinayəti Azərbaycan xalqına qarşı işləyən, lakin bu bərdə susmağı daha üstün tutan sonuncu SSRİ prezidenti Mixail Qorbaçov da Budapeştə səfəri zamanı üzrxahlıq etmək fərsətini əldən qaçırmamışdı. Lakin səmimi insani hisslərin ifadəsindən daha çox piar məqsədi güdən bu siyasi gedişlər təbii ki, nə azadlıq uğrunda canlarını fəda edən macar vətənpərvərlərinə, nə də yad ölkədə imperiya idealları uğrunda həyatlarını itirən sovet əsgər və zabitlərinə təsəlli ola bilər.

Macarlar isə savaşı uduzsalar da, mənəvi cəhətdən məğlub olmadılar. Bir fakt. Budapeşt üsyanının qan gölündə boğulmasından bir ay sonra Macarıstan və SSRİ vaterpol komandaları Melburnda keçirilən XVI yay olimpiya oyunlarında üz-üzə gəldilər. İstər idmançılar, istərsə də siyasi rəhbərlik səviyyəsində hər iki tərəfin bu oyuna necə mühüm əhəmiyyət verdiyini sübuta ehtiyac yoxdur. Tarixə “qanlı hovuz” adı ilə daxil olan, bir neçə bədii və sənədli filmin mövzusuna çevrilən həmin oyunda macar vaterpolçuları böyük əzmkarlıq göstərərək 4-0 hesabı ilə qalib gəlmiş, olimpiya çempionu adını qazanmışdılar. Oyunun sonuna doğru məğlubiyyətin qaçılmazlığını görrən sovet idmançıları zərbələri artıq torpa deyil, rəqiblərinin sifətinə endirmə-

yə başlamışdılar. Vaterpol hovuzu qandan al rəngə boyansa da, macarları mübarizə əzmindən çəkəndirmək mümkün olmamışdı. Bu qələbə ilə onlar bütün dünyaya sovet cəza maşının önündə sınımadıqları mesajını vermişdilər...

İlk dəfə 1956-cı ildə Budapeştə çat verən sovet hegemonluğu və sosialist sistemi 1990-cı ilin qışında Bakıda öz məntiqi sonuna yetişmişdi. Bu rejim üçün Budapeşt payızından sonra Bakı qışı gəlmişdi. Siyasi qış...

P.S.

Tarix özünü təkrar edir. Yuxarıda adları sadalanan azərbaycanlılar imperiya tərəfindən macar xalqının azadlıq istəyinin qarşısını almaq üçün göndərilən ilk həmvətənlərimiz deyildilər. Sovet imperiyası bu məsələdə də tarix səhnəsində əvəz etdiyi Rusiya imperiyasının ənənələrindən yararlanmışdı.

Özünü “Avropanın jandarmı” sayan çar I Nikolayın Avstriya imperiyasına qarşı 1848-ci il macar üsyanını yatırmağa göndərdiyi hərbi qüvvələr arasında əsasən azərbaycanlılardan təşkil olunmuş Zaqaqaziya müsəlman süvari alayı da vardı. Alayın qərargah rəisi (1852-ci ildən komandiri) polkovnik (sonralar general-leytenant rütbəsinə qədər yüksəlmişdi) Həsən bəy Ağalarov (1812-1885) Debretsen şəhəri yaxınlığında üsyançılarla vuruşda göstərdiyi rəşadətə görə 4-cü dərəcəli Georgi xaçı ordeni ilə təltif edilmiş və bu yüksək ordeni alan ilk azərbaycanlı hərbiçisi olmuşdu. Döyüşlərdə xüsusi ilə fərqləndiyinə görə alay özü də eyni ordenə layiq görülmüşdü.

Azərbaycanlı zabiti mükafata təqdim edən Rusiya Hərəkət ordusunun baş komandanı, general-feldmarşal İ.F.Paskeviç yazırdı:

“Üsyançı macarlarla 1849-cu il iyulun 21-də Debretsen yaxınlığındakı döyüşdə Zaqaqaziya süvari müsəlman alayının üç bölüyü ilə sağ cinahda mövqe tutan polkovnik Ağalarov cəsurluqla düşmənin piyada hissələrinin üzərinə hücumu atılmış, onlara böyük tələfat vermişdir. Həm də bu zaman iki top və mərmii yeşiklərini ələ keçirmiş, sonra isə düşməni şəhərin içərisi ilə təqib edərək 300 nəfəri əsir almış və bütün sursat ehtiyatını hərbi qənimət kimi götürmüşdür”.

Avstriya tərəfi də imperiyanı qorumağa yönəlmiş bu xidməti əvəzsiz qoymamışdı. Polkovnik Ağalarov 2-ci dərəcəli “Dəmir tac”, habelə yenə eyni dərəcədə olan və məhdud sayda hərbiçilərin layiq görüldüyü “Leopold” ordenləri ilə təltif edilmişdi.

Macarıstanda çar Rusiyasının və Sovet İttifaqının siyasi oyunlarının qurbanları olan azərbaycanlı əsgərlərin məzarları var.

Azərbaycanda isə İkinci Dünya müharibəsində alman ordusunda vuruşan və həyatlarını bizim ölkədə başa vuran macar hərbi əsirləri uyuyurlar.

Bu məzarlar keçmişin acı və ibrətamiz xatirələridir. Müstəqil olmadığımız, taleyimizə sahiblik edə bilmədiyimiz, başqalarının iradəsinə yerinə yetirdiyimiz keçmişin...

Və yaxşı ki, bütün bunlar dünəndə qalıb. Bu gün sadəcə bir tarix kimi öyənilir.

Mart, 2012-ci il. Budapeşt

Əlillərin müalicəsi Ukrayna ilə yanaşı, Bolqarıstanda da təşkil olunacaq

Avqustun 6-da ilk dəfə olaraq ölkəmizdən 30 nəfər dayaq-hərəkət sistemi xəstəlikləri olan əlil vətəndaş 28 günlük bərpa-müalicə kursu keçmək üçün Bolqarıstana yola salınacaq. Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən (ƏƏSMN) verilən məlumata görə, daha 55 nəfər əlilliyi olan şəxs isə Ukraynanın Saki şəhərindəki N. Burdenko adına onurğa-beyin xəstəlikləri sanatoriyasına göndəriləcək.

Bolqarıstan və Ukraynaya yola salınacaq əlillərlə dünən keçirilən görüşdə Əmək və əhəlinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini İlqar Rəhimov əlil şəxslərin sağlamlığının bərpasının, onların tibbi-sosial reabilitasiyasının ölkə rəhbərinin sosial sahə ilə bağlı siyasətində mühüm yer tutduğunu, bu istiqamətdə tədbirlərin ilbəl gücləndiyini bildirdi.

Tədbirdə qeyd olunub ki, "Əlilliyin və uşaqların sağlamlıq imkanları məhdudluğunun qarşısının alınması, əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası və sosial müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanu-

nunda əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi və reabilitasiyası sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Bununla bağlı olaraq, ƏƏSMN-nin müvafiq əmri ilə təsdiqlənən "2012-ci ildə əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi və reabilitasiya Proqramı" bu təbəqələrdən olan

şəxslərin sağlamlığının mühafizəsi və tibbi bərpası, onların xarici ölkələrdə reabilitasiyasına şəraitin yaradılması, sanatoriya-kurort müalicələrinin təşkili və s. istiqamətlərdə tədbirlər xüsusi yer tutur.

Ənənəvi olaraq hər il əlilliyi olan şəxslər qrup halında Ukraynanın Saki şəhərindəki N. Burdenko adına onurğa-

beyin xəstəlikləri sanatoriyasına göndərilir və həmin sanatoriyada aparılan ixtisaslaşmış fizioterapevtik müalicə kursu əlillərin səhhətində müsbət dəyişikliklər yaradır. Bununla yanaşı, cari ildə ƏƏSMN və Bolqarıstanın Əmək və Sosial Siyasət Nazirliyi arasında əldə edilmiş anlaşmaya əsasən, dayaq-hərəkət sistemi xəstəlikləri olan əlillərin bu ildən etibarən həmin ölkədəki sanatoriyalarda müasir müalicə metodları əsasında bərpa müalicələrinin təşkilinə başlanılır.

Görüşdə iştirak edən əlillər onlara göstərilən böyük diqqət və qayğıya görə dövlətimizin rəhbərinə öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Qeyd edək ki, əlil həmvətənlərimizin hər iki ölkəyə yola salınması Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanından xüsusi təyyarə reysi ilə həyata keçiriləcək. Həmin insanların müalicə müəssisələrində yerləşdirilməsi, onların lazımı müalicə prosedurları və xidmətlə təmin olunmalarına nəzarət etmək üçün nazirliyin nümayəndələri həmin ölkələrə ezam olunacaqlar.

SKMF iri çörək zavodunun tikintisini maliyyələşdirir

Dünən Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (SKMF) "Sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi" mövzusunda Xəzər rayonunun Türkan qəsəbəsində tədbir keçirib. SKMF-dən verilən məlumata görə, tədbirdə Bakı qəsəbələrində fəaliyyət göstərən 200-dək sahibkar iştirak edib.

Tədbirdə Xəzər rayonunun, o cümlədən Türkan qəsəbəsinin iqtisadi potensialına uyğun olaraq, güzəştli kreditlər hesabına maliyyələşdirilməsi məqsəduyğun hesab olunan müasir quşçuluq kompleksinin, istixana təsərrüfatlarının,ət kəsimi müəssisəsinin, kiçik və orta həcmli üzümçülük təsərrüfatlarının yaradılması üzrə nümunəvi investisiya layihələrinin təqdimatı keçirilib, kiçik həcmli investisiya layihələrinin ümumi dəyərinin 100 faizədək hissəsinin dövlətin güzəştli kreditləri hesabına maliyyələşdiriləcəyi bildirilib, sahibkarlara nümunəvi layihələr və digər metodiki materiallar paylanıb.

Tədbirdə çıxış edən Xəzər Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Ələkbər Heydərov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bakı qəsəbələrində sosial-iqtisadi inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğı nəticəsində Xəzər rayonunda da sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndiyini, yeni istehsal və xidmət müəssisələrinin, sosial infrastruktur obyektlərinin yaradıldığını, əhəlinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldiyini qeyd edib.

İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Sahibkarlığın inkişafı siyasəti şöbəsinin müdiri Zaur Qasımov və Regionların inkişafı və dövlət proqramları şöbəsinin müdiri müavini Ferrux Dadaşov uğurlu iqtisadi siyasət nəticəsində ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişaf etdiyini, sahibkarlıq fəaliyyətinin

genişləndiyini bildirdi, "2011-2013-cü illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrində sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq, Bakı şəhərində və onun qəsəbələrində görülən işlər barədə məlumat veriblər.

SKMF-nin icraçı direktoru Şirzad Abdullayev Fond tərəfindən Dövlət Proqramlarında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası istiqamətində görülmüş işlər, güzəştli kreditlər hesabına Bakı qəsəbələrində həyata keçirilən layihələr barədə məlumat verib.

Tədbirdə qeyd edilib ki, 2012-ci ilin ötən dövrü ərzində Fondun vəsaitləri hesabına respublika üzrə sahibkarlıq subyektlərinin 1546 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 127,9 milyon manat güzəştli kredit verilib. Bu kreditlər hesabına 6400-dək yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulub. 2011 və 2012-ci ilin ötən dövrü ərzində Fondun vəsaitləri hesabına Bakı ətrafı kənd və qəsəbələr üzrə 332 investisiya layihəsinin, o cümlədən yeni texnologiyaların tətbiqinə əsaslanan 32 layihənin maliyyələşdirilməsinə 48,8 milyon manat güzəştli kredit verilib. Bakı ətrafı kənd və qəsəbə-

lərdə müxtəlif istehsal, emal və infrastruktur müəssisələrinin inşası ilə yanaşı, müasir texnologiyalara əsaslanan çörək istehsalı müəssisələrinin də yaradılması nəzərdə tutulub. Dövlətin güzəştli kreditləri hesabına Azərbaycanda illik istehsal gücü 156,3 min ton olan 14 çörək istehsalı müəssisəsinin maliyyələşdirilməsinə 13,1 mln. manat, o cümlədən Bakı ətrafı kənd və qəsəbələr üzrə illik istehsal gücü 123,5 min ton olan 8 çörək istehsalı müəssisəsinin maliyyələşdirilməsinə 6 mln. manatadək güzəştli kredit verilib. Bildirilib ki, tikintisinə başlanmış iri çörək istehsalı müəssisələrindən olan "Xəzri TN" MMC tərəfindən müasir texnologiyaların tətbiqi ilə Əhmədli qəsəbəsində gündəlik istehsal gücü 140 ton çörək istehsalı olan zavodun inşasına Fond tərəfindən ilkin mərhələdə 1 mln. manat güzəştli kredit ayrılıb.

Tədbir çərçivəsində müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə Bakı qəsəbələrində fəaliyyət göstərən 19 sahibkarlıq subyektinə 1,3 mln. manat güzəştli kredit verilib. Bu kreditlər hesabına 240-a yaxın yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Mərkəzi Bank bankların kapitalına tələbləri artırdı

Azərbaycan Mərkəzi Bankı (AMB) bank sektorunun maliyyə sabitliyi və dayanıqlıq potensialının daha da gücləndirilməsi, korporativ idarəetmə sisteminin inkişafı, əmanətçilər və investorların maraqlarının qorunmasına yönəldilmiş strategiya çərçivəsində qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında bankların kapitalına kəmiyyət və keyfiyyət tələblərini davamlı olaraq artırır. AMB-dən verilən məlumata görə, nəticədə bankların kapitalizasiyası yeni keyfiyyət səviyyəsinə yüksəlib ki, bunun da nəticəsində bank sektorunun effektivliyi artıb, maliyyə dayanıqlığı göstəriciləri yaxşılaşıb. Formalaşmış əhəmiyyətli kapital bazası bank sektoruna 2008-ci ildə başlanmış qlobal maliyyə böhranını hazırlıqlı və möhkəm sabitlik yastığı ilə qarşılamağa imkan verib.

Hazırda Azərbaycan bank sistemi inkişafının yeni mərhələsinə daxil olur. Bu mərhələdə maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsi, qlobal maliyyə bazarlarına inteqrasiya və bank xidmətlərinin yeni keyfiyyətini təmin etmək üçün bankların kapitalizasiyasının davam etdirilməsi zəruridir. Bankların kapital bazasının gücləndirilməsi banklara olan etimadın daha da artırılması və onların beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda bu, iqtisadi subyektlərinin maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılmasına, bank xidmətlərinin çeşidinin genişlənməsinə və dəyərinin ucuzlaşmasına dəstək verəcək, maliyyə bazarlarının, xüsusən də banklararası bazarın inkişafına müsbət təsir göstərəcək. Bütün bunlar növbəti dekadada iqtisadiyyatın ikiqat artımı və şaxələndirilməsi hədəflərinə adekvat olaraq bank sisteminin maliyyə dərinliyinin yüksəldilməsinə gətirib çıxaracaq. Bununla əlaqədar, Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 25 iyul 2012-ci il tarixli qərarı ilə fəaliyyətdə olan bankların məcmu kapitalının, habelə yeni yaradılan banklar üçün nişanname kapitalının minimum miqdarı 50 mln. manatadək artırılıb.

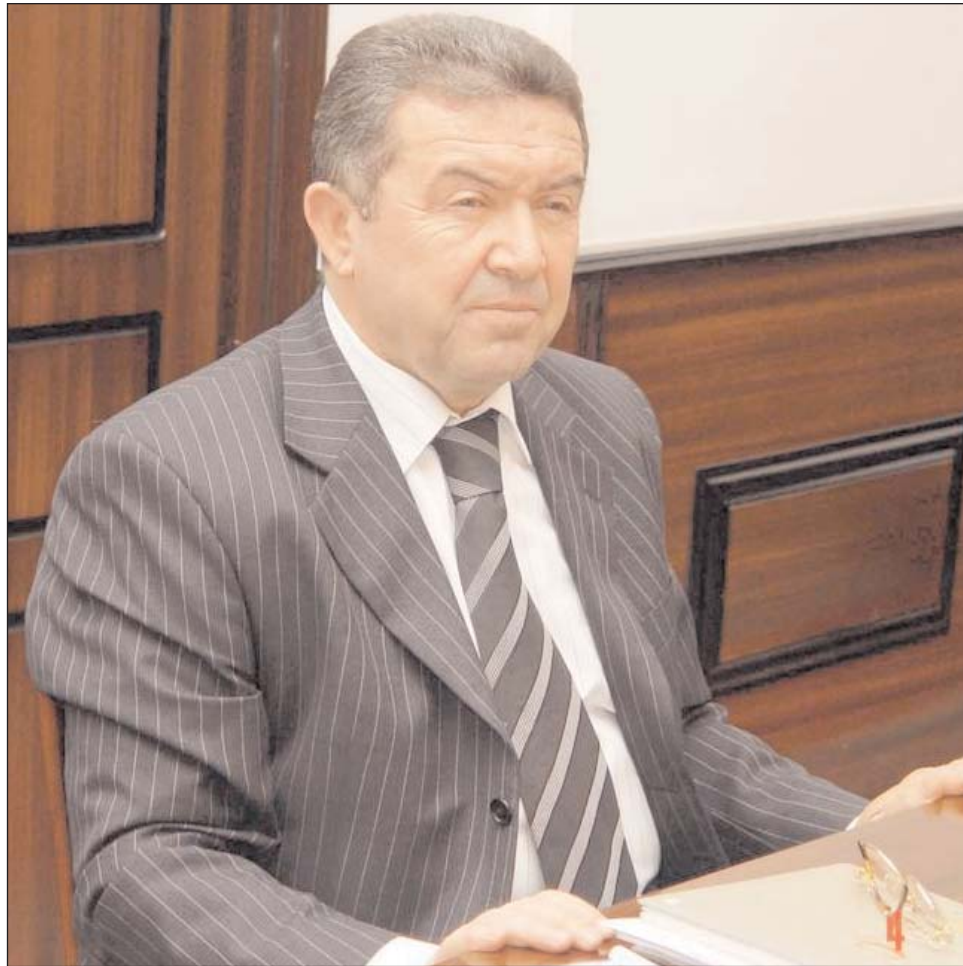
Məcmu kapitalın minimum miqdarı üzrə yeni normativ 01 yanvar 2014-cü ildən qüvvəyə minir. Keçid müddəti banklara yeni kapital tələbinə uyğunlaşdırma strategiyalarının realizasiyası üçün kifayət qədər vaxt verir və kapitallaşmanın tədricən həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Aparılan təhlillər göstərir ki, bank sektorunun yeni kapital tələblərinə uyğunlaşma potensialı yüksəkdir.

“Azərbaycanın təhsil tarixi”:

Təhsil naziri, professor Misir Mərdanovun “Azərbaycanın təhsil tarixi” çoxcildliyi bir neçə cəhətdən diqqəti çəkir. Əvvəla, Azərbaycan təhsilinin tarixi ilk dəfə bu cür əhatəli və sistemli şəkildə oxuculara təqdim olunur. Digər tərəfdən, görkəmli maarif fədailərinin, mütəfəkkirlərin və pedaqoqların həyatı, onların xalqın maariflənməsi yolunda, qeyri-bərabər mübarizədə göstərdikləri dözümlü, cəsarət haqqında qısa öçerklər bu fundamental əsəri daha maraqlı və oxunaqlı edir. Eyni zamanda, zəruri məlumatlarla zəngin çoxcildlik həm də təhsil tarixinin publisistik dillə qələmə alınmış ensiklopediyası kimi də dəyərli nəşrdir. Ötən dəfə birinci cildi haqda söz açdığımız çoxcildliyin ikinci cildi 1920-1991-ci illərdə Azərbaycanda təhsil quruculuğundan, təhsil sisteminin mahiyyətindən, həmin dövrün təhsil-tərbiyə ilə bağlı konseptual problemlərindən bəhs olunur. Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanın iqtisadiyyatı ilə yanaşı, təhsili, elmi və mədəniyyəti də böyük inkişaf yolu keçib. Bu dövrdə 70 ildə ölkədə savadsızlıq ləğv olunub, tam orta icbari təhsil tətbiq edilib, təhsil müəssisələrinin, o cümlədən ali məktəblərin inkişaf etmiş şəbəkəsi yaradılıb, Elmlər Akademiyası formalaşmış, çoxlu sayda qəzet və jurnal çap olunmağa başlamışdır. Kitabda bütün bu fakt və hadisələr 6 fəsildə şərh olunur. Müvafiq fəsillərdə təhsilin ayrı-ayrı pillələrinin inkişaf tarixi, bu tarixi yaradan insanlar, həmin dövrün təhsillə bağlı mühüm dövlət sənədləri, pedaqoji mətbuat, elmi-pedaqoji kitabxana və Xalq Maarifi Muzeyi barədə məlumat öz əksini tapıb. Tədqiqatçılar, müəllimlər, tələbələr və geniş pedaqoji ictimaiyyət üçün nəzərdə tutulan kitabın ön söz müəllifi də təhsil naziri Misir Mərdanovdur.

Nazir ön sözdə qeyd edib ki, “Azərbaycanın təhsil tarixi” çoxcildliyi böyükdə olan nəslin təhsil və tərbiyəsi ilə bağlı xalqın min illər boyu yaratdığı, zamanın, tarixin yaddaşına həkk etdiyi, milli-mənəvi dəyərlərə çevrilmiş sərvətin böyük bir hissəsini özündə ehtiva edir: “Oxuculara təqdim edilən “Azərbaycanın təhsil tarixi” adlı kitabın ikinci cildi sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanda təhsil quruculuğundan, təhsil sisteminin mahiyyətindən bəhs edir. Bəzən mətbuatda təhsil tarixi ilə bağlı elmi dəlillərə və mənbələrə əsaslanmayan subyektiv fikirlər səsləndirilir. Bu fikirlərdən biri də odur ki, sovet məktəbi milli ruhu olmayan nəsilləri yetişdirməyə xidmət etmişdir. Sovet təhsil sisteminin bütün məqsəd və məramı insanları soykökündən uzaqlaşdırmaq, dili, məsləki bir olan vahid sovet xalqı formalaşdırmaq olmuşdur. Ancaq təhsil tariximizə belə nihilist meyillərlə yanaşmaq qətiyyətsiz düzgün deyil. Sovet təhsil sisteminin əsasında, əslində, o dövr üçün çox müvafiq olan alman təhsil modeli dayanmışdır. Lakin bu müvafiq sistem sovet ideologiyası, vahid yanaşmalar və ciddi məhdudiyyətlərin təsirində məruz qalmışdır. Bu təsirlərin nəticəsində sovet hakimiyyəti il-

lində müstəqil dövlət siyasətimiz, milli ideologiyamız olmayıb, xalqın milli təkəkkürünün daşıyıcıları olan on minlərlə ziyalı günahsız ittiham edilib. Ancaq bu heç də o demək deyil ki, sovet dövründə məktəbimiz, təhsilimiz inkişaf etməyib. Əks halda 90-cı illərdə imperiya hakimiyyətinin təzyiqi bir az zəifləyən kimi zamanın dikte etdiyi təhsil siyasəti əsasında tərbiyə almış millətimizin indiki nəsilləri milli ruhla azadlıq mübarizəsinə qalxardımı? Milli ruhu olmayan nəsilləri yetişdirməyə xidmət edən məktəb gəncliyi bu mübarizəyə hazırlaya bilirdimi? Əlbəttə, yox.

Ümumillər lider Heydər Əliyevin təbiri ilə desək: “Bu təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycanın iqtisadiyyatı, belə güclü inkişaf edə bilməzdi. Azərbaycan elmi inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərdə əldə etdiyimiz nailiyyəti heç vaxt unutmamalıyıq”.

Kitabda 70 illik təhsil tariximizi obyektiv öyrənmək məqsədilə ulu öndər Heydər Əliyevin bu nəzəri təzislərinə metodoloji əsas kimi yanaşmış, o dövrün təhsil-tərbiyə ilə bağlı konseptual problemlərini həmin müstəvidə araşdırmağa çalışmışam. Bu mənada məsuliyyətlə demək olar ki, sizə təqdim olunan bu kitab təhsilimizin sovet dövrünü əhatə edən 70 illik tarixinin salnaməsidir. Burada dövrün, zamanın diktəsi ilə yazılan, rəhəmətlə yad səhifələr olsa da, insanın ağına, zəkasına qida və qüvvət verən, gələcək perspektivləri görməyə kömək edən işıqlı cəhətlər daha çoxdur. Mən Azərbaycanın təhsil tarixinin

1-ci cildi üzərində işləyərkən materialların əldə edilməsində müəyyən çətinliklərlə üzləşdim. Arxiv materiallarının azlığı məni daha dərin tədqiqatlara sövq edirdi. O zaman düşündüm ki, sovet dövrünün təhsil tarixi üzərində işləyərkən belə problemlərlə üzləşəcəyəm, çünki bu bizim ən yaxın keçmişimizdir və həmin illərə dair kifayət qədər materiallar vardır. Lakin işə başlayarkən əmin oldum ki, düşüncələrimdə yanlışlıq yoxdur. Xüsusilə sovet hakimiyyətinin ilk illərinə dair arxiv sənədlərinin, statistik məlumatların çox pərakəndə, sistemli tərtib olunması əlavə çətinliklər yaratdı. Aşkar oludu ki, Azərbaycan təhsilinin sovet dövrünün aydın mənzərəsini yaratmaq üçün 1-ci kitabda olduğundan da çox iş tələb olunur və bu dövrün tarixini ciddi şəkildə sistemləşdirməyə böyük ehtiyac var. Çünki indiyə qədər təhsil tariximizə aid xeyli kitab nəşr edilmiş də, bu kitablar, əsasən, Azərbaycanın pedaqoji fikir tarixinə, ayrı-ayrı təhsil müəssisələrinin keçirdiyi inkişaf yoluna həsr olunub. Bu baxımdan təhsil tariximizin salnaməsi olaraq təhsilin hər bir pilləsinin inkişaf mərhələləri özündə əks etdirən bu kitabın quruluşu və mahiyyəti etibarilə ilk təşəbbüsdür. Çoxcildlikdə istifadə edilən materiallar tarixi faktlardan və elmi mənbələrdən qaynaqlanıb. Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatının, təhsilinin real mənzərəsini tam şəkildə təsvir etməkdə və onu oxucuların nəzərinə çatdırmaqda akademiklər Mehdi Mehdiyənin, İsmayıl İbrahimovun, İsa Həbibbəylinin, Abel Məhərrəmovun, Əhliman Əmiraslanovun, professor Əhməd Seyidovun, Əjdər Ağayevin, Fərrux Rüstəmovun, Aslan Atakişiyevin, Səfər İbrahimovun, Əsgər Zeynalovun, Nəzər Paşayev və başqa alimlərin gərgin əməyinin bəhrəsi olan kitablar mənə xeyli yardımçı oldu. Kitabda qeyri-dəqiqliklərin ola bil-

III YAZI

cəyini də istisna etməyirəm. Belə hallarla rastlaşdıqca öz iradlarını çəkinmədən söyləyəcək diqqətli oxuculara əvvəlcədən minnətdarlığımı bildirirəm”.

Təhsil naziri qeyd edib ki, 1920-1991-ci illəri əhatə edən “Azərbaycanın təhsil tarixi” kitabında Azərbaycan təhsilinin inkişaf istiqamətləri altı fəsildə şərh etməyə çalışılıb. 1-ci fəsil “Azərbaycanda ümumi orta təhsilin inkişafı” adlanır. Burada Azərbaycanda icbari ibtidai, natamam orta və orta təhsilin həyata keçirilməsi sahəsində qısa bir müddətdə qazanılan uğurlar dövrün ictimai-siyasi hadisələrinin fonunda təhlil olunur: “Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulan kimi respublikada xalq maarif sistemi sosializmin yeni prinsip və ideologiyası əsasında təşkil edilməyə başlandı. Bu işdə sovet Rusiyasının ümumi təhsil modeli əsas götürülürdü. Əhali arasında savadsızlığı ləğv etmək maarifin təməl prinsiplərindən biri sayılırdı. 1-ci və 2-ci pillə məktəbləri ilə yanaşı, kəndli gənclər məktəbi də təşkil olundu. İlk sovet dərsləri meydana gəldi. Dinə qarşı mübarizə adı altında min illik ənənəsi olan klassik müsəlman təhsil müəssisələri- məktəb və mədrəsələr tamamilə ləğv edildi. Bununla belə, bolşeviklər bəzi güzəştlərə də getdilər. Azərbaycan dili məktəblərdə əsas təlim dili kimi təsdiq olundu. Bu illərdə təhsilin məzmunu dəfələrlə ciddi dəyişikliyə məruz qaldı, tədris plan və proqramları təkmilləşdirildi. Sovet hakimiyyətinin elə ilk günlərdə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə başlanmış əlifba islahatı ilə bağlı işlər yenidən canlandırıldı. Latin qrafikalı əlifbaya keçmək sahəsində Azərbaycanda diqqətəlayiq təcrübə qazanıldı. Ona görə də 1926-cı il 26 fevral – 6 mart tarixlərində Bakıda çağırılmış 1-ci Beynəlxalq Türkoloji Qurultayda SSRİ-nin respublikalarında və vilayətlərində bütün türk-tatar xalqlarına Azərbaycanın təcrübəsini öyrənməyi təbliğ etmək tövsiyyə edildi. Yeni türk əlifbasına keçmək üçün ittifaq miqyasında böyük işlər görüldü. 1929-cu il fevralın 1-dən Azərbaycanda yeni əlifbaya keçildi. Dərslərin latın qrafikalı əlifba ilə hazırlanması və nəşri tam reallaşdı. Çox təssüf ki, sərt və ciddi qanunların tətbiqi ilə səciyyəvi olan 30-cu illərdə məktəblə bağlı qəbul olunmuş qərarlar, sinfi mübarizənin, gücləndirilməsi haqqında Stalin ideyası təsildə demokratik ənənələrin inkişafını ləngitdi, və yeni arzuolunmaz istiqamət formalaşdırdı. Bu qərarlar pedaqoji prosesə partiyalı rəhbərliyi təmin edən metodoloji proqram idi. Milli dəyərlər sərt şəkildə arxa plana keçirildi, satxa beynəlmilətçilik aparıcı amilə çevrildi, təhsilin məzmunu tamamilə sovet ideologiyasının prinsiplərinə tabe edildi. Azərbaycan KP MK və Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı (XMK) 20 may 1933-cü ildə “Proqramlar və dərslər kitablarının ümumiləşdirilməsi haqqında” qərar qəbul etdi. Bu qərara

Gənc yazar Zərdüşt Şəfini itirdik!

Azərbaycan ədəbi mühitinin istedadlı nümayəndəsi, tanınmış gənc yazar Zərdüşt Şəfi avqustun 3-də dünyasını dəyişib. Bu barədə yazarın qardaşı Atilla Şəfizadə məlumat verib. Zərdüşt Şəfizadə xeyli müddət idi ki, qan xərçəngindən əziyyət çəkirdi.

Zərdüşt Şəfi 1986-cı ildə Qəbələ rayonunun Bum qəsəbəsində anadan olub, orta məktəbi Bakıda bitirib. Xəzər Universitetinin jurnalistika fakültəsinin məzununu, Yazıçılar Birliyinin üzvü, Prezident təqaüdü-sü idi. 2005-ci ildən mətbuatda hekayə və esseləri dərc olunurdu. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə Yazıçılar Birliyinin birgə layihəsi olan Gənc Ədiblər Məktəbinin (2008-2010) məsul katibi və fəal üzvlərindən biri idi. "Bizim söz" qəzetinin apardığı sorğuya əsasən, 2009-cu ilin Gənc Yazıçısı kimi təltif olunmuş, gənclərə dəstək məqsədilə təqdim olunan birilik prezident təqaüdünə layiq görülmüşdü. Onun "Şa-

irin ölümü", "Heykəltəraş", "Sonuncu çiçək dükani", "Möcüzə", "Günəşdə bayram", "Kvadrat", "Ünvan", "Kənd", "Ən gözəl lazımsız şəkil", "Qarışqa-adam", "Ulduz falı", "Atlılar" və başqa hekayələri, şeirləri, esseləri, məqalələri ədəbi mühitdə böyük maraqla qarşılanmış, qısa vaxtda müəllifinə ciddi uğur qazandırmışdı.

Yazıçılar Birliyinin katibi, Gənc Ədiblər Məktəbinin rəhbəri Rəşad Məcidin Zərdüşt Şəfinin ilk və sağlığında çıxan yeganə kitabına yazdığı önsözdə yer alan, istedadlı bir gəncin parlaq gələcəyinə inamla dolu bu fikirlər, təəssüf ki, bundan sonra ancaq keçmişə aid fikirlər kimi oxunacaq: "Zərdüşt həm də GƏM-in məsul katibi idi və 2 il ərzində ədəbi yaradıcılıqla yanaşı, təşkilati fəaliyyətlə də məşğul oldu. Görüşlərin, ustad dərslərinin təşkili, gənc ədiblərin Axundov adına Milli Kitabxanaya dəvət olunması ilə bağlı işlərin mühüm bir qis-

mi Zərdüştün üzərinə düşürdü. Yeni gələn gənclər də əsasən Zərdüştə müraciət edirdilər və bu kimi digər məsələlərin də koordinasiyası, həyata keçirilməsi onun işi idi. Bu mənada, GƏM-dəki 2 il ərzində mənim Zərdüştü kifayət qədər yaxından tanımaq, onun yaradıcılıq qabiliyyətini, ədəbiyyata və işə münasibətini öyrənmək üçün geniş imkanım oldu... Zərdüştün yazılı və elektron KİV-də çap olunan hekayələri, esseləri, müxtəlif yazıları göstərir ki, o, ədəbiyyata köndükdən bağlıdır və bədii sözə çox ciddi münasibət bəsləyir... Mən əminəm ki, bu kitabı onu... oxuduqca əmin olacaqlar ki, Azərbaycan ədəbi mühitində Zərdüştün təmsalında ciddi bir qələm sahibi gəlib və o, bir müddətdən sonra ədəbiyyatımızın ən tanınmış simaları sırasında öz yerini alacaq".

Mərhum yazar avqustun 3-də Qəbələdə – doğma Bum qəsəbəsində torpağa tapşırılıb.

Allah rəhmət eləsin!

ZƏRDÜŞT ŞƏFİNİN TALE ŞEİRLƏRİ

zəhər çayım...
Mən o gün biləcəm –
O gəlib bizə...
Mən o gün dönəcəm düz kəndimizə...

...

Susub,
içimdəki Günəş də susub,
susur gözümdeki ümidin səsi..

Bir günəş axşamı,
günəş sabahı
tutub silkələsəm bu məmləkəti-
qar yağar səmadan,
qar çıxar yerdən,
hər tərəf qar kimi ağın yurdudu...

Mənə qara lazım,
Ağı sevmirəm.
Mənə qaranlıq bir guşə gerekdi...

Mən qara torpaqlar,
qara mayələr,
qara sevdaların yurdundan gəldim,
Mən qara-adamam,
Mən qara adam.

Bir uzaq meşədə unudun məni,
şaxtadan ağarsın-əlim,
ayağım,
Bir az da qar sürtüm dodaqlarıma-
Olum qar-adam...

Bir də gördün
üstünə düşdü buludlar-
altında qaldın.

Bir də gördün
çay apardı səni-
oldun balıq.

Bir də gördün
dəniz şahə qalxdı-

boğdu səni.

Belə də olur,
vallah,
Belə də olur...

Bax,
bir qız durub uzaqda-
nə gəlmir,
nə getmir...
Bax...
baxmaqla hər şey bitmir...

...

Nə kəder var baxışlarda,
Nə sevinc.
Nə göz yaşı.

Nə əllərindədi həyatın,
Nə həyatım əlimdədi,
Nə baş daşım.

Əsrlərdi özünü böyüdən mələyin
ən gözəl halısan
çatmışan hədəfə.

Neçə dəfə susdurmusan içində şeytani,
Tanrım bilir,
neçə min dəfə?!

Demə –mənə belə baxma,-
Tanrımın əl izlərini səndə...

Nəsə itirirsən hər dəfə
Nəsə itirirsən
Burdan keçəndə...

göydə bir ulduz da məndim
mən adam olmağa gəldim
sevmədiyim adamların
yadında qalmağa gəldim

səsi gələn addımların
sahibi-kabus özüməm

məni sevən adamların
canını almağa gəldim

belə deyib bizə Allah
ölüm – haqqı, həyat – günah
qalan bütün günahları
yadıma salmağa gəldim

...

Nə yerini bilərəm,
Nə bilərəm kim haqqdı...
Bir bildiyim- uzaqdı,
Sən ki gələ bilirsən...

Bir payızlıq həsrətin
Bircə yazlıq vüsali..
Özün bilirsən halı-
Sən ki, bilə bilirsən...

Mən əkən ümidləri
çıxardıb at yerindən..
Sil məni dəftərindən-
Sən ki silə bilirsən...

Bu dərdi kim eşitsə
Sinəsini dağlasın...
Qoy hamısı ağlasın-
Sən ki gülə bilirsən...

...

Yalnızlıq düşdü üstümə-
Altında əzilib qaldım...
Məni yuxuda gördülər-
Ölüme yozulub qaldım...

Uşaqlar ağ kirəc ilə
Məni çəkdiilər küçəyə...
Yağan yağış yudu məni
Asfaltda pozulub qaldım...

Böyütdülər, yaşatdılar,
Məni yaman aldatdılar...
Bir soyuq daşın üstünə
Hərftək cızılıb qaldım...

Kim unudub məni yolayrıcında-
gəlsin qucaqlasın,
gəlsin aparsın...
Bu ömrü yolundan çıxarar qəza –
gəlsin qabaqlasın,
gəlsin saxlasın...
Mən ölümə gedən adamam, adam-
yadlara doğmayam,
doğmaya yadam...
Bir göyərçin gəlib, əlimə qonub
Əlimdə bir yuva salıb göyərçin,
Uçub getməyəcək, mənim olacaq,
Sevinib, əlimdə qalıb göyərçin,
yellədə bilmərəm əlimi daha-
əllərim göyərçin yuvalarını-
qatarlar aparsa əzizlərimi...
Üzündə əl izim qalıbsa, əgər,
məndə əl qalmayıb,
sil izlərimi...
Bağışla ömrümü,
uzun gecədi-
Bir say ulduzları, bax gör neçədi?
Bildir Günəşimə, səs sal Ayıma,
Bir gecə qışqarıb məni dənizə
ölüm at ömrümə –

Pavel ŞEREMETJEVSKI**II hissə****Araz vadisindəki torpaq qatının təsviri**

Duzlu formasiyanın bütün süxurlarını qırmızı və qara gil, gips və daş duz təşkil edir. Lakin bu formasiya müstəqil deyil, yeni hər hansı xüsusi dövrdə əmələ gəlməmişdir. O, üçüncü qumdaşı (kəpir) dövrünün nəhəng çöküntüləri ilə eyni dövrdə baş vermişdir. Bu qumdaşılar Arazın bütün vadisini, şimaldan Alagöz və Bambək dağları, şərqdən Göyçə-Qarabağ sıra dağları, qərbdən və cənubdan Sinak, Ararat və Azərbaycan dağları arasındakı bütün ərazini doldurmuşdur. Bu ərazinin bir sıra məntəqələrində eyni zamanda ayrıca duzlu çöküntülər əmələ gəlmiş və onlar sırasında bəziləri Naxçıvan, Külp, Kağızman (Türkiyə) və Gərgər (İran) yaxınlığında vulkanik güclərlə Yerın səthinə çıxmışdır.

Üçüncü qumdaşidövrünün nəhəng formasiyası Külp yaxınlığında, Naxçıvanın qarşısında, Göyçə-Qarabağ sıra dağlarının qərb etəklərində və Naxçıvan şəhərindən Ordubada kimi 70 verstdən artıq ərazidə, Ordubad şəhərinin qarşısında, Arazın sağ sahilində Kəmki (İran) dağının etəklərində açıq-aşkar hiss edilir. Sonra həmin formasiyanın parçalarına Ordubad qəzasında (Meğri və Qafan mahallarında) bu yerlərdən keçən Göyçə-Qarabağ sıra dağlarının vulkanik süxurları arasında rast gəlinir. Bu formasiyanın ən əsas və ən nəhəg süxuru qumdaşdır, ikincisi, bərkimiş mergelli gil və üçüncüsü, müxtəlif odlu və çöküntü süxurlarına aid olub möhkəm sementlə bərkimiş böyük qaya parçaları və xırda çay daşlarından ibarət olan çaqıldır. Bir-birinin üzərində yerləşən bu süxur layları, xüsusilə qumdaşı və çaqıladaşı layları bir çox hallarda xeyli qalınlığa malik olurlar. Onların rəngi əsasən kərpici-qırmızı olur ki, o da vulkanik odun təsiriəndir. Onların təbii və ilkin sarımtıl-boz rəngini Naxçıvan şəhərinin yaxınlığında və duz dağlarında odlu mənşədən kənarda da görmək olar. Qumdaşı və çaqıladaşı duz dağlarındakı hakim yüksəklik kimi sonralar çöküntü olaraq, qum və çınqıla çevrilərək Naxçıvan çayın bütün yatağını və Cəhri çayının vadisini örtmüşdür. Deməli, onlar duzlu torpaq qatının üstünü örtmüşlər. Lakin layların düşmə xətti boyunca aparılan müşahidələr göstərir ki, altıda elə həmin qumdaşılar yerləşir. Belə qərara gəlmək olar ki, duzlu torpaq qatı üçüncü qumdaşı dövrü formasiyasının üzvüdür, həm də təsadüfi üzvüdür. Çünki duzlu torpaq qatı bu qumdaşılardan kənarında eyni müqayisədə xeyli kiçik ərazini əhatə edir. Təsvir olunan üçüncü formasiyanın qazıntı üzvi qalıqlarına az rast gəlinir, duzlu torpaq qatında heç zaman kömürlənmiş halda bitki gövdəsinə çox da bənzəməyən nəsnədən başqa bir şey tapılmayıbdır.

Üçüncü və duz formasiyasının əmələ gəldiyi geoloji dövr haqqında

Duzlu torpaq qatında üzvi qalıqların olmaması tədqiqatçıları bu torpağın əmələgəlmə dövrünü dəqiq müəyyənləşdirmək imkanından məhrum edir. Buna baxmayaraq, Araz vadisində geoloji yaş müəyyənləşdirilmiş süxurlar kəşf edilibdir. Bunlardan birinə təbaşir süxuru şamil edilir ki, buna səyyah Dübya tərəfindən Culfa kəndi yaxınlığında (Əvvəli ötən şənbə sayımızda)

Naxçıvanın

ğında kəşf edilmiş nummulit qumdaşısını misal göstərmək olar. Digərlərini, məsələn, Külp yaxınlığındakı Turab kəndi qarşısında Araz sahillərində olan molas qumdaşısıdır. Daha bir neçə yur dövrü səciyyəli süxurlar Göyçə-Qarabağ sıra dağlarının qərb yamaclarında yerləşir. Dübyanın təsdiqləməsinə görə, Külp ətrafındakı Təkalta dağı qarşısındakı boz və qırmızımtıl qumdaşı süxurları ikinci dövrə şamil edilir. Ancaq bütün bunlardan belə bir nəticəyə gəlmək olmaz ki, duz formasiyası ikinci və yaxud aşağı-üçüncü dövrə aiddir. Ən yaxın təmasda olan formasiyaların nə qədər fərqli olduğuna misal olaraq Qalitsiyanın məşhur duzlu torpaq qatını göstərmək olar. Veliçkadakı məşhur duz yatağı tapılmış balıq-qulaqlarına görə üçüncü dövrə şamil edilir. Bununla belə, o, üstədən yur formasiyası ilə, yeni üçüncüdən daha qədim dövrə aid olan formasiya ilə örtülmüşdür. Bu yataqlar zamanca fərqli iki formasiya laylamasını keçən qumdaşılardan ibarətdir, onlar arasında isə zahiri görkəminə görə uzlaşan və hətta uyğun gələn laylamalar vardır. Veliçka yaxınlığında az halda mövcudiyətini saxlayan qədim formasiyanın mənşəyə yeni formasiyanın üzərində oturmaması Şimali Qalitsiyada Dobromiladan başlamaqla Bukovina sərhədlərində 20 mil uzunluğunda təkrarlanır. Bu cür anomaliya onunla izah olunur ki, duzlu torpaq qatının qalxması zamanı Karpat sistemində silkələnmələr olmuşdur ki, nəticədə də layların altı üstünə çevrilmişdir.

Araz vadisində duzlu torpaq qatının əmələ gəlməsinin geoloji dövrünə aid kifayət qədər inandırıcı nəticəni Avropanın cənub zolağında və Qafqazda materikin mənşəyinə və bu ölkələrdə duz və digər çöküntü formasiyalarının paylanması dair mülahizələrindən əldə etmək olar. Cənubi Avropada olduğu kimi, şimali Afrikada, Türkiyənin Asiya hissəsində, Qafqazda torpaq qatının geoloji quruluşundakı eynilik göstərir ki, bütün bu ölkələr ikinci formasiyaların əmələ gəlməsi zamanı bir dənizin dibi olmuşlar. Onların qalıqları isə indiyə qədər Aralıq və Qara dənizlərdə

də görünməkdədir. İkinci dövrün sonunda (məhz təbaşirin çökməsi formasiyasında) bu dənizin dibində baş vermiş vulkanik təsirlər nəticəsində Priney istiqamətində Kataloniya (İspaniya), Alp və Karpat dağlar silsilələri, Kırım vasitəsilə Qafqaz silsiləsi, habelə Balkanlar və Despotodağ vasitəsilə Türkiyənin Asiya hissəsindəki dağ silsilələri qalxmışdır. Bu vulkanik çevriliş təbaşir formasiyası dövründə inkişaf edən üzvü mövcudiyata təsir edən fiziki şəraiti dəyişib, həmin formasiyaya son qoydu. Buna görə də yenidən yaranmış dağlar silsiləsindən şimala və cənuba tərəf yerləşən dənizdə üçüncü formasiya oturmağa başladı. Bu qədər nəhəng ərazidə meydana çıxmış yeraltı odun təsiri birdən-birə kəsilə bilməzdi. Təkcə yer qabığına əmələ gəlmiş çoxsaylı çatlardan bütün üçüncü dövr ərzində yerli vulkan püskürmələri davam etmirdi. Torpaq qatının birinci böyük qalxması arxasında üçüncü dövrdə Alp dağlarında, Cənubi Fransada, Priney yarımadasında, Kırmda, habelə Qafqazda daha üç qalxma baş verdi. Vulkanik püskürmələrin adı məhsulları sayılan qaynar kükdür, onun turşuları və natrium xlor və yaxud xörək duzu adıçəkilən dağlar silsiləsinin etək və yamaclarında çoxsaylı daş duz yataqlarını əmələ gətirmişdir. Qalitsiyanın zəngin duz çöküntülərindən başlayan bu yataqlar şimaldan Karpat və Transilvani dağlarının etəklərindən kəsilməz zolaqlar kimi keçir, şərqdən və cənubdan Veliçka, Moldaviya və Valaxiyanın tükenməz mədənlərini özündə birləşdirir. Həmin dağların qərb yamacında duzlu torpaq qatı Macarıstan və Transilvaniyada da səpələnmişdir. Üçüncü formasiyada Karpat etəklərindən bilavasitə qərbə tərəf Dunay sistemi ilə Bavar və Tirol Alpına qədər yayılır. Həmin dağların etəklərində Zaltsburq, Qalleyn və Qallştadt şəhərləri arasında duzlu torpaq qatı geniş inkişafdadır. Ta qədimdən orada hasil edilən duzun zənginliyinə görə bütöv ölkə Zaltskamerqutadlanır. Və nəhayət, duzlu torpaq qatı həmin dağ silsiləsinin qərbindəki etəkləri yaxınlığında, yeni Priney sistemində,

Qrenada, Qvadiana və Qvadalkvivir vadilərində də vardır. Qalitsiyanın mədənləri 2 milyon, Valaxiya 2 milyon üç yüz əlli min, Moldaviya bir milyon, Trid və Zaltsburq mədənləri 4 milyon puda qədər duz hasil edirlər.

Beləliklə, eger Priney yarımadası dağlarından Qafqazın əsas silsiləsinə qədər fəaliyyət göstərmiş böyük vulkanik çevrilişin nəticəsi Priney, Alp və Karpat sistemlərində duz yataqları materiallarını püskürən çoxsaylı vulkanların əmələ gəlməsi idisə, onda böyük ehtimalla fərz etmək olar ki, bənzər vulkanlar həmin zamanlarda Qafqaz dağ sistemində də açılmış və onlardan Külp, Naxçıvan, Kağızman, Gərgər duz yataqlarını, habelə Qafqazın əsas silsiləsinin etəklərindəki duz çöküntülərini yaranmışdır. Bütün sadalanan duz yataqları bir böyük vulkanik çevrilişin olmasından başqa, həm də yataqların əmələ gəlməsindəki zaman və üsul eyniliyin sübutu olaraq yataqlardakı süxurların fiziki oxşarlığını da göstərmək olar. Təbiətşünasların həm Karpatlarda, həm də Alplardakı müşahidələrinə görə, bu süxurlar ən xırda təfərrüatlarına qədər eyniyyət təşkil edirlər. Naxçıvanın duzlaqları, habelə Araz vadisində mövcud olan bütün digər duzlaqlar, Avropadakı kimi bir qədər dəmirli, bəzən tam karbonlu gil qatları və xeyli dərəcədə gipsli çöküntülərdən ibarətdir. Nəinki Araz vadisinin məxsusi duzlu torpaq qatı, həm də bütövlükdə üçüncü formasiyası üçüncü Alp formasiyası ilə litologik cəhətdən böyük oxşarlığa malikdir. Araz vadisinin hakim torpaq qatının təsvir edilərkən deyilmişdir ki, bu qatın başlıca üzvləri xeyli dərəcədə qumdaşı və çaqıladaşıdır.

Eyni süxurlardan ibarət olan qumdaşı, çaqıladaşı formasiyası (Xüsusi geoloji adları molassa və naqelfludur.) Avstriya, Zaltsburq, Bavar və Triol Alpının şimal yamacları ilə Dunayın dağ silsiləsi arasındakı ərazini doldurur. Bu formasiyada Qall, Osse, Qaldştadt və digər duz yataqları yerləşir. Nəhayət, bizim Avropadakı yataqlarla təsvir olunanların oxşarlığına əsaslanan və deməli, onların eyni zamanda törəməsinə dair inamımız Külp, Naxçıvan və digər üçüncü duzlu çöküntülərin təbaşir və yur formasiyaları ilə təmasda tapılması ilə daha da artır. Bu formasiyalar isə Yerın səthində duzlu torpaq qatının əmələ gəlməsinə səbəb olmuş vulkanik çevrilişin sayəsində qalxmışdır. Veliçkanın üçüncü torpaq qatının yurla bilavasitə təmasda olması artıq yuxarıda xatırladılmışdır. Habelə, Triol və Bavariyada Qall, Zaltsburq və digər duz yataqları orta-üçüncü formasiyasının Alpın şimal yamaclarını əmələ gətirmiş yur torpaq qatı ilə təmasları vardır. Beləliklə, bütün sadalanan duz yataqlarının fiziki oxşarlığına və onların hamısının mənşəcə eyni zamanlı dağlar sistemində yerləşməsinə əsaslanaraq, belə ehtimal etmək olar ki, onların hamısı eyni bir geoloji dövrdə törəmişlər. Belə olan halda Araz vadisinin duzlu torpaq qatında orta-üçüncü dövrə aiddir ki, Veliçka torpaq qatında da eyni ilə belədir. Bu qatın üçüncü dövrə aidliyi onda aşkarlanmış Pecten cristatus, Nucula comta, Nucula striata, Pedipes buccinea, Natica epiglottina və digər balıq-qulaqlarına görə öz təsdiqini tapmışdır.

duz yataqları

III hissə

Naxçıvan yataqları necə əmələ gəlmişdir?

Yerin təkində tez-tez tapılan daş duzun əmələgəlmə tarixi indiyə kimi tam aydınlaşdırılmayıb. Bu mineralın vulkan püskürməsi nəticəsində əmələ gəlməsi böyük inam doğurur. Geoloqlar tərəfindən dağlar silsiləsinin ətəklərində (Bunlar ümumiyyətlə vulkanik güclərin təsirindən yaranıb) duz yataqlarının tapılmasına dair lap çoxdan söylənilmiş fikir, Sinak, Qarabağ və Azərbaycan dağlarının ətəklərinə səpələnmiş Araz vadisi duz yataqlarında ən qəti şəkildə təsdiqlənir. Əvvəlcə yerin çox dərin təkində əmələ gələn duz yerin səthinə ya odlu subetmasiya yolu ilə odlu süxurlarla birlikdə, ya da ki, palçıq vulkanlar şəklində (Bu daha çox inandırıcıdır) püskürmüşdür. Lakin istənilən halda hamısının, o cümlədən Naxçıvan yataqlarının quruluşuna nəzər salmaqla belə qənaətə gəlmək olar ki, vulkanik təsir nəticəsində yaranmış duz sularında həll olmuş, müxtəlif böyüklükdə göl və hövzələrə toplanmış bu məhlullardan dağların təkində yerləşən duz yığıntılarının kristallaşması yolu ilə baş vermişdir. Bu məhlulların mövcudluğunu duzlu gillər arasında çox böyük miqdarda tez-tez tapılan qazıntı balıqqulaqları sübut edir (Məsələn, Veliçkada bu belədir). Bu, əgər duz yığıntıları indi mövcud olduqları şəkildə bilavasitə palçıq və ya odlu püskürmələrdən əmələ gəlsəydi, olmağa da bilərdi. Bu halda vulkanların fəaliyyəti nəticəsində süxurların oturması və ya düşməsi ilə Yer səthində əmələ gəlmiş çatlar və oyuqlarda duzlu məhlulların toplanması əlverişli olardı. Naxçıvan yataqlarının mənşəyi üzərində aparılan müşahidələrə görə belə bir nəticə çıxarmaq olar: Duz layları və onu bürüyən gillər müxtəlif ölçülü duzlu göllərdə əmələ gəlmişdir. Bu göllərin hövzələrini Araz vadisindən üçüncü formasıyanın hakim olan qum və qumdaşısı doldurmuşdur. Qumun və qumdaşının əmələ gəlməsinin davam etdiyi dövrdə göllərin bir qədər qumdaşı süxurlarının fiziki detallarının dağılmasından yaranan yeni çöküntülər ilə, bir qədər isə böyük göllərin dibinin (məsələn, Suriyadakı Ölü dənizində indi də davam edən) duzun görünən kristalları ilə dolmasıdır. Göllərə külli miqdarda çöküntü gətirən suların hərəkəti və duzun kristallaşması üçün əlverişli olan göllərin sakit vəziyyətdə olması bir neçə dəfə təkrarlanmışdır. Bundan isə duzun bir neçə layı əmələ gəlmiş, onlar duzlu gillə bir-birindən ayrılmışlar. Çox güclü və davamlı su axıntısı, yəqin ki, bütün ətrafı basmış, böyük ərazidə duzlu gölləri bütövlükdə və ağzınacan qırmızımtıl gilin qalıqları doldurmuşdur. Bu gil, görünür, hakim üçüncü formasıyada yayılmış qırmızı qumdaşılardan tamamilə dağılmasının məhsuludur. Nəhayət, Kağızmandan Xudafərinə qədər Araz vadisinin bütün ərazisində fəaliyyətdə olmuş vulkanik çevrilmiş bütövlükdə vadidə üçüncü qumdaşılardan əmələ gəlməsinə son qoydu. Özünün təbii üfqi laylamasını itirmiş bu qumdaşılar dağlar şəklində yüksəldilər ki, onlar da hər yerdə qırmızı-kərpici rəngi və zahiri görkəm eyniliyi ilə seçilir. Bu zaman duzlu torpaq qatı indiki kimi olan zahiri şəklini almışdır. Duz əmələ gələn göllərin böyüklüyünü həddən artıq böyük eh-

timal etmək olmaz. Çünki hakim üçüncü formasıya və hətta duz yataqlarının qırmızı gili çox geniş ərazilərdə, duz çöküntüləri isə əksinə azlıq təşkil edən ərazilərdə görünməkdədir. Əgər daş duz digər süxurlarla bir böyük hövzədə əmələ gəlsəydi, bu olmaya da bilərdi. Onda hakim üçüncü formasıyanın süxurlarının Yer səthinə çıxmasına çox yerlərdə rast gəlinərdi. Duz çökən göllər sistemi Naxçıvandan başqa Araz vadisinin bir çox yerlərində mövcud olmalı idi. İndi Kağızman, Külp və Gərgər (İranda Arazın sağ sahilində Culfadan 6 verst aşağıda) duz mədənləri vardır. Habelə yerin səthində gizlənmiş digər məntəqələrdə duzun olması çoxlu sayda duzlu bulaqların, gəlmə və aşınma duzu ilə örtülmüş torpaq qatında nəhəng şoranlıqların aşkarlanıb meydana çıxması ilə təsdiqlənir ki, buna da Araz vadisində çox tez-tez rast gəlmək olur.

Vulkan püskürməsi məhsulu olan, məhsul sülfat turşusu (*) dağ süxurlarının əlamət və tərkibində diqqətəlayiq dəyişikliklər törətmişdir ki, bunlardan da duz yataqları əmələ gəlmişdir. Onlarda sülfat turşusunun təsirini öyrənmək üçün karbonlu duzlu gil və qlauber duzunun əmələ gəlməsinə diqqət yetirmək lazımdır.

Naxçıvanın və Külpün duz yataqlarında xalis kükürd və onun metallarla birləşməsinə rast gəlinir. Amma Veliçkada və digər Avropa yataqlarında xalis kükürd, kükürd külçəsi, qalenit və sairəyə rast gəlmək olur.

Karbonlu duzlu gil və qlauber duzunun əmələ gəlməsi

Duzlu göllərin sahilləri bitkilərlə bəzən örtülmüşdür. İndi də qış qarları və çox nadir hallarda yağan yağışlardan başqa suvarılmayan üçüncü qumdaşı süxurlarında bu örtük sıxotlu otlağa çevrilir (ən azı yazda). Sahil bitkiləri bitdiyi süxurlarla birlikdə dağıntıya məruz qalmışlar. Xırda-xırda olmuş üzvi və mineral maddələr sularla duzlu göllərə axıb getmiş, duz laylarının üzərinə və onların aralarına oturmuşlar. Vulkan püskürmələri ilə müşayiət olunan sülfat turşusunun müxtəlif buxarları daha duzlu və üçüncü süxur sularına qarışaraq onları doydurmuş, bu sular bitkilərin xırda-xırda parçaları ilə qarışmış, gilə keçərək bu bitkiləri kömür tozuna çevir-

mişlər. Beləliklə, nazik liqnit təbəqələri, qara kömür gili əmələ gəlmişdir ki, duz layları onun içərisində yerləşir. Gillə mikroskopik şəkildə birləşmiş daş duz sülfat turşusunun təsirindən sülfat turşusu sodasına çevrilmişdir. Qlauber duzu duzlu göllərdə olur. Bunun sübutu olaraq duzlu göllərdən axan şırnaqlarda oturmaş duzun acı dadmasını göstərmək olar. Yataqların Şərqi dairəsində Plov-Təpə dağından qərbə tərəf yerdə axan su tamamilə acıdır.

Gipsin əmələ gəlməsi

Sulfat turşusunun duzlu süxurun əhəng çöküntüsünə təsiri daha diqqətəlayiq olmuşdur. Əmələ gəldiyi üçüncü qumdaşılar kimi bu süxurda qazıntı balıqqulaqları vardır. İkincisi, oraya buraya çox sürülmüş balıqqulaqlardan əmələ gəlmiş bütöv əhəng layları və üçüncüsü, balıqqulaqlarının lap xırda qırıntıları ilə dolu olan gil laylarıdır. Sulfat turşusunun təsirindən əhənglər gipsə, tərkibində balıqqulağı olan gips isə gips-mergelli gilə çevrilmişdir. Bundan başqa, duzlar və sülfat turşusu ilə doymuş sular özündə sülfat əhəngini (gipsi) həll edir, duzlu göllərin qurumasından yaranmış çatlaqlara axaraq onları kristallik gipslə doldurur. İndi də həmin gips gilin arasında damarlar kimi qalmaqdadır. Gilin atmosferin təsirindən aşınmaya məruz qalan səthində gips müxtəlif qalınlıqda kristallik lövhəciklər şəklində səpələnmişdir. Gips layları gipsin kristallik toplandı məhlulundan çökərək qalmış, xalis gipsdən və bəzən onun nəhəng saxımlar şəklində birləşmiş kristallarından belə laylar əmələ gəlmişlər. Nəhayət, tərkibində gips olan suların dibində kristallik çöküntülər əmələ gəlməli idi. Nəticədə bu çöküntülər dağılmış, çoxlu gips layları üçün material olmuşdur. Bu laylar xırda-xırda olmuş və sürütlüb narınlaşmış gips kristallarının nizamsız birləşmələrindən başqa bir şey deyildir.

Duz layları, çox ehtimal ki, sülfat turşusunun təsirindən başqa, həm də vulkanik yanarın təsirini hiss etmişdir. Onun təsiri duz kütlələrinin konsistensiyasında elə fərqlilik törədə bilərdi ki, yuxarıda izah edildiyi kimi, bu da yataqların Mərkəzi və Şərqi dairələrindəki duzlar arasında artıq mövcuddur. Duzlu torpaq qatının vulkanik qalxma

mərkəzi, onun laylarında mövcud olan pozuntu dərəcəsinə görə demək olar ki, dairədə indiyə kimi fəaliyyət göstərən mədənlərin ətrafında yerləşməli idi. Deməli, bu yerlərdə duz layları yeraltı yanarın təsirinə məruz qala bilərdi. Bu səbəbdən isə onların kristallik quruluşu odlu ərinti və yenidən kristallaşma nəticəsində dəyişilmişdir. Duzun əriməsi üçün qırmızı gözdəkindən bir az artıq hərəkət kifayətdir. Qalxma mərkəzindən kənarda olan Şərqi dairəsində isə əksinə, duz layları iri və düzgün quruluş kristallaşmasını qoruyub saxlamışdır. Bu isə dinc sularla əmələ gələ bilərdi.

Əlavələr

Avropanın cənub zolağındakı çoxsaylı duz yataqlarının istər ümumi əlamətlərində, istərsə də təfərrüatlarında bir-birinə bənzərliklərinin kifayət qədər olması diqqətəlayiqdir. Qumbold Rusiya hökumətinin sərəncamı əsasında 1792-1793-cü illərdə İsveçrədə, Cənubi Almaniyada və Qalitsiyada (sonralar isə Amerikanın Kordinyerində) duz yataqlarının üzərində apardığı xüsusi müşahidələrdən aşağıdakı nəticəyə gəlmişdir: "Alp əhəngindəki daş duz kütlələri təbəqəli gips laylarına deyil, xüsusi əlamətli gil formasıyaya tabe olmuşdur. Geoloqlar bu formasıyaya uzun müddət diqqət yetirmişlər. Halbuki istər köhnə, istərsə də yeni materikdə qıjı qalıqlı şistəoxşar gil daş kömür yataqlarının əhəmiyyətli nişanəsi olduğu kimi, bu formasıya da daş duz yataqlarının yerini həmin dəqiqliklə bildirir. Duzlu formasıyaların fərqləndirici əlaməti hər yerdə ən xırda təfərrüatlarına qədər eynidir. Şübhəsiz, onun zahiri şəklini (və yaxud görkəmini) bilmək yeni duz yataqlarının kəşfinə ediləcək sonrakı cəhdlər üçün çox vacibdir. Duzlu gilin rəngi əksər hallarda hisli-qara (Qall, İşel, Osse) və ya bozuntul-ağ və göyümtül-boz (Bertosqandan və Veliçka) olur. O həmçinin qarantıl-qonur və qırmızımtıl-qonur və hətta kərpici-qırmızı rəngdə ola bilər. Bəzən o, böyük həcmli laylar yaradır, bəzən də Alp əhəngindən törəyən daş duz və gips arasında xırda yuvalar kimi səpələnir. Onun rəngi həm karbonlu maddələr, həm də dəmir oksidindən asılı olur. Onun sıxlığı çox müxtəlif – yumuşaqlıqdan tutmuş şist sıxlığına qədər fərqli olur. Tez-tez tərkibində çaxmaq daşı olan elə bərk kütlələrlə rastlaşmaq olur ki, polad ona dəyərən çiqilcim çaxır və belə kütlələr yumurtasəkilli qınşəklinə olur. Bu cür möhkəmliyi və yumurtasəkilli qın quruluşuna malik olan qara karbonlu gil Naxçıvan yataqlarında indi işlənən duz layının altında vardır. Duzlu gilin tərkibində slyudalı lövhəciklər və daş kömür gilinə xas olan qıjı qalıqlı olur. Lakin hərdən onun tərkibində dəniz balıqqulağına da rast gəlinir. Dənəvər, bəzən susuz gipsə duzlu gil arasında müxtəlif qalınlıqlı laylar kimi təsadüf edilir. Bu laylarda onadaş duzuna daha tez-tez rast gəlinir. Onun kütləsi həmişə gilin kütləsindən az olur. Dənəvər gips olmayan yerdə ayrı-ayrı gips kristalları ilə rastlaşmaq mümkündür." (A. Von Humboldt, Geognostischer Versuch über die Lagerung der Gebirgstarten in beiden Erdhalften, 28).

Fiziki əlamətlərin oxşarlığı onun nəticəsi deyilmi ki, Aralıq dənizinə uzanan Avropa materikinin cənub zolağındakı duzlu torpaq qatı eyni bir geoloji dövrdə, eyni təbii şəraitdə və oxşar mineral elementlərdən əmələ gəlmişdir?

Tiflis şəhəri, 4 yanvar 1853-cü il
"Qafqaz" qəzeti, 9-12 mart, 16 may
1855-ci il, № 20-21-22

Cahangir MƏMMƏDLİ

Son vaxtlar qəti inanmağa başlamışam ki, bütün yaradıcı insanların sənət dünyası onların şəxsiyyəti ilə uyurluq təşkil edir. Xüsusilə bədii və publisistik yaradıcılıq ona sahib olan insanın lap kiçik yaşlarından formalaşmağa başlayan şəxsiyyətinin ifadəsidir. Klassik sənət adamlarının yaradıcılıq faktının klassikaya çevrilməsində ilkin rolunu onun şəxsiyyəti oynayır. Adlarını çəkmədən birmənalı şəkildə klassik yazıçı və publisistlərimizi xatırlayaq. Xalq gözüaçaq, rəhbəri ədalətli, insanı işgüzar görmək istəyən və bütün bunları öz yaradıcılıq süzgecindən keçirən qələm sahibləri bu amallara öz şəxsiyyətləri ilə də xidmət etmişlər. Azərbaycan maarifçi hərəkatının nümayəndələri, kamil insanın kamillik zirvəsinə qalxan yolunu öz sənət nümunələrində ifadə edən sənətkar yazıçı və publisistlər şəxsi nümunələri, şəxsi fəaliyyətləri ilə də örnek olmuşlar. Bəlkə ona görədir ki, yüksək idealların ifadəsi olan sənət əsərlərindəki estetik ideallar onun yaradıcısının şəxsi həyatının bir parçası olmuşdur. Tarixi təcrübə sübut edir ki, başqa cür olmur. Yaradıcılıq və şəxsiyyət uyurluq olmayanda sənət əsəri deyil, konyuktur mətn ortaya çıxır və bu "mətnlər" olsa-olsa xırda bir zaman kəsiyində o konyuktura faktına uyanların karına gəlir və mühit dəyişən kimi ya unudulub gedir, ya da yeni nəslin amansız qınaq obyektinə çevrilir. Yenə də konkret ünvanlara müraciət etmədən sovet dövrü partiya "ideallarına" xidmət edən konyuktur, qrafoman ədəbiyyatı xatırlayaq. O ədəbiyyatdan bu günə də yararlı olan nadir nümunələrin arxasında yaradıcı insanın bütün zamanlar üçün dəyişməz olan ləyaqətli şəxsiyyəti dayanır...

Bütün bunları mənə təzəcə oxuyub başa çıxdığım bir kitab xatırlatdı. Bu kitab müəllifinin oxucuya, bəlkə də bütövlükdə cəmiyyətə hesabıdır. Elmi tədqiqatçı, publisist və yazıçı Sona Vəliyevanın "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı şəxsiyyətin və yaradıcılığın uyurluq faktı kimi mənə tipik klassik ziyalılarımızın zəngin dünyasını xatırlatdı. Ömrünü xalqın maarifçilik işinə həsr edən böyük Zərdabinin yaradıcılığını teatrda tutmuş qəzetçiliyədək bir çox sahəsinə eyni vaxtda üz tutması, xalq qəflət yuxusundan oyatmaq missiyasını gerçəkləşdirən Mirzə Cəlilin kiçik felyetondan tutmuş böyük dramaturgiyaya, satirik jurnalistikaya,

Şəxsiyyətin və yaradıcılığın

hüquqşunaslığa... müraciəti, təkcə bəşəri musiqisi ilə klassikləşə biləcək Üzeyir bəyin dilçilikdən tutmuş böyük publisistikayadək istiqamət götürən yaradıcılıq faktı və daha onlarca klassiklərin şəxsiyyət və yaradıcılıq uyurluğunun heyretəmiz vəhdətini misal çəkmək olar. Yaradıcılığın beləcə bir çox sahəsinə müraciətin əsas səbəbi o idi ki, bunu həmin klassiklərin xalq, millət, Vətən dərdi ilə formalaşmış şəxsiyyətləri tələb edirdi. Mən Sona Vəliyevanı bir elm adamı, bir ictimai insan, bədii yaradıcılığı ilə oxucu qəlbini fəth etmiş bir şair, həyatımızın mürəkkəb problemlərini gündəmə gətirən bir publisist, jurnalistikamızın inkişafında xidmətləri olan bir media rəhbəri və s. və s. cəhətdən xeyli dərəcədə yaxından tanıyıram. Və tanıdığım bu adamın şəxsiyyəti ilə yaradıcılığının bir-birini necə tamamladığını yaxşı bilərəm. Amma bütün bunlar bir kitabda toplananda müəllifin şəxsiyyəti ilə yaradıcılığı arasında uyurluq daha dərindən, daha aydın görmək olur.

Mən yuxarıda Sona xanımın yaradıcılıq istiqamətlərini xatırladanda ilk növbədə onun elm adamı olduğunu qeyd etdim. Sona Vəliyevanın yaradıcılıq istiqamətləri sırasında onu ilk olaraq elm adamı, alim kimi görməyim əbəs deyil. Çünki yaradıcılığın ən mühüm sahəsi hesab edilən elmi axtarış, elmi tədqiqat, elmi fəaliyyət ziyalı adamın şəxsiyyətini daha dərindən duymağa imkan verir. Əlbəttə, poeziya ülvi və böyük yaradıcılıqdır. İstedad tələb edir və bu istedad varsa, onu gerçəkləşdirmək xüsusi məqam, xüsusi vəziyyət tələb edir. Günün aktual problemlərini görməyi bacarmaq və üstəgəl ədəbi istedad olan yerdə publisistika gerçəkləşir. Elmi yaradıcılıq da xüsusi istedad tələb edir. Lakin poeziya və publisistikanın yaradıcı insanın fəaliyyətini stimullaşdıran gerçəklikləri var: burda sözün müsbət mənasında insanın bir iddiası var, ictimai rəyə qovuşmaq həvəsi var, özünü ifadə marağı var, səni hamı oxuyur, populyarlıq qazanırsan və s. Elmi yaradıcılıq bir az başqa cürdür. Bu yaradıcılıq istedadından, həvəsdən başqa gərgin axtarışlar, sonu görünməyən zəhmət tələb edir. Elmi yaradıcılığın elə sahələri də var ki, həm də vətəndaşlıq duyğusu, vətəndaşlıq qeyrəti tələb edir. Sona Vəliyeva özünün elmi axtarışlarını bu gün Azərbaycan üçün çox vacib və aktual olan azərbaycançılıq ideologiyası üzərində qurmuşdur. Azərbaycançılığın klassik, ya da klassik elmi, fəlsəfi, ədəbi düşüncədəki yeri və onun müasir interpretasiyası ətrafında geniş tədqiqat aparmış və bu gün də aparmaqda olduğu axtarışlar cəmiyyətə çox böyük milli-mənəvi dividend gətirməkdədir. Sona Vəliyeva bu elmi axtarışları və axtarışların səmərəli nəticələri ilə elm aləminə, fəlsəfi-filoloji-siyasi elm aləminə yaxşı məlum olan bir alim-vətəndaşdır. Bu yerdə "alim-vətəndaş" birliyi də havayı səslənmir və Sona xanımın el-

mi yaradıcılıq mövzusunda – azərbaycançılıq ideologiyasına müraciəti ilə üzvi bir vəhdət təşkil edir.

Görkəmli alim, filologiya elmləri doktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Nizami Cəfərov Sona Vəliyevanın bu istiqamətdə apardığı tədqiqatların nəticəsini qiymətləndirərək belə bir nəticəyə gəlir ki, Sona Vəliyeva, "bir sıra cəhdləri nəzərə almasaq, ilk dəfədir ki, azərbaycançılığın milli ideologiyaya çevrilməsinin (Heydər Əliyev dövründə dövlət quruculuğu praktikası səviyyəsinə yüksəlməsinə qədər!) tarixi mənzərəsini təqdim edir. Onun təqdimatında azərbaycançılıq yalnız etnoqrafik, etnoloqviqistik, ədəbi-mədəni-mənəvi və s. komplekslərdən ibarət deyil, bunların hamısını ehtiva edən, lakin daha çox sosial-siyasi xarakter daşıyan ideyalar sistemidir ki, bu Azərbaycanda milli dövlət quruculuğu prosesinin hazırkı intensiv dövrü üçün tamamilə təbii olmaqla yanaşı, müəllifin maraqlı dairesini də əks etdirir". Bəli, klassik milli ziyalılarımızın ortaya qoyduğu, sovet dövründə tamamilə unudulan, yeni dövrdə Heydər Əliyevin tamamilə yeni zaman kontekstində yenidən formalaşdırdığı azərbaycançılıq ideologiyasına fundamental müraciət məhz Sona xanımın maraqlı dairesindən doğan bir hadisədir. Təsədüfi deyil ki, Sona xanım müsahibələrinin birində "Elmi işiniz azərbaycançılıqla bağlıdır: "Milli dövlətçilik hərəkatının yüksəlişi və Xalq Cümhuriyyəti dövründə azərbaycançılıq ideyası..." kimi bir mövzuya münasibətini bildirməsini xahiş edən jurnalistə bircə cümlə ilə cavab verir: "Mövzu gərəkdir damarlarından gəlsin ki, onu layiqli təqdim edə biləsən..."

Bu yerdə qeyd edim ki, elmin də öz poeziyası var və bəzən elmi axtarış da qəribə bir poetik istedad tələb edir. Alimin öz tədqiqat sahəsinə sevgisinin böyüklüyü nəticənin böyüklüyünü təmin edir. Azərbaycan deyilən bir məmləkətə və bu ölkənin əbədi sahibi olan bir millətə sevginin böyüklüyü Sona Vəliyevanı bu mövzuya bağlamışdır. Ümummillil liderimiz H.Əliyevin "Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır" kimi qəti, elmi və ideoloji postulatından çıxış edən Sona Vəliyeva bu gün milli şüurumuzda gerçəkləşmiş və bununla da millətin milli-mənlik məzmununu bütövləşdirmiş bu böyük ideali öz tədqiqatlarında xalqın dayaq nöqtəsi kimi təqdim etməkdədir.

Sona Vəliyevanın "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı onun bütövlükdə yaradıcılığını beş fundamental istiqamətdən bizə təqdim edir. Müəllifin təvazökarlıq edərək elmi yaradıcılığı beşinci sırada verməsinə baxmayaraq, mən bu məsələni – azərbaycançılıq ideologiyasına elmi münasibəti ilk cərgədə görürəm. Əlbəttə, məntiqi yanaşmaya görə Sona xanımın həyat yolunu, sənət dünyasını, əxlaqi-etik prinsiplərə dair fikirlərini, ictimai görüşlərini əks etdirən "Portret cizgiləri" bölməsi öz yerində – yeni birinci bölmədə verilib.

Burada şairə, tədqiqatçı, ictimai şəxsiyyət Sona xanımın müxtəlif telekanallardakı çıxışlarının bir az yığcam mətnləri, insan, cəmiyyət, ailə münasibətləri barədə müsahibələri yer alıb. Teleçixışlarını ifadə edən müsahibələri, ayrı-ayrı saytlarda, mətbuat orqanlarındakı söhbətləri oxucuya Sona xanımın Azərbaycan qadını və onun tipologiyası, insanlıq, ədalət, yaxşılıq, yaddaşlarda qalmaq strategiyası, ailənin müqəddəsliyi, özünü xarakterizə edən portret cizgiləri, şəxsi həyatının və ailəsinin ictimai maraqlı kəsb edən məqamları barədə fikirləri onun təkcə yaradıcılıq dünyasını deyil, habelə bir şəxsiyyət kimi, tipik bir Azərbaycan qadını kimi xarakterini açmağa xidmət edir.

Sona Vəliyeva ürəyi vətənə sevgi dolu bir vətəndaşdır. Öz sözləridir: "Ən böyük sevgi, Vətənə, torpağa olan sevgidir. Bu, danılmaz bir sevgidir... Bütün sevgilər ölü. Anaya, torpağa olan məhəbbət ötüb keçmir. Torpaq əldən gedəndə insan dünyasını itirir". Doğrusu, mən əvvəllər bədii sözdə, sənət əsərində siyasəti, açıq ideoloji xətti heç qəbul etmədim. Amma zaman bizim hamımız kimi mənə də torpaqla, Qarabağ dərdi ilə sınağa çəkdi və mən Məmməd Arazdan, Zəlimxandan tutmuş, indicə başlayan ən cavan şairədək hər kəsin yaradıcılığında Qarabağ, azərbaycançılıq motivləri axtarıram.

"Evində ərinə naz satan gözəl, Gəlib küçələrdə göy satan oldu..." deyər qəhqərciliyin ağır xislətini ilahicəsinə ümumiləşdirən Zəlimxan Yaqubun bu sətirlərindən həyəcanlanmamaq necə mümkün deyilsə, Sona xanımın:

**"İtər qəlb istisi, canı isinməz
Nə yəsə ağzının dadı bilinməz
Yüz də biz diləyək, Tanrı bitirməz**

Torpağı, Vətəni əsir olanın..." sətirlərindən də qeyrətə gəlməmək mümkün deyil.

"Zaman xəbərsiz ötdü..." müəllifinin şəxsiyyətini xarakterizə edən müsahibələri onun publisistikasının da tematikasını aydınlaşdırır. Başqa bir müsahibəsində azərbaycançılığın tərkib elementi kimi üç amili göstərir: "Azərbaycan yurdu, Azərbaycan dili və Azərbaycan insanı". Onun fikrincə, "bu üç amil vəhdətdə fəaliyyət göstərə bilərsə, o zaman azərbaycançılıq ideologiyası inkişaf edə bilər". Bu fikirdəki "Azərbaycan yurdu" ifadəsi mənim üçün daha önəmli oldu. Həm də ona görə ki, Sona xanımın istisnasız olaraq bütün yaradıcılıq kredoğu Azərbaycan yurdu ilə və bu gün bu yurdun əsirlikdə qalan Qarabağ torpağı ilə yönlənmişdir.

Jurnalistlərdən biri Sona xanıma "Qaragilə" şeiri ilə bağlı bir sualında çoxlarının bu əsəri məhəbbət mövzusunda olduğunu bildediklərinə işarə edir. Sona xanım: "Mənim bu şeirim xalq mahnısı "Qaragilə"yə həsr olunub... Bu mahnı o taylı, bu taylı Azərbaycana həsr olunub. Mən bu mahnının müxtəlif versiyalarına

uyarlıq məqamı

qulaq asmışam. Onun hər bir bəndində torpaq nisgili, bir yurd harayı, bir Ərdəbil həsrəti, Təbriz həsrəti var. Ucsuz-bucaqsız bir dərd var, nəticəsiz bir həsrət var bu mahnıda... Yaradıcı bir insanın "Qaragilə"yə elmi-bədii interpretasiyası çox maraqlıdır və onun öz versiyasında yazılan "Ay Qaragilə" yalnız bu assosiasiyaların məhsulu ola bilərdi. Acı bir ağrı ilə "nəticəsiz həsrət" kimi ifadə etdiyi bu dərdin əlacsızlığı yandırır Sona xanımı:

"Gözündən alışan kədərə neynim, Mən hicran danışan qədərə neynim, Puç olan ömürə, hədəre neynim, Eşqin dastan oldu, ay Qaragilə"

Mən hər hansı bir kəsin yaradıcılığına qiymətində çox inandığım və öz yaradıcılığının da qiymətini bildiyim Rüstəm Behrudinin Sona xanımın şeirləri haqqında bir məqaləsinə diqqətə baxıram və böyük Lev Tolstoyun "bu dünyada hər şey ötüb keçəcək, var da, dövlət də... Əbədi qalan yalnız bədii söz olacaq" postulatını Rüstəmin yeni deyimində görürəm: "Əbədiyyətə çevrilməyin bircə yolu var – o da sözdən keçir. Ancaq adı sözdən yox – ruhuna barmaqlarımızla toxuna bildiyimiz sözlərdən keçir əbədiyyətin yolu..." Bu möcüzəli postulatdan sonra bizim Behrudim yazır: "Bu son iki ildə mənə yüzə yaxın şeir kitabı bağışlayıblar. Oxuduğum da olub, ilk misralardan bezib kənara qoyduğum da. Son sona qədər oxuduğum kitab Sona Vəliyeva adlı bir müəllifin "Mənim çəhrayı dünyam" adlı kitabı oldu... Çünki bu kitabda doğma olan kənd yolları, itirilmiş doğmaların xiffəti, paltosuz günlərimdə üstümə yağıb məni təcridən-dırnağa isladan yaz yağışı, "kasıblıq", "dərd", "birdən-birə" kəsilən məktublar – daha nələr, nələr var". Bu yaşantılar doğmadır Rüstəmə. Bu yaşantılar hamıya doğmadır, insan olan hər kəsə doğmadır.

Sona Vəliyevanın poeziya yaradıcılığı haqqında bir məqaləsində Sabir Rüstəm xanımın da bu sətirlərini elmi-obrazlı fikir kimi qəbul etdim: "Şeir nəgmə kimi, dua kimi doğulur... Şeir-şair ruhunun şəklilə və ruh abidəsi olmaqla yanaşı, ürəyə, ömrə, taleyə tutulan güzgüdür. Orda müəllifin bütün daxili aləmi, yaşantıları görünür. Bu baxımdan şeirin milli tefəkkürə nə şəkildə bağlı olması, onun hansı qatında yer tutması şairin xarakterindən çox asılıdır". S.Rüstəm xanımın bu sətirləri məni yenə də yaradıcılıq və şəxsiyyət probleminə qaytarır. Çünki S.Rüstəm xanımın bu fikirdədir ki, "Sona xanım şeiri ictimai hadisə sayır. Heç bir şeirində millətin taleyindən, zamanın gətirdiyi dərdlərdən kənarda deyildir. Bu baxımdan onun şeirlərinin ədəbiyyatımızda müstəqilliyimizə özül hazırlayan Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza Ulutürk, qadınlardan Mədinə Gülgün, Hökumə Billuri və başqalarının vətəndaşlıq xəttinə bağlılığı göz qabağındadır..." Mən "müstəqilliyimizə özül hazırlayan" şairlər sırasına çox böyük məsuliyyətlə Sabir Rüstəm xanımın özünü də əlavə edərdim. Amma ən əsas

odur ki, müstəqilliyə gedən yolun nə qədər ağır olduğunu şəxsi yaradıcılığında, ictimai fəaliyyətində yaşamış Sabir Rüstəm xanımın dilə gətirir. Sona xanımın bu şairlərin vətəndaşlıq xəttinə bağlılığı həqiqətdir. S.Rüstəm xanımın bu poeziya barədə həqiqətləri sırasında bu da bir həqiqətdir ki, "Sona xanımın şeirləri ürayimizdə Vətən havasını, uşaqlıq dünyamızın xiffətini əsdirir, yenidən tərk edilmiş ocaqlara qayıdırıq, payızın sarılığında, narın yağışların kəderindən, ot basmış qəbristanlıqda məzar daşlarına dönmüş atalarımızın, analarımızın şirin xatirələrindən keçirik".

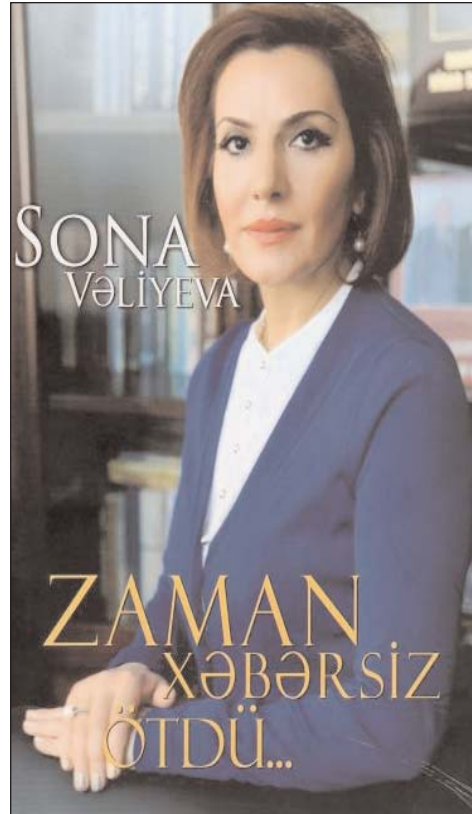
Sona xanımın poeziyası haqqında oxuduğum son məqalələrdən biri ünlü tənqidçi, ədəbiyyatımızın keşiyindən ən çətin vaxtlarda belə çəkilməyən Vaqif Yusiflinindir. "Ədəbi həyat" rubrikası ilə "Arazbarı üstə" adlanan bu məqalədəki fikrin əsas leytmotivlərindən biri yenə də şairinin vətənpərvərlik duyğularıdır. Və burda Vaqif Yusiflinin gətirdiyi:

"Sağlığın, varlığın dəyər ölçüsü Vətən sərhədidir, Vətən bayrağı. Uğrunda ölməyi bacarmadıqca

Torpaq unudacaq Vətən olmağı" misraların həqiqəti adamı ayağa qalxmağa çağırır.

Mən haçansa bir yazıçının nəsrinə barədə məqaləmdə demişdim ki, bədii əsər yalnız o zaman insana doğma, məhrəm olur ki, həmin insan konkret mənada-oxucu bu əsərdə özünü görür, gerçək həyatı, gerçək dünyanı, bu gerçəklik haqqında öz düşüncələrini görür. Tənqidçi Vaqif Yusifli Sona xanımın poeziyasında bu duyğuları yaşadığını belə ifadə edir: "Mən oxucu kimi təbiətdən yazılan şeirləri maraqla oxuyuram. O şeirləri ki, orada yağış yağsın və bu yağış hardasa bir az mənə bənzəsin. Çünki yağışda bir az qüssə var, həsrət var...və həm də həzrinlik var. Sona xanımın "Bu yağış mənə bənzəyir" şeirini oxuyandan sonra dərk elədim ki, mənə bu fikir haçan doğub? Elə bil bu şeiri mən yazmışam (şairliyim olmasa da). Bax, şeir ona görə yazılır ki, sənin içindəki yağışı da yağdırır". Vaqifin bu sətirləri mənə qərribə duyğular yaratdı: çox zaman bizə elə gəlir ki, tənqidçi əsəri daha çox ideya – estetik istiqaməti, obrazlar sisteminin necə peşəkərliklə, ustalıqla, yaxud naşılıqla yaradıldığını diqqətdə saxlasın və haçansa bu qeydlər onun karına gəlsin. Amma Vaqifin sətirlərində tənqidçi düşüncəsindən çox oxucu qavraması, oxucu qiyməti, oxucu duyğusu var. Deməli, bu şeir elə ustalıqla yaradılıb ki, onu ancaq estetik zövq almaq üçün oxumaq olar.

Vaqif Yusiflinin poetik yağışa assosiasiyasının elə – belə yaranmadığını göstərmək üçün Sona xanımın yağışla bağlı digər bir şeirinə bu sətirlərin müəllifinin də bir il öncəki bir məqaləsindən sitat gətirmək istədim: "Doğrusu, bu poeziya mənim qarşıma birdən – birə, qəflətdən çıxdı. İndiki qarmaqarışlıq, sözü hər şeydən ucuz tutan, bəsit rejissor işi ilə daha çox yadda qalan primitiv musiqi klip-

lərinə baxmağa həvəsim olmadığı vaxtlarda telekanalların hansıdansa qulağıma bir səs gəldi:

Yaz gecəsi dəli-dolu, Buludu giley dolu Yerdə bir qız unudulub, Yollara yağış yağır...

Bu misralar çox poetik idi və mənə qərribə assosiativ düşüncələr yaratdı.

Müəllif bir yaz yağışının doğurduğu duyğuları poeziyaya çevirib insan qəlbinin dərin qatlarına təsir edən misralar yaratmışdı. Bu şeirin hər misrasında insanı duyğulandıran məqamlar vardı:

Bu yağış dostum, yarımımı, Dərdim desəm ovudarmı? Mən Tanrının yol adamı, Yollara yağış yağır."

Sona xanımın poeziyası oxucularındır. Şeirlərə elmi-tənqidi yanaşmalar zamanında isə bu poeziya elm adamlarındır. Bu mənada xeyli vaxtdan bəri birgə işimizdən və elmi yaradıcılığından tanış olduğum filologiya elmləri doktoru Muxtar Kazımoğlunun "Tənhalıq qıfılbəndi" məqaləsi də maraqlıdır. Bu məqalə Sona xanımın poeziyasına sırf estetik cəhətdən yanaşır və yenə də axırda onun Vətənə, Azərbaycan yurdu ilə, torpaqla bağlılığını göstərir. Həqiqətdən də:

"Göyçədi, Şuşadı, Təbrizdi, Dərd köhnəldi, təzələndi. Yanan küldüm, közərdim Odum boyumdan yuxarı –

Arazbarı" – deyən bir şairin Vətənə, Vətən dərdinə bağlılığı oxucunu da bu bağlılığa qovuşdurur. Muxtar Kazımoğlunun fikrincə, "Araz boyu, eləcə də başqa çaylar, göllər, dənizlər, dağlar, dərələr boyu kəsilən, doğranan Vətənin ağrısını çəkərkən, acısını daxilən yaşayarkən müəllifin Şah İsmayılı xatırlaması təsadüfi deyil. Şah İsmayılı xatırlamaqla müəllif məmləkəti qüdrətli görmək arzusunda olduğunu bildirir". Və mənim dostum, ünlü jurnalist, Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşovun da bu poeziya haqqında məqaləsini "Arazbarı" – bu bir zəfər himnidir" adlandırması da təsadüfi deyil. Əflatun Amaşov belə bir qəti fikirdədir ki, "Arazbarı"dakı

ucalıq, yenilməzlik, hünər, yanğı dolu zəngülə elə tariximizin özüdür. O, ən əvvəl adı qədim yunan mənəblərində belə hallandırılan coğrafi termindir. Quzeydə Xudafərinə başlayıb Beyləqanda mənzil başına çatır ki, ona Qarabağ Arazbarısı deyilir. Digəri isə yenə də Qarabağ Arazbarısıdır – tarixi Qərbi Dizmar mahalından Oltan qalasınadək uzanır. Nə fərqi – hər ikisi özümüzündür, başı bələli, qayğılı, ümid və əməlimizə möhtac ağrı-acıları göz dağı kimi xalqımıza mirasdır". Və Əflatun Amaşovun dediyi kimi, "yadelli tapdağı altında inləyən Qarabağ Arazbarısının qəlbi od tutub yanır. Sona xanım da yanğıları bigənəliklə izləmir, müasir poeziyamıza qadın yazarlar arasında "Arazbarı" mövzusunun ilk olaraq gətirir". Göründüyü kimi, bu poeziya nümunəsi alimlərimizə və publisistlərimizə Vətən, torpaq qeyrəti barədə söz deməyə böyük imkan vermişdir.

Sona xanımın bütövlükdə yaradıcılığına və xüsusi olaraq poeziyasına geniş marağın bir sıra səbəbi var. Bu bir sıra səbəbin içərisində onun sözə səmimi münasibətidir. Bu səmimiyyət – həyata, hadisələrə, xalq dərdinə, Qarabağ ağrısına münasibətin içindən keçir. Elmi adamlardan tutmuş şair zümrəsində, jurnalistdən tutmuş adi oxucuyadək hər kəsi Sona xanımın vətəndaşlıq duyğuları maraqlandırır. Sona Vəliyevanın ilk kitabı barədə bir məqaləsində istedadlı şairimiz, özünün də Qarabağ dərdini yaşayan poeziyası ilə bəzən, hətta uzaq ellərdə belə sözünü deyən İsgəndər Etibar deyir: "Kitabın müəllifi qadındır – Sona Vəliyeva şeirlərində isə kişi ruhu var. Sona xanımın bütün şeirlərində əsl kişi qeyrəti döyünür. Vətən narahatlığı, millət ağrısı sızıldayır. Onun hər şeirində ilham mayası, insan, vətəndaş narahatlığı var. Bayağı sevgi sızıltıları qeyb olub. Bunun yerini daha böyük, daha uca məhəbbət – Vətən, millət harayı, dərdi, döyüşü, nisgili, Azərbaycan bayrağı timsalında dalğalanır". Bu sözlər şair qəlbindən gəldiyinə görə bir az obrazlıdır. Amma bu obrazlılıqda bizi düşündürən, Sona xanımın yaradıcılığına yenidən baxmağa sövq edən böyük bir həqiqət var.

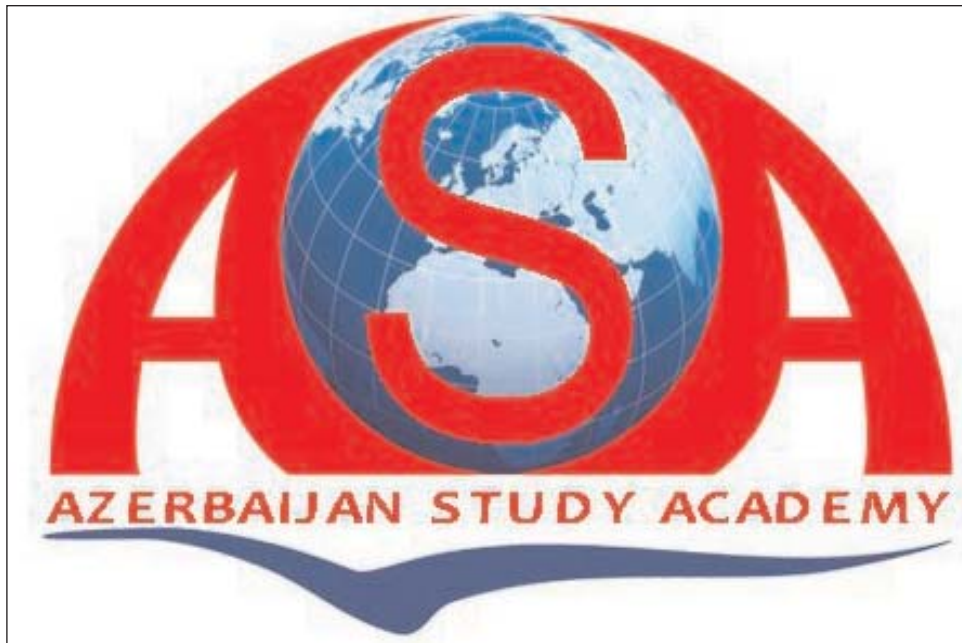
"Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabında toplanan yazılar, çox güman ki, bizi Vətən, vətəndaşlıq duyğuları, torpaq qeyrəti haqqında yeni düşüncələrə sövq edəcək. Bu güman həm də ondan doğdu ki, lap ötən yaxın günlərdən birində 1 nömrəli Mərkəzi Xəstəxanada Könül xanım Abidova adlı bir həkim Sona xanımın bu kitabını əlində tutmuşdu və kitab barədə çox həvəslə, həm də filoloq tefəkkürlü bir bacarıqla xəstələrdən macal tapmış iş yoldaşlarına maraqlı informasiyalar verirdi. Mənə çox doğma və əziz bir xəstənin çarpayısı önündə ağır anlar yaşadığım bir vaxtda kiminsə poeziyadan, publisistikadan söhbət açması mənə qərribə bir təsəlli verdi. Kitabla bələdçiliklə danışan bu həkim qadının da fikirlərində Sona xanımın şəxsiyyəti ilə yaradıcılığının uyarlılığı tez-tez vurğulanırdı. Bədii, publisistik yaradıcılıqdan uzaq bir oxucunun "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı barədə dəqiq fikirləri mənə belə bir inama da şübhə yeri qoymadı ki, bütövlükdə elmi-publisistik üsluba malik bu kitab həm də geniş oxucu kütləsinin marağ dairəsindədir. Bizim bu qarışıq dünyamızda belə şeylər az olur.

“Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi” istiqaməti üzrə

“İnternet mediada peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yığmaq yarışması gedir”

“AZƏRBAYCAN TƏDRİS AKADEMİYASI” JURNALİSTİKA MƏKTƏBİNİN RƏHBƏRİ İLHAMƏ NOVRUZOVANIN FİKRİNCƏ, MƏTBUATDAN TELEVİZİYAYA GETMİŞ JURNALİSTLƏRİN PEŞƏKARLIĞI DAHA YÜKSƏK, SÖZ EHTİYATI DAHA GENİŞ OLUR”

– İlhamə xanım, əvvəlcə, yaratdığınız “Lady Radio” haqqında danışardınız...

– “Lady Radio” mənim üçüncü övlədimdir. Bəlkə çoxları heç adını eşitməyib, amma mən bu radionu çox sevirəm. Həqiqətən də, insan üçün əhəmiyyətli deyil ki, onun övladı nə dərəcədə populyardır. Radioya mən övladım qədər həssas yanaşıram. Fikirləşirəm ki, hansısa “sou-biznes” nümayəndələrinin tez-tez qonaq çağırılmasıyla efiri cəfəngiyyətlə doldurmaqdansa, qoy elə balanslı şəkildə efirin imicini saxlayım. Nə vaxtsa radioya ikinci həyat vermək üçün çoxlu vaxtım olacaq. Bu radio bezi zərurətlərdən yarandı. Birinci qadın problemləri mənim üçün həmişə aktual olub. Hətta 2000-ci illərdən bu barədə mənim silsilə verilişlərim və sənədli filmlərim olmuşdu. ABŞ-da da bu barədə mən araşdırmalar və müqayisələr apardım. “Elan olunmamış müharibə” sənədli filmim, “Aman gözləmə” silsilə verilişlərini təqdim etdim. Təxminən 10 il mən bu mövzuda araşdırmalarımı davam etdirdim. Qadınlara qarşı ayrı-seçkilik özünü mediada da göstərirdi. Kişi lobbiciliyi media məkanında da problem olaraq qalır. Hansı səbəblərdən bu mənzərənin alınması ayrı söhbətin mövzusu... “Lady Radio”nu məhz bu adla yaratmaq ideyası 3 il əvvəl məndə yaranmışdı. Bir də gözümlə açıb gördəndə ki, internet mediası sürətlə inkişaf edir, sözün açığı, qorxdum ki, bu adı da kimsə götürər. Və ideya da əslində elə idi ki, bizim radioda ancaq kişilər çalışacaq. Ümumiyyətlə, cəmiyyətdə qadınlar üçün problemləri kişilər yaradır, ona görə də, zəhmət çəkib, bu problemlərin həlli yollarını da özləri tapsınlar (gülür). Şüarımız belədir: “Biz dünyaya zəif yox, zərif olduğumuzu sübut edəcəyik”. Ancaq sonra şüarın özünün elə ayrıseçkilik olduğunu hiss elədim...Axı biz niyə görə nəyisə sübut etməliyik? Biz elə necə varıqsa, zərif və güclü – elə də qəbul olunmalıyıq.

Radionun fəaliyyətinin ikinci stimullaşdırıcı səbəbi, mənim media tədrisində başlamağım oldu. Mən müşahidə etdim ki, jurnalist olmaq istəyən genc-

lərin təcrübələri olmadığı üçün onları işə götürməkdə tərəddüd edirlər. O baxımdan “Lady Radio” tələbələrini üçün təlim poliçonudur. Mən özüm də 3 il əvvəl internet radioda “Sarı gəlin” verilişini apararkən gözlərimi yumduqda məni hardasa uzaqlarda bəlkə də milyonlarla dinləyənlərin olduğunu təsvir edirdim. Bilirsiniz necə gözəl hissdir bu? İnternet radionun interaktivliyi daha çoxdur. Ona görə də tələbələrini “lady Radio”da müəyyən təcrübə qazandıqdan sonra digər media qurumlarına keçid artıq asan olur. Amma istədim ki, bizim radiodan gedənlər, heç olmasa həftədə bir dəfə bizim radioda da veriliş aparsınlar.

– Media tədrisindən söz düşmüşkən, İlhamə xanım, hansı zərurətdən hiss etdiniz ki, alternativ media tədrisiylə məşğul olan bir qurum yaradasınız?

– Əslinə qalsa, alternativ media təhsili yox, elə əsl media tədrisi deyirdim. Sadəcə mən hesab edirəm ki, bizdə jurnalistika tədrisi üzrə kurikulum düzgün qurulmayıb. Ola bilsin, mənim sif jurnalistika təhsilim olmadığı üçün bu sahədə danışımağımı kimlərsə əsassız hesab etsin. Amma onu deyim ki, insanın müəyyən təcrübəsi olduğundan, peşəkar kimi tanındıqdan sonra ondan soruşurlar ki, sən hansı ixtisası oxumusan. Görürsünüz, özümü tərifləməyi də bacarıram. Məhz “Azerbaijan Study Academy” (Azərbaycan Təhsil Akademiyası) yaranandan sonra mən digər təsisçimiz Zaid Neymətov və direktor Sayqa Cahidlə birgə təcrübəsi olmayan, lakin mediaya böyük həvəsi olanları bura cəlb etməyə başladım. Dörd il ərzində jurnalistika fakültəsini oxuyub bitirən tələbələr demək olar ki, əksəriyyəti təcrübəsizdir. Onlar ünsiyyətdə çətinlik çəkirlər, kameranın, mikrafonun mexanizmlərini bilmirlər. İşə götürənlər də müəyyən dərəcədə haqlıdırlar ki, tam təcrübəsiz işçiləri götürürlər. Biz bu sahədə müəyyən boşluqları doldurmağa çalışırıq. Əslində belə qurumların sayı çox olmalıdır ki, jurnalistika ilə aktiv şəkildə məşğul olmaq istəyən gənclər üçün də müəyyən qədər asan olsun. Bizim layihə nə

birincidir, nə də sonuncu. Bakı Jurnalistika Məktəbi (əvvəllər adı Niderland Jurnalistika məktəbi idi) çoxdan fəaliyyət göstərir. ANS-in nəzdində “Azərbaycan-Amerika jurnalistika məktəbi” var. Sadəcə olaraq, biz müəyyən pıar texnologiyalarından istifadə edərək, qısa zaman ərzində populyarlıq qazana bilməmişik. Təbii ki, çatışmayan cəhətlər var, hər zaman pedaqoqlarımızla məsləhətləşib müəyyən çatışmazlıqları aradan qaldırmağa çalışırıq. Biz ASA-da qarşıma tələbələrini peşəkarlığa alışıdırmağı məqsəd qoymuşuq. Düzdür, jurnalistika təhsilini üç ay ərzində, heç bir il ərzində bitirmək olmaz. Biz əsasən praktik nüansları hədəf götürmüşük. Məsələn, Nərgiz Cəlilova nitq mədəniyyəti, orfoepik qaydalar, Vəfalı Ənsər xəbərcilik nəzəriyyəsi, Vəsile Vahidqızı tok-şouların təşkili, İlhamiyə Rzayeva teleaparıcılıq, Seymur Kazımov konfliktologiya, Samirə Mustafayeva xəbər aparıcılığından dər keçir. Bundan əlavə tələbələrini zə çəkiliş, montaj texnikalarını da öyrədirik. Bizim üstünlüyümüz odur ki, tələbələrini televiziya, radio jurnalistikasının əsaslarını, xəbərin alınmasından reportaj istehsalınadək bütün keçid mərhələlərini tələbələrə təqdim edirik.

– Sizcə, bu gün media hansı dövrünü yaşayır?

– Peşəkarların sayının gündən-gündən azaldığı dövrü... İnternet media sürətlə inkişaf edir. Ona görə biz bir cəhd narahatlıq ki, tələbələrini, ümumiyyətlə gənclər qeyri-peşəkar insanların başçılığı altında işləyə bilərlər və bizim öyrətdiklərimiz yox, tamamilə səhv istiqamətdə fəaliyyət göstərirlər. Yağışdan sonrakı göbələklər kimi artan internet medianın bəzisi eşitdiyi hər xəbəri, dəqiqləşdirmədən, ikinci tərəfin fikrini öyrənmədən yayımlayır ki, digər saytlardan önə keçsin və ziyarətçi sayını çoxaltsın. Plagiat baş alıb-gedir. Bir də görürsən hansısa saytda gün ərzində birçə dəne öz istehsalları olan xəbər ya intervü yoxdur. İstinad mədəniyyəti belə artıq yadlaşmış. Bu qeyri-peşəkarlıq və medianın imicinə zərərdir. Bilirsiniz, bu gün təəssüf ki, internet medianın əksər qurumlarında

peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yığmaq yarışması gedir. Ancaq o İP-ləri gözümlə soxanlar unudurlar ki, bu ölkədə zəhmət çəkərək informasiya toplanan APA, “Trend”, “ANSPress”, “Gün.az”, “1news” və bir sıra, sözün əsl mənasında, peşəkarların çalışdığı digər xəbər saytları var və onların fonunda oğurluq, az qala pornoqrafik səhifələri xatırladan və yalan-palan məlumatlarla bol olan saytları gec-tez uduzmağa məhkumdur! Araşdırma jurnalistikası tamamilə sıradan çıxıb. Amma yadımdadır ki, “525-ci qəzet”də işləyəndə orda bir material üzərində nə qədər dəqiqləşdirmə aparırdıq. Ümumilikdə, təcrübələr göstərir ki, mətbuatdan, yazı-pozu işindən televiziya getmiş jurnalist daha peşəkar, söz ehtiyatı geniş olur. Ancaq teleradio jurnalistlərinin işə vaxtları bir qədər az olur və onlar oxumağa, mütaliə etməyə zorla macal tapırlar. İstəməsəm də, deməliyəm ki, bu gün jurnalistika tənəzzül dövrünü yaşayır və peşəkarların əksəriyyəti də ya çox zaman susurlar, ya da ümumiyyətlə mediadan uzaq düşüblər.

– İlhamə xanım, peşəkarların susmasını qeyd etdiniz. Siz uzun müddət mətbuatda olduğunuzdan sonra niyə tamamilə yazılı mediadan uzaqlaşdınız? İndi sizi daha çox telejurnalist kimi təqdim edirlər, həm də publisist kimi yox...

– Mən həmişə demişəm ki, öz qəzetçilik fəaliyyətimlə fəxr edirəm. Mən yaxşı yol keçmişəm və bəxtim gətirib ki, o vaxt peşəkar qəzetlərin kollektivləri ilə çalışmışam. Əvvəl “7 gün”-də, “Panorama”da, sonra da mənim üçün doğma olan “525-ci qəzet”də çalışmışam. Əvvəldən də sosial sahədə tənqidi yazmadığım mövzu qalmamışdı. “525-ci qəzet”ə dövlət alanda gördüm ki, əvvəl çalışdığım qəzetlərdəki rahatlığı, sərbəstliyi “525” mənə bəlkə də ikiqat verdi. Mən qəzetdən ailə vəziyyətimə görə çıxdım, qızım niyəyə gələcəkdi. Yəni sif televiziya getmək üçün deyil. Yoxsa TV-yə 98-ci ildə dövlət etmişdilər. Amma televiziya mühiti heç xoşuma gəlmədi, “Space”də bir-iki ay qalıb qəzetə qayıtmışdım. Dedim ki, səhər-səhər təzə qəzetin iyini hiss etmək, imzamı orda görmək xüsusi zövq verir mənə. Qəzetdə olanda şəxsi həyata da, ailəyə də vaxt çatdırmaq olur. Amma televiziya insandan ona məxsus olmağı “tələb edir”. Etiraf edirəm ki, televiziyanın dinamikliyi mənim sürətini qabaqlayıb. Televiziya gedəndə orda az qalmaq fikirləşirdim, amma elə oldu ki, 10 il qaldım. Müəyyən yaş gəlib çatanda isə artıq özüm uzaqlaşdım.

(Ardı var)
Pərviz SADIQOV

"Neftçi" belə səviyyəli transferlərlə uğurlu nəticə göstərməliydi"

"Qəbələ" klubunun yarımüldafəçisi Rəşad Abdullayevin Qol.Az saytına müsahibəsi

— "Qəbələ" yeni çempionata tam hazırdır?

— Komandada hər şey qaydasındadır. Bu il "Qəbələ"dən yaxşı nəticə gözləməyə dəyər. Kollektivimiz çempionata necə lazımdırsa, köklənə bilib. İnşallah, bunun bəhrəsini qarşıdakı oyunlarda görəəcəyik.

— Komandaya yeni transfer olunan legionerlər haqda nə deyə bilərsiniz?

— Legionerlərimizin səviyyəsi həqiqətən də yüksəkdir. Komandaya son transfer olunan braziliyalı futbolçu haqda yalnız xoş sözlər demək olar. Çempionatın startına yaxşı başlamaq lazımdır ki, digər qarşılaşmalarda da uğurlu çıxış edək.

— "Qəbələ"də sizin mövqeyində çıxış edən kifayət qədər

yaxşı futbolçu var. Səncə, bu rəqabətə tab gətirə biləcəksən?

— Mənim istənilən klubda hər zaman öz yerim olub. "Qəbələ"yə gələndən sonra çalışıram ki, öz mövqeyimə öyrəşəm. Belə götürəndə oynadığım klubda hər zaman rəqabəti hiss etməlisən. Hara getmişəmsə, hər zaman çalışmışam ki, komandama maksimum dərəcədə xeyir verim. İki dəfə çempionluq yaşamışam. Yeni klubumda da əsas məqsədim budur. Məncə, rəqabətə tab gətirə biləcəyəm.

— İlk qarşılaşmanı səfərdə "Simurq"a qarşı keçirəcəksiniz. Zaqatala təmsilçisi yeni mövsüm üçün heyətini gücləndirib.

— Düzdür, səfərdəki oyun asan olmayacaq. Mən rəqib ko-

mandanın düşərgəsində baş verən dəyişiklikləri mətbuat vasitəsilə izləyirdim. Həqiqətən də, komandanın etdiyi transferlərlə xeyli gücləndiyini söyləmək olar. Keçən mövsüm "Simurq"un heyətində daha çox gənc oyunçular yer alırdı və onlar bir qədər təcrübəsiz idi. Lakin bu mövsüm çox gücləndiklərini söyləmək olar. Həmçinin məşqçiləri də tanınmış mütəxəssisdir. Bunlar onu deməyə əsas verir ki, "Simurq" bu il yüksək yerlər uğrunda yarışacaq. Biz isə çalışacağıq ki, səfərdən maksimum xal götürək. Lakin şansların əlinin-əliyə olduğunu düşünürəm.

— Səbiq komandan olan "Neftçi" Çempionlar Liqası turnirində səfərdə İsrail təmsilçisinə biabırçı hesabla məğlub oldu...

— Mən əvvəlcədən demişdim ki, bu rəqiblə oynamaq olar. İlk 15-20 dəqiqədə görsənirdi ki, rəqib "Neftçi"yə oynamaq üçün imkan yaradıb. Rəqibləri güclü komanda da, nəhəng deyildi. "Neftçi" belə səviyyəli transferlərlə uğurlu nəticə göstərməliydi.

— Yəqin ki, "Neftçi"nin böyük hesablı məğlubiyəti sizin üçün də gözlənilməz oldu.

— Mən fikirləşirdim ki, səfərdə "Neftçi" bir top fərqlə məğlub olacaq və ya heç-heçə edəcək. "Neftçi"də təcrübəli futbolçu çoxdur. İlk baxışda demərsən ki, bu komandada nəse çatışmır. Amma meydana can qoymaq lazımdır.

Əli HƏYATİ

Vladimir Miçoviç: "Bu, əsl fiasko idi"

"Neftçi"nin sabiq serbiyalı qapıçısı Vladimir Miçoviç Qol.Az-a müsahibə verib.

— Vladimir, "Neftçi"nin "Hapoel"lə oyununu izlədin?

— İnternet vasitəsilə fraqmentlərə baxdım. Çox acı məğlubiyət oldu.

— Səncə, niyə hər şey bu cür oldu?

— Prinsipcə, "Neftçi" ilk hissəni pis oynayırdı. Yəni, rəqibin elə də nəzərəcarpacaq üstünlüyü yox idi. Penalti hər şeyi alt-üst etdi. Bəlkə də ilk hissə qolsuz başa çatsaydı, evə qələbə ilə də dönmək olardı.

— Buraxılan qollarda həmkarın Rauf Mehdiyevin də kobud səhvləri oldu. Buna münasibətin?

— Həmkarım haqqında danışmaq düzgün olmazdı. Həm də komanda 0:4 hesabıyla uduzubsa, bütün gün-

hı qapıçının üstünə atmaq doğru olmazdı. Burada bütün komanda günahkardır.

— "Neftçi" avrokuboklarda sonuncu dəfə elə sizin dövrünüzdə böyük hesabla uduzmuşdu...

— Biz o vaxtı "Anderlecht"ə 0:5 uduzmuşduq. Düzdür, Belçikada qapıda mən dayanmamışdım. Amma istənilən halda, Belçika çempionu çox güclü idi. "Anderlecht"lə "Hapoel"i eyniləşdirmək olmaz.

— Necə düşünürsən, "Neftçi" cavab matçında möcüzə edə bilər?

— Real danışsaq, bu, mümkünsüz oxşayır. Çünki 0:4 böyük fərqdi. Gərək "Neftçi" ilk oyunu bu qədər

bərhad keçirməyeydi. Bəzi epizodlarda futbolçular sadəcə, topun arxasına qaçmaq istəmişdilər. Bu, əsl fiasko idi. Heç olmasa Bakıda daha layiqli mübarizə aparıb ən azından minimalhesablı qələbə qazanmaq olar.

Anar XANLAROV

"Neftçi"dən şok qərar

RAİL MƏLİKOV, İQOR MİTRESKİ VƏ RAUF MEHDİYEV TRANSFERƏ ÇIXARILDI

"Hapoel Kiryat Şmona" — "Neftçi" oyunundan sonra "Neftçi"nin məşqçilər korpusu klub rəhbərliyi yanında toplantı keçirib.

Komandanın böyük hesablı məğlubiyətinin səbəbləri araşdırılaraq, yekdilliklə klub prezidentinə təqdimat verilib. Bundan başqa, Bakıya qayıtdıqdan dərhal sonra "Neftçi" PFK-nın bazasında klub rəhbərliyi, məşqçilər və futbolçuların iştirakı ilə klubdaxili iclas keçirilib.

İsrail təmsilçisinə məğlubiyətə görə klubun futbolçularına ciddi şəkildə xəbərdarlıq edilib. Həmçinin məşqçilər korpusunun təqdimatına əsasən, klub prezidentinin sərəncamı ilə son oyunlarda öz imkanlarından aşağı səviyyədə çıxış etməsi və Çempionlar Liqası kimi mötəbər yarışa məsuliyyətsiz yanaşmaları nəzərə alınaraq, "Neftçi"nin kapitanı Rail Məlikov, müdafiəçi İqor Mitreski və qapıçı Rauf Mehdiyev transferə çıxarılıb.

Klubun transferə çıxardığı üç futbolçudan biri — qapıçı Rauf Mehdiyev klub rəhbərliyinin bu qərarına qısa münasibət bildirib. Qol.Az saytına açıqlamasında o deyib ki, komandanın toplantısında klubun prezidenti Sadiq Sadiqov iştirak etməyib.

"Nə olacağına, o da olacaq. Bu, rəhbərliyin qərarıdır. Əgər belə məsləhət biliblərsə, deməli, olmalıdır. Biz nə deyə bilirik. Hələ tələsməyək, görək sonu nə olur. Transferə çıxarıldığıma inanmıram. Nə bilim, vallah, bir şey deyə bilmirəm" — deyərək qeyd edib.

Rəşad Məcid, Yaşar Əliyev, Yusif Rzayev, Qulu Ağsəs, Seyfəddin Hüseynli, Aydın Bağırov və İsgəndər Həsənov Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərli vəziyyətlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

"Gənc Ədiblər Məktəbi"nin üzvləri Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərli vəziyyətlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

"525-ci qəzet"nin kollektivi Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərli vəziyyətlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!

"Fənərbəğça" iki ulduz futbolçu ilə anlaşıdı

Yeni mövsüm üçün transfer çalışmalarını davam etdirən Türkiyənin "Fənərbəğça" klubu daha iki futbolçunu heyətinə qatmağa yaxındır. "Sarı lacivərdli" komanda "Yuventus"dan Miloş Krasiç, "Everton"dan isə Yozef Yobonun transferi ilə bağlı artıq danışıqlara başlayıb. Krasiçinin Deyan Joksimoviçin danışıqlar üçün İstanbula gəldiyi və "Fənərbəğça" rəhbərliyi ilə görüşdüyü bildirilir. Hər iki futbolçunun transferi ilə bağlı yaxın vaxtlarda mətbuata açıqlama veriləcək.

VE DEV YILDIZ RESMİ
ENERBAHÇE'

Fatih Terim Əli Yavaş "Qalatasaray"a qaytardı

Qəbələ Futbol Akademiyasının direktoru vəzifəsindən istefa verən Əli Yavaş yenidən doğma klubu "Qalatasaray"da çalışacaq. Türkiyənin "Fanatik" qəzetinin yaydığı məlumatlara görə, bununla əlaqədar onun "Qalatasaray"ın baş məşqçisi Fatih Terimlə görüşü də olub. Terimin Əli Yavaşı yenidən aşağı yaş qrupları üzrə komandaların rəhbəri təyin etdiyi bildirilir.

Ukrayna olimpiadada medal qazananlar üçün mükafatın məbləğini artırdı

Ukrayna hökuməti "London-2012"də medal qazanacaq idmançıları üçün mükafatların məbləğini artırıb. Ölkənin Gənclər və İdman Nazirliyi bəyan edib ki, olimpiadada birinci yeri tutana 125 min, ikinci yeri tutana 80 min, üçüncü yeri tutana isə 55 min dollar mükafat verəcək.

Qeyd edək ki, buna qədər mükafatlar müvafiq olaraq 100 min, 70 min və 50 min dollar təşkil edirdi.

Daha 8 idmançı olimpiadadan qovuldu

XXX London Yay Olimpiadasında daha 8 idmançı turnirdən kənarlaşdırılıb. Badminton yarışlarında 8 idmançı bilərəkdən mübarizə aparmadıqları üçün olimpiadadan diskvalifikasiya olunublar. Cənubi Koreyadan 4, İndoneziya və Çindən isə 2 idmançı son qrup oyunlarında passivliyi ilə diqqət çəkib. Həmin oyunları araşdıran Dünya Badminton Federasiyası 8 oyunçunu olimpiadadan qovub. Həmin idmançıların danışılmış oyunlarda iştirak etdikləri sübuta yetirilib.

Qeyd edək ki, daha öncə futbol üzrə İsveçrə yığmasının üzvü Mişel Morganella irqçi davranışları səbəbindən London olimpiadasından qovulmuşdu.

Materialları Anar CƏFƏRSOY hazırladı

Qaydalar

Yarışma Azərbaycan, Balkanlar (Qərbi Trakya, Bolqarıstan, Kosovo, Makedoniya, Rumıniya) Başqırdıstan, Qaqauz, İraq, İran, Qazaxıstan, Krım, Qırğızıstan, Özbəkistan, Tatarıstan, Türkiyə, Türkmənistan, Uyqurlar, Çuvaşstan, Hakasya, Yakutiya, Altay, Tuva, Şimali Kipr Cumhuriyyəti daxil olmaqla, 20-dən artıq ölkəni əhatə edəcək.

II. Beynəlxalq Mahmud Kaşğarlı Hekayə Müsabiqəsi türk dillərindən hansısa birini bilən və yarışmaya qatılmaq istəyən hər kəs üçün açıqdır.

Yazarlar, hansı ölkədə yaşamaqlarından asılı olmayaraq, yazı zamanı istifadə etdikləri türkcəyə uyğun münsiflər heyətinə müraciət edə bilərlər.

Müsabiqə 2 turdan ibarətdir. Birinci tur ayrı-ayrı ölkələrdə (yerlərdə) keçirilir. Ölkələr üzrə mükafatlandırılma 3 (üç) əsas və 1 (bir) həvəsləndirici yerden ibarətdir. Ölkələrdə birinci yer tutanların əsərləri Türkiyə türkcəsinə çevrilərək, Türkiyə türkcəsini bilmək şərti ilə, ayrı-ayrı türkdilli ölkə yazarlarından təşkil edilmiş münsiflər heyətinə təqdim ediləcək.

Hekayənin hansı mövzuda olmasının fərqi yoxdur.

Ölkələrdə əsərlər 30 avqust 2012-ci il tarixinə kimi təqdim edilə bilər.

Avrasiya Yazarlar Birliyi

II Beynəlxalq Mahmud Kaşğarlı Hekayə Müsabiqəsi keçirir

Ölkələrdə qaliblərin adları 30 sentyabr 2012-ci ilədək açıqlanacaq.

Ölkələrdə mükafatların təqdimatı 2012-ci ilin oktyabr - noyabr aylarında olacaq.

Ölkələrarası qaliblər seçimi - noyabr 2012-ci il.

Ölkələrarası mükafatlandırma - dekabr 2012-ci il.

İştirakçılar müsabiqə üçün əsərləri bu ünvana göndərə bilərlər: Bakı şəhəri, Ş.Mustafayev küçəsi 27 / 121, Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi binasının 1-ci mərtəbəsi, "525-ci qəzet"

Tel: 566-93-40, 566-67-98;

E-mail: cemile525@yahoo.com

Cəmilə Ələkbərova.

Müsabiqənin şərtləri:

1. Müsabiqəyə təqdim ediləcək əsərlər göstərilən ünvana əllə və yaxud poçt vasitəsilə göndərilə bilər. Hekayələr böyük zərfin içində qoyulmalı və zərfin üstünə müəllifin şərti adı yazılmalıdır.

2. Münsiflər Heyəti üzvləri və onların ailə üzvləri, doğmaları müsabiqəyə qatıla bilməz.

3. Müsabiqəyə heç yerdə çap olunmamış əsərlər təqdim edilməlidir.

4. Mövzu seçimi sərbəstdir.

5. Müsabiqəyə ən çox iki hekayə təqdim etmək olar.

6. Təqdim ediləcək hekayələrin ən azı 1000 (min) və ən çoxu 3000 (üç min) söz həcmində olması şərtidir.

7. Müsabiqəyə təqdim ediləcək hekayələrin altından müəllifin şərti adı qeyd edilməlidir. Şərti addan başqa, müəllifin kimliyini göstərən hər hansı bir işarə əlavə olunarsa, yazı müsabiqədən kənar ediləcək.

8. İştirakçı adını, soyadını, ünvanını, avtobiografiyasını və 1(bir) ədəd şəklini ayrı bir kiçik zərfə qoyub, zərfin üstünə şərti adını yazmalıdır. Həmin zərf hekayə olan böyük zərfin içində qoyulmalıdır.

9. Hekayələr 6 (altı) nüsxədən ibarət olmaqla, 12 ölçülü şriftlə yığılmalı və çap variantında təqdim olunmalıdır. Müsabiqədə qalib gəlmiş əsərlər kitab şəklində nəşr olunacaq. Buna görə də zərfin içində yazıların Word proqramında yığılmış variantı CD və yaxud diske yüklənmiş şəkildə göndərilməlidir.

10. Müsabiqəyə təqdim edilmiş hekayə mətnləri geri qaytarılmır və mətn müəllifi bununla bağlı heç bir haqqa iddia edə bilməz.

11. Müsabiqədə mükafat qazanan əsərlərin bütün hüquqları Avrasiya Yazarlar Birliyinə məxsus olacaq.

ÖLKƏLƏR ÜZRƏ MÜKAFATLAR

Birinci yer:	500 \$
İkinci yer:	300 \$
Üçüncü yer:	150 \$

BEYNƏLXALQ MÜKAFATLAR

Birinci yer -	10.000 TL
İkinci yer -	7.500 TL
Üçüncü yer -	5.000 TL
Həvəsləndirici -	2500 TL

Ukrayna Respublikası Elm, Təhsil, Mədəniyyət və Turizm nazirliyi, Heydər Əliyev adına Ukrayna-Azərbaycan Təhsil, Elm, Mədəniyyət, İdman Mərkəzi, Beynəlxalq Təhsil və Elm Mərkəzi (Bakı).

Ukrayna, Rusiya dövlət universitetlərində, Vrotslav (Polşa) Dövlət universitetində təhsil almağa dəvət edir (bakalavr, mütəxəssis, magistr, aspirant).

1. T. Şevçenko adına Milli dövlət universiteti ("Milli" statusu universitetlərə ölkə prezidentinin fərmanı ilə verilir).

2. Ukrayna Milli Texniki universiteti.
3. Ukrayna Milli Aviasiya universiteti.
4. Ukrayna Milli Linqvistika universiteti.
5. Ukrayna Milli Memarlıq və İnşaat universiteti.

6. Kiyev Milli Tibb universiteti (Boqomolts adına).

7. Kiyev Dövlət Nəqliyyat universiteti.
8. Kiyev Dövlət Ticarət-İqtisadiyyat universite-

ELAN

ti.

9. Bütün Ukrayna vilayət mərkəzlərinin dövlət universitetləri (Odessa, Donetsk, Xarkov, Poltava, Simferopol, Jitomir, Vinnitsa, Lvov, Çerkassı, Dnepropetrovsk və s.).

1. Moskva Memarlıq və İnşaat universiteti.
2. Plexanov adına İqtisadiyyat universiteti.
3. Moskva Tibb universiteti.
4. Moskva Mühəndis-fizika universiteti.
5. Dağıstan Dövlət universiteti.
6. Rusiya Prezidenti yanında dövlət qulluqçuları akademiyası.

1. Vrotslav (Polşa) Dövlət universiteti (universitet təhsili bitirənlərə Polşa, Fransa (ikili) diplomunu və İngiltərə Krallığı Logistika (iqtisadiyyat) və Nəqliyyat institutunun sertifikatını verir).

İxtisaslar:

lindən başlayaraq balansın tərtibinə qədər keçirilir, məşğələlər praktiki xarakter daşıyır. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62
(050) 463-30-09,
www.iiib.az-baku.com

Kişi və Qadın BƏRBƏRİ kursları. Kurslar praktiki şəkildə keçirilir. Dərsləri yüksək səviyyəli profesional kişi və qadın ustaları keçirir. Dərslər şəhərin mərkəzində "İçəri Şəhər" metrosunun yanında keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 430-34-49,
(012) 491-14-62,
www.iiib.az-baku.com

Kosmetologiya, Aparat kosmetologiyası, Vizaj, Manikur, Tatuaj və Pirsinq kursları. Azərbaycan və rus dillərində. Şəhərin mərkəzində, fərdi və qruplarda. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 555-22-23; (050) 344-15-51,
www.iiib.az-baku.com

Masaj kursları. Masajın bütün növləri praktiki şəkildə öyrənilir. Dərsləri böyük təcrübəsi olan professional həkim-masajist keçirir. Dərslər qruplarda 3 ay, fərdi 1 ay keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun Diplomu verilir.

Tel: (055) 320-08-72;
www.iiib.az-baku.com

AŞPAZ, QƏLYANALTIÇI (xolodnitsa) və ŞİRNİYYATÇI Kursları. Azərbaycan, türk və Avropa mətbəxinin xörəklərini bişirmək və qəlyanaltı (zakuska) hazırlamağı öyrədir. Həmçinin tort və pirojna hazırlamaq və gözəl bəzəmək. Telefon: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (055) 320-08-72; www.iiib.az-baku.com

Kurslar: MOBİL Telefonların təmiri; Kompüterlərin təmiri; Sistem icrayəsi (sı-admin) və Kompüter şəbəkələri. Bütün lazım olan avadanlıq və cihaz var. Dərslərin keyfiyyətinə təminat verilir. Tezlaşdırılmış kurslar da təşkil edilir. Asan işə düzəlmə və yüksək əməkhaqqı! Beynəlxalq İxtiraçılıq

və biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir:

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62
(055) 562-13-09; www.iiib.az-baku.com

TRANSPERSONAL PSIXOLOGİYA — kurslar və treninglər. Trans-motor öz-özünü idarəetmə, Aktiv təsvirətmə seansları, Parapsixoloji nevrozlar, Psixosintez və Dərin psixoanaliz. Stres, depressiya, fobiya, qorxu, qeyri-adi, anlaşılmaz duyğu və hisslərdə, şəxsiyyətlərə münasibətlərdə və seksual problemlərdə yardım. Psixoloq-tələbələr psixoterapiya, məsləhət təcrübəsi və Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMUNU əldə edir.

Tel: (012) 571-13-96, (050) 740-90-06;
www.iiib.az-baku.com

İngilis dilli uşaq bağçasına iş stajı 3 ildən az olmayan, Azərbaycan, rus, ingilis dilini mükəmməl bilən tərbiyəçilər işə qəbul olunur.

Tel.: (012) 465-01-80; (012) 465-70-56; (050) 729-25-80.

Məlumat üçün (012) 594 50 28 sayılı telefona müraciət edə bilərsiniz.